

En monumental debatt

En historiebruksanalyse av den norske monumentdebatten à 2020

Fredrik Jean Vincent Corbin Arntzen

VEILEDER

Apostolos Spanos

Universitetet i Agder, 2022

Fakultet for humaniora og pedagogikk
Institutt for religion, filosofi og historie

Abstract

There was a widespread debate throughout the western world that treated public monuments and Norway was among one of those countries. The three most debated cases in this debate was tied to the monuments representing Winston Churchill, Ludvig Holberg and Carl von Linné. All three had different accusations: Churchill was accused of being racist and being a personification over the British colonialism and imperialism, Holberg was primarily accused of having economic interests in the Danish-Norwegian slave trade and Linné was seen as a founder of modern racism on the basis of his work in human systematics with hierarchical undertones. The main aim of this thesis is to show how arguments of historical nature was used in the Norwegian monument debate of 2020 as rhetorical devices. I will do so by implementing theories of *use of history*.

By analyzing the relevant evidence I have been able to identify a set of arguments of historical nature used in this debate. I separated the arguments under two types of arguments. *Historical* arguments that tries to clarify a historical events, and in this debate the arguments under this category is tied to racism, colonialism and imperialism. I called the second category *metahistorical* arguments and argues how historical events should influence and interact the present time. The metahistorical arguments I identified in this debate was that the person in question was a child of his/her time, that the monuments is alienating, that we should focus on why we honour these figures, that we should learn of history, that we could forget our history, that the debate was imported from the US, culture war argument and *ad-hominem* and *slippery slope* argumentation.

Furthermore I have been able to terminate how different participants of the debate differently argues, based of political affiliation or profession, as well as how the debate and the arguments used can be seen under the theories of *use of history* with the different typologies used.

This project is, by my knowledge, a first of its kind and therefore my research had no foundation to work on and made the work demanding, but important, and hopefully the findings of it may lay a groundwork for further research on this kind of topic.

Forord

Fem år har kommet og gått og jeg kan omsider si meg ferdig med et prosjekt som har opptatt meg i et år. Jeg har tidligere sett på forord som et produkt av tradisjon og ukritisk uniformitet, men etter arbeidet jeg nå har gjennomført har jeg fått en annen oppfatning. Jeg har virkelig noen å takke for hvordan dette prosjektet har blitt.

Jeg vil starte med å takke min fantastiske veileder, Apostolos Spanos, for all hjelpen og motivasjonen han har gitt meg og hvor behjelpelig han har vært, natt og dag, gjennom overkant av et år. Med veiledninger blandet med konkrete tips, tiltak og mystisisme, som en annen Mr. Miyagi, har han gitt ført meg trygt i havn.

Jeg vil også takke Ingvild Ruhaven for å ha hjulpet meg med å finne tematikken for prosjektet og god hjelp i oppstartsfasen. Dessuten vil jeg utdele en stor takk til Gabriel Corbin-Arntzen, Julie Corbin Arntzen og Andrea Wold Johansen for betydelig hjelp i språkvask og korrektur som har gjort denne teksten leselig.

Innholdsfortegnelse

Abstract	- 2 -
Forord	- 4 -
1 Innledning	- 9 -
1.1 Prosjektets relevans og tidligere forskning	- 9 -
1.2 Kilder og metode.....	- 11 -
1.2.1 Avgrensninger og framgangsmåte	- 11 -
1.2.3 Kvalitativt arbeid.....	- 12 -
1.3 Teori	- 13 -
1.3.1 Typologiene.....	- 14 -
1.4 Oppgavens struktur	- 21 -
2 Hva? Debattens retorikk	- 22 -
2.1 Debattene.....	- 22 -
2.2 Debattens grunnleggende argumenter: Historiske argumenter	- 26 -
2.2.1 Rasisme	- 26 -
2.2.2 Kolonialisme	- 29 -
2.2.3 Imperialisme.....	- 31 -
2.3 Gjennomgående argumentasjon: Metahistoriske argumenter	- 32 -
2.3.1 Barn av sin tid	- 32 -
2.3.2 Statuene virker fremmedgjørende	- 33 -
2.3.3 «Hvor stopper det?», «alle kan bli kritisert» og <i>slippery slope</i>	- 34 -
2.3.4 Hva representerer statuene?: Hedringsgrunnlags-argumentet.....	- 37 -
2.3.5 Lære av historien-argumentet.....	- 39 -
2.3.6 Glemselsargumentet	- 39 -
2.3.7 Debatten er importert fra USA: kontekstargumentet	- 41 -
2.3.8 «Kulturkrig»	- 42 -
2.3.9 Avsporingsargumentet	- 43 -

2.3.10 Ad hominem-argumentasjon.....	- 44 -
2.4 Forholdet mellom historisk og metahistorisk argumentasjon	- 44 -
2.5 Resultat.....	- 46 -
3 Hvem? Aktørene i debatten.....	- 48 -
3.1 Politiske aktører.....	- 50 -
3.1.1 Anklagere	- 52 -
3.1.2 Forsvarere.....	- 55 -
3.1.3 En gyllen middelvei?.....	- 57 -
3.2 Avisene som aktører.....	- 61 -
3.2.1 Ideologisk forskjell mellom kommentatorer	- 64 -
3.3 Resultat.....	- 73 -
4 Hvordan? Debatten i historiebruksteori.....	- 76 -
4.1 Historiebrukstyper identifisert i debatten.....	- 76 -
4.1.1 Tidligere funn satt i lys av historiebruksteori.....	- 79 -
4.1.2 Monumenter i lys av historiebruk	- 81 -
4.2 Ytringer om bruk og misbruk i debatten	- 82 -
4.3 Den som bevarer og beundrer: Antikvarisk historiebruk.....	- 84 -
4.4 Den som lider og trenger frigjøring: Kritisk historiebruk	- 85 -
4.5 Den som handler og kjemper: Monumental historiebruk.....	- 87 -
4.6 Vitenskapelig historiebruk	- 89 -
4.7 Eksistensiell historiebruk	- 90 -
4.8 Politisk-ideologisk historiebruk	- 92 -
4.9 Moralsk historiebruk	- 94 -
4.10 Ikke-bruk.....	- 95 -
4.11 Resultat.....	- 97 -
5 Konklusjon og avsluttende refleksjoner.....	- 99 -
5.1 Videre arbeid.....	- 102 -

Kilder.....	- 104 -
Litteratur.....	- 108 -

1 Innledning

Ta ned slavehandler/rasist-statuen! Blant annet på Solli plass og Nationaltheatret i Oslo står det statuer av henholdsvis Winston Churchill og Ludvig Holberg, sistnevnte investerte i slavehandel. Winston Churchill var en RASIST og mente at den hvite rasen var overlegen. Det er UHØRT at rasistiske hvite menn som synes det var greit å undertrykke svarte mennesker så til de GRADER skal ha en plass i våre gater! Vi forventer at alle statuen legges ned! I bunn og grunn var de begge rasister og det burde være et godt nok argument for at de ikke skal få stå i gatene våre i 2020. Alt det positive disse historiske personene har fått til overskygges dessverre av det faktum at de var rasister. Do your part 🍌¹

Slik lød et opprop skrevet av Yasmin Zannachi gjennom opprop.net i 2020.² Dette oppropet fikk et motopprop kalt «Behold statuer av historiske personer»³ og var med på å starte en monumentdebatt i Norge i sommermånedene 2020. Debatten engasjerte og provoserte, noe som gjorde at den ble diskutert og debattert omfattende. Det sentrale spørsmålet i debatten ble hvorvidt man skulle fjerne monumenter som var tilknyttet historiske skikkelser som hadde problematiske historiske sider, eller å beholde de. Aktørene og argumentene som oppsto i debatten var mangfoldige og problemstillingen for dette prosjektet lyder som følger:

Hvordan ble argumenter med historisk innhold brukt i den norske monumentdebatten à 2020?

Bruker forskjellige aktørgrupper historien annerledes? Hvordan vil historiebruksteori hjelpe å analysere og forstå debatten? Dette skal jeg svare på gjennom kildearbeid og sette de i lys av forskjellige teorier, deriblant retorikk-, minnesteds- og historiebruksteori.

1.1 Prosjektets relevans og tidligere forskning

Hva er historikernes arbeidsmåter og samfunnsoppdrag? Kjeldstadli skriver at historikerens særart ikke er at man jobber med fortiden, men at man jobber med tid. Journalisten og samfunnsviteren skriver like mye om det fortidige som historikeren, men har ikke det samme tidsperspektivet og forklaringsmetodikken, samt at historiefaget er klart multimetodisk.⁴

Ifølge den nye læreplanen à 2020, der historiefagets relevans blir beskrevet, står det:

Gjennom faget skal elevene utvikle evne til kritisk tenkning og vitenskapelige tenkemåter som setter dem i stand til å innhente kunnskap og til å forstå hvordan kunnskap blir til, og hvordan framstillinger av fortiden brukes og misbrukes. Dette gir elevene kompetanse som forbereder dem for deltakelse i samfunns- og arbeidsliv.⁵

¹ Zannachi u.å.

² Zannachi u.å.

³ Yrvin u.å.

⁴ Kjeldstadli 1999: 103-115.

⁵ Utdanningsdirektoratet 2021.

Dette er da en del av historielærerens samfunnsoppdrag. Å vise historiens brukbarhet i samfunnet og hvordan den kan brukes og misbrukes, som skal danne elevenes evne til historiefaglig og generell kritisk tenkning. Dette er nært knyttet til det som kalles historiebruksdidaktikk⁶ og den didaktiske tilnærmingen til historiebruk. Dette er vel også overførbart til hvordan historikerens rolle og samfunnsoppdrag bør være? Å vise hvordan vi som samfunn bruker, og kanskje misbraker, historie til forskjellige formål slik at man kan være en kritisk medborger som ikke tar framsatt informasjonen for god fisk.

Historiebruk er en teoretisk inngang til historie som etter min mening ikke har blitt brukt til sitt potensiale i forskning. Historiebruk som teori og forskningsfelt har i stor grad vært viet til didaktikken og historieteoretisering, men ikke som et analyseverktøy som den vil fungere som i denne oppgaven. Historiebruk vil fungere som et retorisk analyseverktøy for å identifisere og systematisere hvordan historien blir brukt gjennom argumentasjon i monumentdebatten.

Mine granskninger etter forskning på dette området har ikke båret frukter. Etter min kunnskap er det ikke er noe tidligere forskning å framlegge på akkurat dette feltet eller om temaet, hverken angående historiebruk i monumentdebatten som foregikk sommeren 2020 eller en spesifikk politisk eller kulturell debatt. Foreløpig i min leting virker det heller ikke som om debatten i det hele tatt er blitt skrevet om i tilgjengelig faglitteratur, hverken i Norge eller internasjonalt og uavhengig av fagfelt.

Det eksiterer derimot faglitteratur om konføderale monumenter og minnesteder i USA. Det som da har blitt skrevet om den amerikanske debatten, eller situasjonen, tolker jeg som noe irrelevant for dette prosjektet når den aktuelle faglitteraturen ikke har samme innfallsvinkel og utgangspunkt som denne analysen. Den er ikke analyserende ovenfor debatten, som dette prosjektet skal være, men diskuterer heller f.eks. minnestedspolitikken eller sammenhengen mellom konføderale monumenter og svart-hvit ulikhet i USA.

Prosjektet framstå, etter min mening, som meget relevant i henhold til hvor stor monumentdebatten ble, hvor mange aktører og medier som dekket den og hvor mangelfull forskning på dette feltet og temaet er. Det å aktualisere historien til nåtiden er noe som blir gjort av alle i hverdagen i tråd med bruk av historien. Det kan derfor framstå som et viktig forskningsområde. Det å se på hvordan historien blir sett på og hvordan den blir brukt i samfunnet i dag kan utvikle oss som historiebevisste mennesker og medborgere. Slik som retorikk som forskningsfelt gjør en mer bevisst, og derfor kritisk, for retoriske grep og

⁶ Begrepet blir blant annet brukt i Kvande & Naastad 2013.

virkemidler, kan dette feltet gjøre oss mer kritiske til hvordan vi som individer og samfunn bruker historien og hvordan andre individer bruker historien.

Med generelle mangler av forskning på området og emnet, i kombinasjon med historiefagets endring til å være danne kritisk tenkning, mener jeg at prosjektet gjør seg relevant og vil være gunstig for fagfeltet videre, samt berikende for meg som historiker.

1.2 Kilder og metode

1.2.1 Avgrensninger og framgangsmåte

Jeg valgte å avgrense kildene mine til kun å omhandle Winston Churchill-, Ludvig Holberg- og Carl Von Linné-debattene. Jeg avgrenset kildene til tidsrommet mellom juni og november 2020 ettersom debattens start var i juni. Det skal sies at flere debatter pågikk i samme tidsrom. Deriblant en debatt angående et maleri kalt «Rettferdigheten», plassert i bystyresalen i Bergen, som MDG i Bergen ønsket fjernet grunnet dens angivelige åpenbare rasistiske innhold og dens likhet til George Floyd-hendelsen.⁷ Maleren Edvard Munch ble også satt under søkelyset da noen av hans malerier ble tolket til å ha rasistiske navn.⁸ Grunnlaget til avgrensingen jeg foretok er grunnet debattens brede dekning i media når det var disse tre debattene som virket å bli mest debattert.

Dessuten måtte jeg også avgrense antallet aviser jeg skulle inkludere i prosjektet, når dette viste seg å være en debatt som ble ført gjennom mangfoldige norske aviser, fra lokalaviser til riksmidier. Jeg valgte å basere den avgrensingen på avisenes størrelse og størst mulig målgruppe, altså mest mulig riksdekkende medier til fordel for regionale eller lokale aviser. Avgrensningen endte med at jeg valgte tekster utgitt i *Aftenposten*, *Dagbladet*, *Dagsavisen*, *Klassekampen*, *NRK*, *VG*, *Nettavisen* og *Khrono*.

Etter avgrensingene mine startet jeg å finkjemme etter artikler, kronikker, debattinnlegg og intervju som omhandlet de aktuelle monumentene og skikkelsene. Da fant jeg i overkant av 90 tekster som i varierende grad tok for seg temaet. Deretter leste jeg gjennom samtlige tekster for å luke ut en god del tekster som ikke var nok relevante og ikke hadde nok meningsbærende innhold for å kunne bruke i en analyse. Jeg endte da opp med 66 tekster som var gode nok til å kunne brukes i prosjektet.

⁷ Løland & Dolve 2020.

⁸ Gulati 2020.

Jeg leste da gjennom de 66 tekstene om igjen og uthentet alle ytringer og argumenter av historisk karakter fra samtlige tekster. Deretter fant jeg likheter i argumentasjon på tvers av alle de forskjellige aktørene og kunne da generalisere og danne argumenttyper som ble brukt i debatten. Dette er da grunnlaget for andre kapittel i prosjektet. Kildene som har blitt brukt har enten blitt utgitt på nett av medienes nettavis eller funnet gjennom Atekst/retriever.

Jeg gjennomførte en sammenligning av forskjellige politiske aktører, aviser og redaksjoner i lys av minnests- og retoriskteori og bruk av argumenttyper for å se etter likheter og forskjeller. Til slutt gjennomførte jeg en analyse av debatten, monumentene, aktørene og argumentene i lys av historiebruksteori og typologi.

1.2.3 Kvalitativt arbeid

Prosjektet og arbeidet jeg har gjennomført er preget av kvalitativ metodikk ettersom jeg har bedrevet kildegransking og dokumentanalyse. Knut Kjeldstadli skiller mellom to forskjellige måter å granske en tekst på: å granske tekstens *mening* og tekstens *betydning*. Å granske tekstens betydning vil si å finne ut hva slags historisk betydning teksten kan sies å ha hatt, mens å granske tekstens mening handler om å finne forfatterens bokstavelige eller intenderte mening.⁹ Dette prosjektet forsøker kun å granske tekstenes mening.

Kjeldstadli viser dessuten til forskjellige måter å «gripe innholdet» i en tekstanalyse. Man kan se etter nøkkelord som vil avsløre den gjemte meningen, i dette prosjektet ville det eksempelvis vært relevant å lete etter ord som «historieløst», «sensur» eller «omskrivning». Ellers kan man, noe jeg primært gjør, finne fram til meningsbærende enheter i tekster og, i en viss grad, ta de ut av sin kontekst og sette de i en ny kontekst der de vil bli analysert og tolket.¹⁰ Ved å gjøre dette vil jeg sette de i ny sammenheng og danne, det Max Weber kaller for, idealtyper. Kjeldstadli forklarer idealtyper som en forklaringsmodell der man forklarer en sammenheng ut fra *analogier*. Med analogier vil det i denne sammenhengen si to «fenomener» som har felles eller lignende egenskaper. I dette prosjektet vil det ikke være fenomener, men utsagn og meningsbærende ytringer. Dette vil bli gjort, som er ifølge Weber måten å lage idealtyper, gjennom å sammenligne en lang rekke av eksempler på fenomenet og søke å forme logiske sammenhenger mellom eksemplene.¹¹ Det er da argumentstypologien og aktørsammenhengene i prosjektet som vil være oppgavens idealtyper.

⁹ Melve 2018: 67.

¹⁰ Kjeldstadli 1999: 186.

¹¹ Kjeldstadli 1999: 146-147.

Analysen vil, skjønt i svært få tilfeller, ha momenter av kvantifisering for å underbygge eller komplementere de generelt kvalitative funnene og for å kontekstualisere og klargjøre kildene, debatten og aktørgrupper.

1.3 Teori

Dette prosjektet og metodikken bak baserer seg i stor grad på historiebruk, med teoriene og erkjennelsene det medfører. Historiebruk er en teoretisk forståelse av historie der man ser på det som et middel som kan bli brukt. Man ser da ikke på historiens innhold, men hvordan innholdet blir brukt til forskjellige formål og motiv. Det er heller ikke et fokus på fortiden, men fokus på nåtidens bruk og forståelse av historie som er historiebrukfeltets formål.¹²

Stugu henviser til tre forskjellige funksjoner historie innehar. Historie som mening, historie som redskap og historie som lærestykke. Å se på historien som mening innebærer å fokusere på historiens eksistensielle og emosjonelle egenskaper. Det handler om hvordan forestillinger om fortiden inngår i kollektive og individuelle mentale og kulturelle prosesser, og hvordan den hjelper å skape en mening med tilværelsen og er identitetsbyggende. Å se på historien som lærestykke omhandler å legge vekt på de normative og moralske sidene av historien som skal påvirke våre vurderinger av verdier om hva som er riktig og galt. Den siste egenskapen av historien som Stugu trekker fram er historien som redskap. Stugu skriver at de meningsskapende egenskapene av historien gjør det attraktivt å utnytte historien instrumentelt som et redskap. Dette kan gjøres av politiske og forretningsmessige interesser og formålet blir å bruke historien retorisk for å overtale.¹³ Hvordan Stugu mener historien blir brukt som redskap blir videre formulert av Stugu der han skriver: «Fortida i alt sitt mangfold står såleis fram som eit arsenal der medvitne aktørar kan finne retoriske våpen til sine egne formål, i form av både argumenter som kan framførast, og kjensler det kan spelast på.»¹⁴ Det er nettopp hvordan Stugu formulerer historiebruk her som er grunnlaget for prosjektet og analysen i dette kapitlet. Mitt utgangspunkt for og prinsipielle syn i denne analysen er at historien, her i en debatt, blir brukt som et redskap for å overbevise og overtale ved at debattantene finner fram elementer fra historien for så å bruke disse som retoriske våpen.

Når historien kan bli brukt, kan den like godt bli misbrukt. Margaret Macmillan skriver om bruk og misbruk av historien i hennes bok *The Uses and Abuses of history*. MacMillan skriver

¹² Bøe & Knutsen 2012: 15.

¹³ Stugu 2008: 13-15.

¹⁴ Stugu 2016: 9.

at hvis historien blir skrevet eller brukt ensidig og unyansert eller usant for å legitimere maktbruk blir den misbrukt. Videre blir den også misbrukt når man bruker historien på en ensidig, unyansert og løgnaktig måte.¹⁵

Bøe og Knutsen definerer et misbruk av historien til å være noe som strider mot hva historievitenskapen formidler og strider mot kildematerialet og tolkninger som er i samsvar med kildematerialet.¹⁶ Til tross for historiens mange muligheter til å ikke være troverdig og misbrukt skriver MacMillan: «That does not mean we should not look to history for understanding, support and help; it does mean that we should do so with care.»¹⁷ Jeg MacMillan at ved å studere og bruke historiebrukens kritiske forståelse blir man mer bevisst og varsomme på sin egen og samfunnets historiebruk.

Bøe og Knutsen differensierer også mellom to forståelser av bruk og misbruk, der misbruk er et vitenskapelig ladet ord som viser om noe er innenfor eller utenfor en grense. Denne grensen er da om historien blir brukt nyansert og troverdig eller unyansert, uærlig og uredelig. Bruk av historien er et mer relativt begrep der man ser på samspillet mellom det undersøkende subjektet, det brukende menneske, og det undersøkende objektet, som er det fortidige.¹⁸ Dette prosjektet vil bære preg av den sistnevnte tilnærmingen til historiebruk. Jeg skal ikke vurdere om det er bruk eller misbruk, men analysere ytringer av historisk karakter i lys av forskjellige teorier.

Historiebruk som teori er, spesielt i Norden, knyttet til historiedidaktikken og hvordan skolevesenet ønsker å videreutvikle elevenes historiebevissthet, kildekritikk og kritisk tenkning. Det jeg derimot skal gjøre er å bruke historiebruk som et analyseverktøy for å analysere den norske monumentdebatten à 2020 og analysere argumenter av historisk karakter.

1.3.1 Typologiene

Historiebruk er kort sagt hvordan man bruker en allerede eksisterende *historiekultur*. Med historiekultur menes kilder, artefakter og ritualer med historisk referanse eller tilknytning.¹⁹ Hele dette prosjektet omhandler nettopp dette, men historiebruksteorien har også flere utarbeidede typologier som har blitt formulert av forskjellige historiebruksteoretikere, der jeg

¹⁵ MacMillan 2010: XIII.

¹⁶ Bøe & Knutsen 2012: 19.

¹⁷ Macmillan 2010: XIII.

¹⁸ Bøe og Knutsen 2012: 19-20.

¹⁹ Bøe & Knutsen 2012: 16.

har valgt tre typologier som grunnlag for deler av analysen. Disse typologiene vil hjelpe å analysere og forstå argumentene i debatten.

1.3.1.1 Jan Bjarne Bøe og Ketil Knutsens typologi

Jan Bjarne Bøe og Kjetil Knutsen viser til en typologi i deres bok *Innføring i historiebruk* der de mer eller mindre viser til en til dels revidert versjon av typologien til Klas-Göran Karlsson. Bøe og Knutsens typologi og forklaringsmodell er mer kortfattet og direkte, noe som er et grunnlag til at jeg baserer meg på deres typologi og ikke Karlssons. Jeg skal derimot også supplere med noen av Karlssons formuleringer der det blir behov for det.

Typologiene deres tar for seg de forskjellige aspektene av historiebruk ved at de identifiserer behovsgrunnlaget, brukerne og funksjonen til de forskjellige brukstypene. Behovet viser til grunnlaget til hvorfor brukstypen blir anvendt, brukerne viser til hvilke aktørgrupper som vanligvis bruker brukstypen og funksjonen henviser til målet av bruket. Den følgende tabellen viser typologien som er hentet fra Jan Bjarne Bøe og Ketil Knutsens bok *Innføring i historiebruk*.²⁰

Behov	Bruk	Brukere	Funksjon
Å oppdage, rekonstruere	Vitenskapelig	Historikere	Verifisering/falsifisering, tolkning
Å huske, minnes	Eksistensielt	Alle	Forankring, orientering
Å gjenoppdage	Moralsk	Breie folkegrupper	Restaurering, rehabilitering
Å oppfinne, konstruere	Ideologisk	Intellektuelle og politiske elitegrupper	Rasjonalisering, legitimering
Å glemme	Ikke-bruk	Intellektuelle og politiske elitegrupper	Rasjonalisering, legitimering
Å bli atspredt, for-lystet, oppmuntret og forført	Underholdende	Alle	Dagdrømme, eskapisme, vitalisering og oppladning

²⁰ Bøe & Knutsen 2012: 18.

Vitenskapelig historiebruk er da en historiebrukstype som, i utgangspunktet, hovedsakelig blir brukt av historikere. Dette gjøres ved å oppdage eller rekonstruere en historisk fortid ved å verifisere eller falsifisere en eksisterende oppfatning eller tolke fortiden i lys av teori ved å bruke historiske dokumenter og stille de ovenfor kildekritisk granskning.

Bøe og Knutsen skriver at eksistensiell historiebruk «angår allmenneskelige behov for å minnes og derved oppleve forankring og orientering i tilværelsen».²¹ De eksemplifiserer dette med det Karlsson kaller den «lille historien»²², som Bøe og Knutsen viser til er fundering og refleksjon rundt sitt eget liv og historieskapte tilværelse ved å lese gjennom sine gamle dagbøker. Karlsson eksemplifiserer det derimot med å bedrive slektsforskning for å orientere seg om seg selv og sin egen identitet. Karlsson diskuterer også om individuell eksistensiell historiebruk i det hele tatt er mulig når, etter Maurice Halbwachs, selv de mest personlige og intime minnene er en sosial konstruksjon og et produkt av et sterkt kollektivt minne.²³

Moralsk historiebruk omhandler det å restaurere eller rehabilitere en undertrykt eller marginalisert posisjon. Dette gjøres ved å trekke fram gjemte eller ukjente deler av historien som er av moralsk verdi, for å vise til eksempelvis maktmisbruk eller mord. Brukerne av denne historiebruken er, etter Bøe og Knutsen, «breie folkegrupper» og de viser til jødene og armenernes historiske vanskeligheter og undertrykkelse som eksempler.²⁴

Jeg er noe uenig med Bøe og Knutsen i at det er «breie folkegrupper» som er brukerne av denne historiebruken. Jeg ser det heller slik at formålet til bruken er å bedre den aktuelle, eller framvise den historiske, situasjonen til breie folkegrupper (da eksempelvis jødene eller armenerne). Brukerne av denne historiebruken kan enkelt være utenfor den aktuelle folkegruppen, men være fra personer sympatiske til deres situasjon. Karlssons typologi framviser dessuten at det er velutdannede og intellektuelle som er brukere av denne brukstypen.²⁵ Denne lille diskrepansen vil uansett ikke være problematisk i denne analysen når det er bruk og funksjon som vil vekke tyngre enn brukergrupper.

Ideologisk historiebruk anvender historien for å legitimere et bestemt styresett eller begrunne en samfunnssammensetning og blir gjerne brukt av politiske og intellektuelle eliter.²⁶ Karlsson forklarer det litt annerledes ved ideologisk historiebruk blir brukt av politiske og intellektuelle

²¹ Bøe & Knutsen 2012: 18.

²² Karlsson 2004: 55-56.

²³ Karlsson 2004: 55-56.

²⁴ Bøe & Knutsen 2012: 18.

²⁵ Karlsson 2004: 56.

²⁶ Bøe & Knutsen 2012: 18.

eliter for skape en meningssammenheng som skal legitimere en maktposisjon og rasjonalisere den gjennom å nedtone negative tendenser og oppheve positive tendenser.²⁷

Til slutt henviser Bøe og Knutsen til underholdende historiebruk som er tett knyttet til populærkultur, da gjerne framvisninger av fortiden gjennom bøker og filmer for å underholde, men kan også overskride de andre brukstypene.²⁸ En film om andre verdenskrig kan, for eksempel, ha eksistensiell verdi der man finner forankring og orientering i sitt eget liv når det omhandler sine forfedre.²⁹

Foruten de til nå forklarte historiebrukstypene framviser Karlsson ytterligere to brukstyper. Politisk-pedagogisk og kommersiell historiebruk. Politisk-pedagogisk historiebruk er en historiebruk som på mange måter forenkler historien og uproblematisk, men kan skilles mellom det politiske og pedagogiske aspektet. Det politiske aspektet er når politiske aktører som trekker fram likheter i historien for å trekke slutninger om politiske avgjørelser eller i en debatt. Det pedagogiske aspektet velger deler av historien som vil oppmuntre eller avskrekke ved hjelp av historiske hendelser, personer og idéer.³⁰ Det pedagogiske aspektet er gjerne knyttet til skolefaget historie, men kan gjerne også knyttes til andre metoder å belære eller danne slik som monumenter kan gjøre.

1.3.1.2 Håkon Rune Folkenborgs typologi

Håkon Rune Folkenborg har en, til tider, lignende typologi som Karlsson og Bøe og Knutsen, men med visse variasjoner i utforming, termer og brukstyper. Folkenborg skiller mellom historiebruksfunksjoner, former og områder. Modellen har da ikke behovkategorien som Bøe og Knutsen. Utformingen er mer løs enn den til Bøe og Knutsen da den ikke har direkte og kategoriske utdelte funksjoner til hver historiebrukstype.

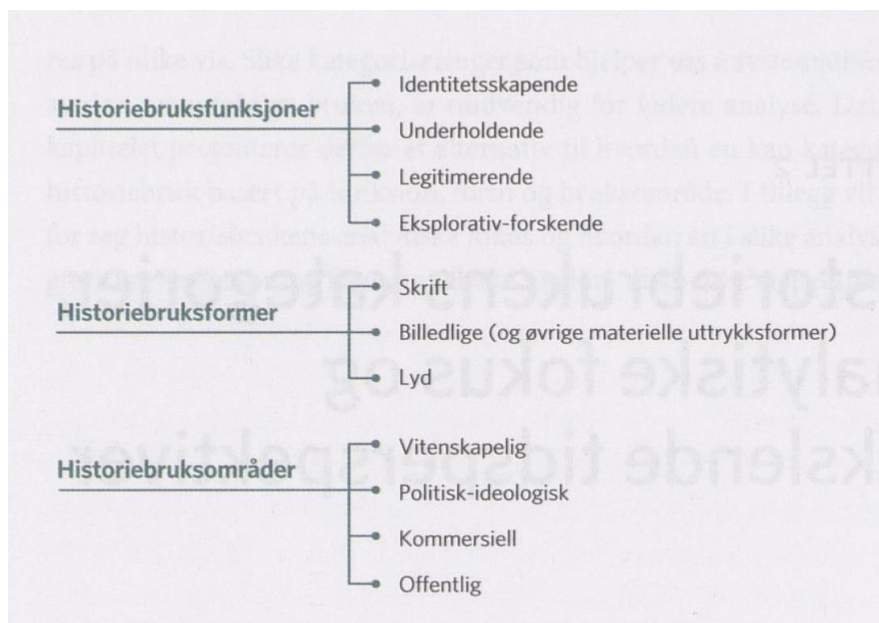
De forskjellige historiebruksområdene er forskjellige, men har noen likheter til Bøe og Knutsens, det samme er historiebruksfunksjonene. Det som derimot er helt nytt er hvordan Folkenborg implementerer historiebruksformer som viser til de forskjellige medier og former historiebruk kan ytres og oppstå i; skrift, billedlig og lyd.

²⁷ Karlsson 2004: 59.

²⁸ Bøe og Knutsen 2012: 18.

²⁹ Bøe og Knutsen 2012: 18-19.

³⁰ Karlsson 2004: 62-63.

Hentet fra Folkenborg 2018: 32.

Historiebrukstypene, som Folkenborg kaller for «historiebruksområder», er delt i fire typer: vitenskapelig, politisk-ideologisk, kommersiell og offentlig. Den vitenskapelige historiebruken er veldig lik Bøe og Knutsens vitenskapelig historiebruk. Folkenborg formulerer denne historiebruken derimot mer rigid ved å skrive at den står i «forpliktende forhold til historiefagets profesjonsfaglige retningslinjer» og knytter den til en eksplorativ-forskende funksjon. Folkenborg setter også tydelige linjer til at denne historiebrukstypen kun kan formidles gjennom sakprosattekster. Ved at den har disse stramme rammene for formidling og grunnlag for formidling, gjennom kildebruk og tolkning, gjør at den har en generell oppfatning og forventning for å ha høy grad av troverdighet. Derfor kan den også ha sterkere slagkraft som identitetsskapende og legitimerende.³¹

Kommersiell historiebruk er knyttet til hvordan man danner forbindelser med fortiden og nåtidige kommersielle produkter og formål. Dette kan gjerne bli gjort på en humoristisk eller underholdende måte, og da med mindre troverdighet. Ellers kan det gjøres på mer seriøse måter for å forsøke å danne en forbindelse med det kommersielle produktet med noe fortidig for å legitimere produktet med en lang arv.³² Dette kan eksempelvis være hvordan Norrøna og Bergans har brukt Birkebeinerne i markedsføring av sine produkter.³³

³¹ Folkenborg 2018: 53.

³² Folkenborg 2018: 71.

³³ Folkenborg 2018: 76-77.

Offentlig historiebruk er den historiebruken man møter i det offentlige rommet og av offentlige institusjoner. Det kan være gjennom museer, men ikke minst monumenter og statuer. Et kjennetegn ved offentlig historiebruk er at den er overveiende finansiert av det offentlige og er allment tilgjengelig. Det er særlig den legitimerende og identitetsskapende funksjonen som er rådende i denne brukstypen.³⁴

Politisk-ideologisk historiebruk blir forklart veldig lignende slik Bøe og Knutsen forklarer ideologisk historiebruk, men Folkenborg tillegger denne historiebrukstypen også et ideologisk aspekt. Dette er noe Bøe og Knutsen ikke forklarer i sin typologi, istedenfor understreker de kun det politiske aspektet i sin historiebrukstype. Folkenborg, som Bøe og Knutsen, knytter den med den legitimerende historiebruksfunksjonen, men Folkenborg knytter den også til en identitetsskapende funksjon. Folkenborg knytter denne brukstypen til uttrykket «historien vil dømme oss», som baserer seg på en tanke at historien har et sett med legitimerende verdier som er uavhengig av tid og sted og at den da låner en form for autoritet fra historien i forsøket å fungere legitimerende.³⁵

1.3.1.3 Friedrich Nietzsches typologi

*I tre henseende tilhører historie den levende: Den tilhører den levende som en som handler og kjemper, som bevarer og beundrer, som lider og trenger frigjøring*³⁶

Dette skriver den tyske filosofen Friedrich Nietzsche i en tekst som han titulerte «Vom Nutzen und Nachtheil der Historie für das Leben»- *Historiens nytte og unytte for livet* på norsk. Teksten handler mye om hvordan man bruker og forholder seg til historien i sitt eget liv, slik som å enten handle, bevare eller frigjøre seg fra den. Dette er noe jeg vil kalle innadvendt historiebruk. Det er handler om hvordan vi som mennesker forholder oss, individuelt, til historien på forskjellige måter. Typologien til Nietzsche er derimot også mulig å bruke som et analyseverktøy, eller noe jeg kaller utadvendt historiebruk. Han skiller mellom tre historiebrukstyper: antikvarisk, kritisk og monumental historiebruk.

Monumental historiebruk blir brukt av den som ser mot historien etter forbilder, lærere og bruker den som et ideal, som inspirasjon og motivasjon til å handle.³⁷ Nietzsche forklarer antikvarisk historiebruk som når man ser på historien som noe man skal bevare, ære med

³⁴ Folkenborg 2018: 111.

³⁵ Folkenborg 2018: 141.

³⁶ Nietzsche 1874/2004: 27.

³⁷ Nietzsche 1874/2004: 27.

trofasthet og kjærlighet, og behandle med en «varsom hånd». Man vil bevare forutsetningene og kulturen som man har blitt påvirket av for de som kommer etter.³⁸

Antikvarisk historiebruk kjennetegnes med at den har et iboende ønske å beholde og bevare det som har kommet før, både materielt og immaterielt. Personen får en ekstraordinær lojalitet og kjærlighet til det fortidige og gjør alt i sin makt for å bevare og videreføre historien.

Antikvaren har en slik personlig tilknytning til disse minnstedene at det nærmest blir en forlengelse av sin egen person. Han forstår seg på disse minnstedene og de eksempelvis lokale minnstedene forblir ikke bare historien om byen, men også historien om antikvaren selv.

Kritisk historiebruk handler derimot om å fordømme historien og ser det som nødvendig å frigjøre oss fra den.³⁹ Innenfor Nietzsches typologi kan man se kritisk historiebruk som en motpart til antikvarisk og monumental historiebruk, der antikvarisk historiebruk ønsker å bevare og beundre det fortidige og den kritisk vil fordømme det. Der monumental bruk ser på historien som et ideal og forbilde, ser kritisk på historien som et produkt av urettferdighet og ser seg nødvendig å frigjøre seg fra historiens diverse innvirkning, eksempelvis som identitetsmarkør.

Når mennesket som vil skape noe storslagent i det hele tatt trenger fortiden, så gjør det seg til sin herre over den ved hjelp av den monumentaliske historiekunnskapen. Den som derimot ønsker å klamre seg til det tilvante og det gamle og ærverdige, pleier fortiden som antikvarisk historiker; og bare den som nåtidens nød ligger tungt på hjertet, og som for enhver pris vil kaste av seg denne byrde, har behov for kritisk, det vil si dømmende og fordømmende tilnærming.⁴⁰

Nietzsche understreker også at hver av disse tre formene av historiebruk har sitt bestemte behovsgrunnlag og bruksområde som ikke kan forveksles med hverandre. Hvis disse kriteriene ikke blir oppfylt mener Nietzsche at historiebruken vil i verste fall gjøre skade. Hvilken skade og hvor omfattende den eventuell blir ikke klargjort av Nietzsche. Poenget å hente i dette prosjektet er å understreke at historiebrukstypene har hver sitt behovsgrunnlag, lignende hvordan Bøe og Knutsen og Folkenborg viser til historiebruksfunksjoner.

Hver av disse tre formene for historie som finnes, har bare sin berettigelse i ett bestemt jordsmonn og ett bestemt klima: I ethvert annet jordsmonn og klima vokser den frem som ødeleggende ugress. [...] Mang en skade stammer fra den tankeløse planting av vekster: Kritikereren uten besvær, antikvaren uten ærbødighet, kjenneren av det storslagne uten kyndighet i det storslagne er slike vekster som har skutt

³⁸ Nietzsche 1874/2004: 36.

³⁹ Nietzsche 1874/2004: 40-42.

⁴⁰ Nietzsche 1874/2004: 35.

opp som ugress, som er fremmedgjort i forhold til sitt naturlige jordsmonn og derfor misdannede vekster.⁴¹

1.4 Oppgavens struktur

Oppgaven er fordelt i tre kapitler. Neste kapittel er hovedsakelig basert på empirien, altså argumentene, jeg uthentet fra kildene jeg har brukt og satt i en struktur. Det blir på sett og vis en argumentstypologi som kan gjøre seg relevant i andre lignende debatter. Jeg skal dessuten gi en kort introduksjon og kontekstualisering av de tre debattene.

Deretter kommer det et aktørkapittel der jeg skal fortsette å bruke argumentstypologien jeg har utformet og dessuten bruke andre teoretiske innganger, retorikkteori og minnestedsteori, for å forstå debatten og se om politiske aktører viser likheter eller forskjeller i argumentasjon i debatten.

Følgende vil det være et kapittel viet til å analysere argumentene, aktører og debatten i lys av historiebrukstypologiene jeg har framvist etterfulgt av et konkluderende kapittel med sammenfatninger, generelle tanker om prosjektet og relevant videre arbeid.

⁴¹ Nietzsche 1874/2004: 35.

2 Hva? Debattens retorikk

I arbeidet med kildene og anklagene gjort gjennom Zannachis oppropet, oppfattet jeg tidlig at rasisme, kolonialisme og imperialismen fungerte som et grunnlag for debatten. Det var disse momentene som var anklagene mot Churchill, Holberg og Linné og var utgangspunktet for at dette ble en debatt.

Jeg skal undersøke hvordan forskjellige aktører bruker hovedargumentene rasisme, kolonialisme og imperialismen som en inngang for å forstå debatten og fatte argumenter om hvorvidt man skal beholde eller fjerne Churchill, Holberg- og Linnémonumentene. Deretter skal jeg identifisere gjenkjennbare og gjennomgående argumenter i debatten som ikke nødvendigvis er knyttet til hovedargumentene, men som oppstår jevnlig og er med på å karakterisere den norske monumentdebatten.

Denne delen av prosjektet vil være foruten historiebrukstypologiene, men er viet til å gjenkjenne og identifisere generell historiebruk i debatten. Gjennom å syntetisere disse argumentasjonstypene skal jeg også komme med en oppfatning av historiesynet til aktørene gjennom argumentene og ytringene de gir. Med historiesyn mener jeg hvordan debattantene mener vi skal forholde oss til historien og hvordan historien samspiller med nåtiden og framtiden. Jeg skal først presentere debattene jeg har tatt for meg.

2.1 Debattene

Tidlig i juni 2020 ble en statue av Churchill utenfor parlamentet i London sprayet med graffiti.⁴² Denne misnøyen spredte seg og manifesterte seg i Norge blant annet gjennom oppropet oppstartet av Yasmin Zannachi som ville endre samfunnets holdninger til statuer og hvilke statuer som får stå på sokkel. I oppropet blir både Churchill- og Holberg-statuen navngitt.

«Winston Churchill var en RASIST og mente at den hvite rasen var overlegen»⁴³ står det i oppropet. Kritikken mot Churchill eksemplifiseres ikke i oppropet. Artikler i debatten viser derimot til forskjellige rasistiske uttalelser og handlinger og det understrekes at Churchill representerte en kontinuitet av britisk kolonialisme og imperialismen. Aktører viser også til en enkelthendelse for å demonstrere Churchills faktiske rasistiske og imperialistiske holdninger.

⁴² Darrud & Elster 2020.

⁴³ Zannachi u.å.

Hendelsen det er snakk om er en sultkatastrofe i Bengal i India i 1943 der Churchill tilsynelatende skal ha hatt unngått å avverge hendelsen.

Forfatteren Ludvig Holberg er i denne debatten anklaget for å ha vært en del av Danmark-Norges slavehandel ved å ha investert i den, ytret rasistiske holdninger i sine verk, samt å ha blitt hyret for å lage reklame, eller propaganda, for slavehandelen. Dette kommer frem i Dag Herbjørnsrud artikkel «Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen.». Her viser Herbjørnsrud til det han hevder å være Holbergs fem bidrag til slavehandelen. Ett bidrag var to litterære samtaler skrevet på oppdrag av det Ostindiske kompagni som hadde monopol på den dansk-norske handelen av varer i Asia, inkludert slavehandel. Dette mener Herbjørnsrud er ren reklamering for kompaniets virke. Herbjørnsrud viser videre til fire forskjellige økonomiske innblandinger i slavehandelen gjort av Holberg. En investering à 500 riksdaler til Asiatisk kompagni (Herbjørnsrud skriver at Asiatisk kompagni overtok virket til det som het Ostindiske kompagni) i 1729, en investering à 600 riksdaler i Vestindisk-guineisk Kompagni i 1730 og til sist at han gikk inn som interessent for 1000 riksdaler i Sjøforsikringskompaniet (Det Kongelige Oktroierende Sjø-Assurance Kompagni), som hadde monopol på sjøforsikringer og da også forsikringer av slaveskip, fram til 1733⁴⁴. Som femte og siste innblanding trekker forfatteren frem at Holberg møtte opp på dannelsen av Kurantbanken, i 1736, som ble dannet av samme kretsen som var innblandet i handelskompaniene og var med på å gi lån og sikre kapital for kompaniene for totalt 1070 riksdaler i utbytte.⁴⁵ Ludvig Holberg blir da anklaget for å ha vært rasist i tanke, ord og handling. Han blir satt til veggs av blant annet Herbjørnsrud der han blir siktet etter fem punkter.

Botanisk hage i Oslo dedikerte en benk til 1700-talls vitenskapsmannen Carl Von Linné, i 2020. Etter naturhistorisk museum er dedikasjonen grunnet hans arbeid innenfor botanikk og for å ha vært en pioner innenfor moderne systematikk.⁴⁶ Gjennom hans arbeid i systematikken sorterte han også mennesket etter arter, eller raser, med medfølgende beskrivelser som er tolket som rasistiske.

Ageliki Lefkadiou og Jon Røyne Kyllingstad, som begge er vitenskapshistorikere, skriver i kronikken «Linné, en bortforklaring» at Linnés bidrag til vitenskapelig rasisme ikke kan oversees. De påpeker at han i verket *Systema Naturae* delte menneske inn i fire

⁴⁴ Herbjørnsrud er ikke klar på startpunktet for denne investeringen.

⁴⁵ Herbjørnsrud 2020a.

⁴⁶ Universitetet i Oslo u.å.

hudfargedefinerte grupper og knyttet disse til hvert sitt kontinent og sine karakteristikkene. De fysiske og sosiale karakteristikkene blir tolket som rasistiske og rangerende når det i stor grad var kun de hvite som ble forklart fordelaktig og plassert på toppen av hierarkiet. Lefkadiou og Kyllingstad påpeker at Linné ikke var den eneste som lagde slike inndelinger av menneskeheten, men at Linnés bidrag var med på å legge grunnlaget til den moderne rasismen som forsøkte å bruke vitenskap for å begrunne og legitimere rasisme.⁴⁷

En oppfordring fra Gamle Oslos bydelsutvalg ba om å fjerne dedikasjonen til Linné i botanisk hage⁴⁸ i slutten av august 2020, og dette førte til at også Linné ble innlemmet i monumentdebatten.⁴⁹ Denne debatten oppsto et par måneder etter den øvrige monumentdebatten hadde startet og hadde sin høyde senere enn Churchill- og Holberg-sakene. Det skal sies at de tre forskjellige sakene gjerne ble omtalt i samme tekster og ytringer og ble ikke nødvendigvis holdt fra hverandre, men ble tidvis behandlet som en og samme sak om hvorvidt man skal fjerne eller beholde monumentene.

Debatten kan reduseres til tre grunnleggende anklager. Det er henholdsvis rasisme, kolonialisme og imperialisme. Jeg skal forsøke å definere de tre begrepene og vise til hvordan de fremstår i debatten gjennom synspunktene og argumentene som legges til grunn i debatten i tekstene jeg har studert. Deretter skal jeg vise til øvrige argumenter gitt i debatten som er relevante, men som ikke nødvendigvis er knyttet til rasisme, kolonialisme og imperialisme. Dette vil gi en god innsikt i hvordan debatten ble ført og hvilke argumenter som ble brukt.

Som tidligere nevnt, fant jeg i første omgang av arbeidet med empirien omkring 91 tekster som virket relevante for dette prosjektet, men etter nærmere og dypere arbeid med tekstene endte jeg med 66 tekster som var relevante nok til å brukes. Ni tekster er preget av et ønske om å fjerne monumentene, mens trettiseks tekster ytrer tydelig et ønske for å beholde monumentene. En andel tekster ikke kommer med en klar konklusjon og er ikke tatt med i denne beregningen, men jeg ønsker å understreke at det er et klart overtall av aktører som ønsker å beholde monumentene.

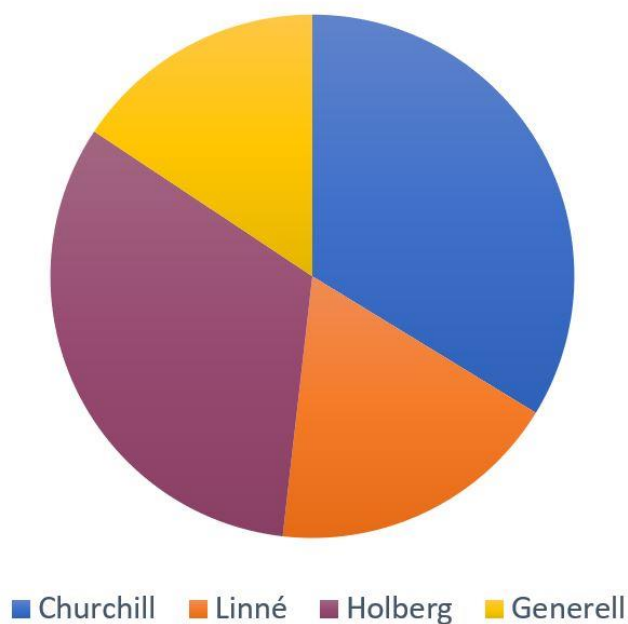
⁴⁷ Lefkadiou & Kyllingstad 2020: 41.

⁴⁸ Oslo kommune 2020: Oppfordring til botanisk hage. Originale vedtaksforslaget: «Bydelsutvalget vil sterkt oppfordre Styret ved Naturhistorisk museum om å fjerne dedikasjonen til Carl Von Linné på en benk i Botanisk hage. Ved fremtidige formidling og markeringer av Linnés arbeid og virke, så oppfordrer vi på det sterkeste til å opplyse om begge sider av Linnés vitenskapelige historie, ikke bare som botanikeren som ble kjent for planetsystemet sitt og latinske navn på planter, men også botanikeren som var blant de tidligst kjente vitenskapelig rasistene gjennom hans arbeid med å systematisere og klassifisere mennesker etter farger.».

⁴⁹ Borgersrud 2020.

Debatten har også en klar fordeling i fokusområder, altså hvilken av de tre underdebattene aktørene ytrer seg om. Det er 28 aktører som fokuserer på Churchill, 15 som fokuserer på Linné og 27 som fokuserer på Holberg. Ytterligere er det 13 aktører som ikke argumenterer eller fokuserer på noen av underdebattene, men som fokuserer på monumentbehandling i seg selv eller argumenterer rundt debatten (om rasisme, polarisering osv.).

Fordeling av fokusområde

Tabell 2.1: Fordeling av fokusområde

Av aktørene som fokuserer på underdebattene er det flere som ikke kun fokuserer på én underdebatt. 18 aktører fokuserer både på Churchill og Holberg-debattene og en fokuserer på Churchill og Linné-debattene, mens det er derimot ingen som kombinerer fokus på Holberg og Linné-debattene.

Resultatet av debatten var til dels varierende. Churchill- og Holbergstatuene forble, etter min kunnskap, stående uten noen endringer. Linnébenken ble værende, men fikk derimot en forklarende plakett som skulle belyse Linnés problematiske sider.⁵⁰

⁵⁰ Trædal 2021

2.2 Debattens grunnleggende argumenter: Historiske argumenter

Debattens grunnleggende argumenter, som er hele debattens opphav, er hvordan det blir hevdet at skikkelsenes handlinger og holdninger var sterkt preget av rasisme, kolonialisme og imperialism. Disse argumentene blir særlig brukt av de kritiske aktørene som vil kvitte seg med monumentene, men blir også til tider brukt av aktører som forsøker å frikjenne Churchill, Holberg og Linné når aktøren mener at skikkelsene ikke var rasister, kolonialister eller imperialister.

2.2.1 Rasisme

Rasisme er det absolutt mest gjennomgående elementet og argumentet i debatten. Det virker ganske naturlig siden samtlige av disse historiske skikkelsene blir anklaget for å være rasister, om det så er i kraft av å være pågangsdrivere og profitører av kolonialisme og imperialism eller ei. I debatten blir det ikke gjort noen særlig forskjell mellom å være rasist og det å være kolonialist eller imperialist. Det virker heller implisitt at det ligger en medfødt rasisme i kolonialisme og imperialism.

Churchill blir av de fleste kritikerne beskrevet som en rasist. Det er derimot magert av aktører som har tatt seg bryet av å henvise til hendelser og kilder for å underbygge anklagen. Yngve Kvistad gjør derimot dette i sin kommentar «La Churchill stå!». Han påpeker at Churchills rasistiske kommentarer er skriftlig dokumentert og blir bekreftet av forskjellige biografier. Kvistad viser også til en hendelse der Churchill blir anklaget og ansvarliggjort for en sultkatastrofe i Bengal, men han motstrider dette med biografen Richard Toye som grunnlag.⁵¹ Denne hendelsen dukker tidvis opp i debatten som et underbyggende argument for Churchills rasisme og imperialism.

Kritisk raseteori blir formulert i en artikkel skrevet av Sabina E. Vaught og Angelina E. Castagno i tidsskriftet *Race, Ethnicity and Education* etter tre prinsipper. Først at rasisme er gjennomgripende, permanent og må konstant utfordres. Rasisme er gjennomgripende i form av at det er et stort system av strukturer som påvirker alle institusjoner og relasjoner i alle deler av samfunnet. Videre er rasisme permanent i form av at den tilpasser seg til sosiokulturelle endringer i samfunnet ved å endres i uttrykk. Når man erkjenner de to øvrige

⁵¹ Kvistad 2020.

prinsippene er det særlig de intellektuelles ansvar å oppdage og utfordre de nye og gamle uttrykkene for rasisme.⁵²

Det jeg særlig forstår som uttrykk for kritisk raseteori i denne debatten er antydningene om monumentene eller de diskuterte skikkelsene representerer en form for vedvarende rasisme som må utfordres. Dette kan eksemplifiseres gjennom et sitat fra kronikken skrevet av vitenskapshistorikerne Lefkadiou og Kyllingstad, som tidligere vist til (se kapittel 2.1: debattene). De trekker fram «rasetenkningens lange linjer» og hvordan, foruten hverdagsrasisme, rasisme og rasetenkning har påvirket vitenskapen og samfunnet, og er vedvarende i dag.

Å undersøke rasetenkningens lange linjer [...] kan øke vår forståelse om hvordan, hvorfor og i hvilken grad rasetenkning vedvarer innen vitenskap og samfunn også i dag, og eventuelt samspiller med systemiske, institusjonelle og hverdagslige tilfeller av rasisme.⁵³

Jeg vil trekke frem et annet element i debatten. Nemlig bruken av begrepet «rasistiske statuer». Slik jeg forstår debatten er kritikken til monumentene at de representerer en uhemmet hyllest av de historiske skikkelsene der deres negative sider, blant annet deres rasistiske holdninger og handlinger, ikke kommer til uttrykk. Det kan forstås dithen at «rasistiske statuer» påpeker at statuene i seg selv er rasistiske. Deres eksistens og funksjon er rasistisk basert ettersom de hedrer rasistiske personer.

Bruken av benevnelsen kan leses i debattinnlegget til ytringsfrihetskommisjonsmedlemmet Sarah Zahid i *Dagbladet* der hun skriver: «Debatten om rasistiske statuer handler ikke om sensur, men om et ønske om bedre representasjon.»⁵⁴ Zahids poeng om at debatten handler om bedre representasjon og ikke sensur er et interessant poeng. Uten å spekulere for mye mener jeg man trygt kan påstå at statuer og monumenter i Norge er i all hovedsak tilknyttet hvite menn. Det står til sjeldenheten at kvinner og minoriteter blir hedret i samme grad, noe Zahid uttrykker som et ønske debatten skal medføre.

En betegnelse som blir brukt, særlig i Linné-debatten, er «vitenskapelig rasisme» eller «biologisk rasisme». Vitenskapelig rasisme blir brukt som en benevnelse på pseudovitenskapelige betraktninger basert på og underbyggende for rasistiske og hierarkiske oppfatninger av etnisitet, kultur og rase. Linné blir tidvis og av visse aktører i debatten tildelt

⁵² Vaught & Castagno 2008.

⁵³ Lefkadiou & Kyllingstad 2020.

⁵⁴ Zahid 2020: 31.

ansvaret for å danne grunnlaget for denne formen for rasismen som også har vært med på å forme rasistiske holdninger innen vitenskapen og samfunnet.

Torgeir Skorgen, professor ved institutt for fremmedspråk på UiB, uttrykker en slik fornemmelse i artikkelen «Jeg elsker Linné, men jeg er også lidenskapelig antirasist» skrevet av Amanda Schei i *Khrono*. Denne artikkelen inneholder også ytringer fra biologen Dag O. Hessen. Her settes Linné i kontekst av imperialisme og kolonialisme der Skorgen trekker fram at Europa ble gitt skildringer fra Afrika og Sør-Amerika gjennom litterære beskrivelser gjennom de oppdagelsene som ble gjort. Disse beskrivelsene oppga de tydelige forskjellene fra det europeiske som skapte en eksotifisering av ikke-europeere. Han sier: «Kanskje var Linné den klassiske rasismens far. Slik rasisme har hatt forferdelige konsekvenser [..].»⁵⁵ Skorgen funderer her om Linné er den klassiske rasismens far, ut fra hans vitenskapelige utgivelser og sortering av mennesket. Slik denne formuleringen forstås i lys av resten av artikkelen er at klassisk rasisme referer til den rasismen som var gjeldende under koloni- og imperialismens alder med et pseudovitenskapelig grunnlag- vitenskapelig rasisme.

I artikkelen «Den vitskapelege rasismen har ingen far, og den har ingen mor», skrevet av Khrono-journalist Njord V. Svendsen, blir Jon Røyne Kyllingstad intervjuet om Linné og vitenskapelig rasisme. Som tittelen tilsier mener Kyllingstad at man ikke kan gi noen ansvaret for å være opphavet for vitenskapelig rasisme. Selv om Kyllingstad er kritisk til Linnés arbeid rundt kategoriseringen av mennesker påpeker han at Linné ikke var alene i å gjøre det og at man må forstå Linné ut fra sin samtid. «Å stemple vitskapsfolk frå fortida som skurkar eller heltar i notida gir lite meining. Det viktige er å vite, lære og forstå [...]».⁵⁶

For å vise hvordan rasismeargumentet kan brukes forsvarende i debatten. Tor Berg skrev et debattinnlegg i *Klassekampen* kalt «Linné kan være en fiende – eller en alliert». Berg viser til de anklagene Linné ble anklaget for og argumenterer for hvordan de anklagene kan være misforstått og at de samme anklagene viser til hvordan han forfektet et rasistisk tankegods. Han konkluderer at det blir samfunnets valg hvorvidt hvordan vi til slutt velger å se Linné. Berg skrev: «Så hva vil vi at Linné skal være? Skal han være en rasist og fiende vi angriper eller en antirasist og venn vi kan sverge til som en alliert i kampen mot rasismen.»⁵⁷

⁵⁵ Schei 2020.

⁵⁶ Svendsen 2020b.

⁵⁷ Berg 2020

2.2.2 Kolonialisme

Begrepet kolonialisme blir særlig brukt i sakene vedrørende Holberg og Churchill. Som tidligere vist er kritikken mot Holberg særlig knyttet hans økonomiske interesser i den dansk-norske slavehandelen som formet en trekantandel mellom Danmark-Norge, Afrika og Dansk Vest India noe Herbjørnsrud forsøker å understreke, ved å bruke historiske dokumenter og kilder, i artikkelen jeg tidligere har vist til (se kapittel 2.1: debattene). Churchill blir derimot kritisert for å ha vært en aktiv pådriver for britisk kolonivelde.

Som tidligere nevnt har argumentene som omhandler rasisme, kolonialisme og imperialismen til tider overlappende grenser i debatten. Spesielt rasisme når argumentet fungerer som kjernen i debatten og kan inngå i kolonialisme og imperialismen, ettersom rasisme blir forstått som implisitt i kolonialisme og imperialismen. Ved å ønske å opprettholde en kolonialistisk eller imperialistisk verdensorden virker det i debatten som underforstått at kolonial- eller imperieovermakten hevder seg som overlegen de undertrykte koloni- eller imperieofferne. Med andre ord at en sivilisasjon er overlegen en annen som også medfører idéen at en rase er overlegen en annen. Dette oppfatter man i en kronikk utgitt i VG skrevet av Grønn ungdoms talsperson, Teodor Bruu.

Churchill var ikke bare en som sa noen rasistiske ting, han kjempet aktivt for en rasistisk verdensorden, og drev en rasistisk kolonialisme som tok livet av millioner av mennesker og som fortsatt henger igjen i strukturene i verden. I dag gudedyrker vi nærmest Churchill. Det hadde vi ikke gjort hvis det var hvite mennesker som hadde lidd under hans regime.⁵⁸

Videre kommer koblingen mellom rasisme med kolonialisme og imperialismen der den pseudovitenskapelige baserte rasismen, som jeg tidligere har vist til, har lagt grunnlaget for en rasisme som har fungert som begrunnelse for kolonialisme og imperialismen. Det er da særlig Linné som blir kritisert for å ikke bare å ha bidratt til denne rasismen, men til tider også for å ha lagt grunnlaget for dogmen. Linné blir da ansvarliggjort for koloni- og imperiestyre, samt slavedrift ved å ha skapt en slik vitenskapelig rasisme. Dette kommer fram i Lefkaditou og Kyllingstads kronikk, (se kapittel 2.1: debattene) i *Klassekampen* når de skriver: «Å undersøke rasetenkningens lange linjer hjelper oss med å forstå dens forbindelser til slaveri og utbytting, kolonialisme og nasjonalisme.»⁵⁹

Et annet element innenfor argumenteringen rundt kolonialisme i debatten er momenter av postkolonialisme. John Tosh forklarer postkolonialisme i *The Pursuit of History* som en teori

⁵⁸ Bruu 2020.

⁵⁹ Lefkaditou & Kyllingstad 2020.

der man trekker linjer mellom maktrelasjoner fra kolonitiden til fortsatt eksisterende maktrelasjoner i dagens samfunn. Det er snakk om strukturer som ligner de fra kolonitiden, men som fremtrer på en uformell og gjemt måte. Det kan også være snakk om de framtrer gjennom neo- eller nykolonialisme, altså de gamle kolonimaktens fortsettelse av faktiske økonomiske kontroll over tidligere kolonier.⁶⁰ I denne debatten blir det blir særlig aktuelt med den samfunnsmessige postkolonialismen med «gjemte» koloniale strukturer.

Eksempelvis kommer postkolonialisme frem i artikkelen «Holberg inn, Churchill ut» i *Klassekampen* der Teodor Bruu blir intervjuet av journalisten Pål Hellesnes. Han sier: «[v]i er på ingen måte ferdig med oppgjøret med Churchill. Han er så nær i tid. Den rasistiske verdensordenen han kjempet for, henger fortsatt igjen i strukturene i verden.»⁶¹ Ytringene til Bruu mener jeg i klartekst trekker linjer til en postkolonial forståelse ved at han mener den rasistiske verdensordenen, kolonialisme eller imperialism, fortsatt vedvarer i verdensstrukturene i dag.

I artikkelen «Grønn ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue», skrevet av journalisten Eirik Røsvik, blir Bruu igjen intervjuet. Bruu sier: «[...] Churchill var beryktet for sitt nedsettende syn på folk som ikke er hvite, drev frem en kolonialisme som indirekte tok livet av mange svarte og indere, og at han opprettholdt rasistiske strukturer.»⁶² Nok en gang brukes det sentrale ordet «struktur» som er et sentralt begrep i postkolonialisme. Det peker på at det ikke nødvendigvis er åpenlys rasisme eller koloniherrdømme, men at det eksisterer underliggende strukturer i samfunnet som er definert fra kolonialismen som selv i dag finner sted.

Kritisk raseteori og postkolonial teori har noen likhetstrekk i seg når rasisme sto såpass sentralt i koloniale strukturer og derfor også i postkoloniale strukturer. Derfor mener jeg at de ikke nødvendigvis utelukker hverandre, men godt kan fungere sammen. Forskjellen mellom forståelsen av rasisme mellom kritisk raseteori og postkolonial teori er at kritisk raseteori poengterer at rasisme er konstant og tilpasser seg samfunnsendringer, og dette vil si at den koloniale rasismen kun er én del og ett uttrykk av rasismebegrepet i kritisk raseteori.

En forskjell som er meningsfull å trekke fram er hvordan uttrykksvalget til aktørene avslører deres verdensforståelse. Bruken av «struktur» eller «strukturell» er særlig avslørende for et postkolonialt perspektiv. Det utelukker ikke kritisk raseteori i samme ytring, men slik som i

⁶⁰ Tosh 2015: 311.

⁶¹ Hellesnes 2020: 4.

⁶² Røsvik 2020.

sitatet jeg viste til, (se kapittel 2.2.1: rasisme), brukes heller uttrykk som «systemiske» og «institusjonelle», ovenfor «strukturelle» som nærmest virket som et faguttrykk i postkolonial teori å regne.

Hvordan aktører tar, eksempelvis, Holberg til forsvar angående anklager for kolonialisme er det aktuelt å vise til Gunnstein Akselbergs debattinnlegg «Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist» i *Khrono*. Akselberg relativiserer Holbergs innblanding i den norsk-danske kolonialismen og slavehandelen både i det økonomiske perspektivet og gjennom verdigodset.⁶³

2.2.3 Imperialisme

Imperialisme er et begrep som er øremerket debatten rundt Churchill. Det britiske imperiet var en stormakt på 1700- og 1800-tallet og forsøkte også ut i 1900-tallet å holde fast på sine kolonier og oversjøiske territorier. Begrepet opptrer sjeldent alene i debatten og går gjerne hånd i hånd med kolonialisme og/eller rasisme, men det framtrer langt sjeldnere enn både kolonialisme og rasisme.

Begrepet kommer eksempelvis fram i Lise Swensens debattinnlegg, som jeg tidligere har vist til. Der trekker hun frem at, til tross for at Churchill fungerer som et symbol på kampen mot fascisme og nazisme i Europa, blir han ofte beskrevet som antisemittisk, rasistisk, anti-fagforening, islamofobisk og imperialistisk.⁶⁴

I arbeidet med kildene virker bruken av kolonialisme og imperialisme å ha uklare grensen. Det norske akademis ordbok (NAOB) definerer kolonialisme som «politikk som har til mål å skaffe seg, beholde og utnytte kolonier»⁶⁵ og imperialisme som «en stats målbevisste streben etter å vinne eller å opprettholde økonomisk, politisk eller militær makt i andre land ; ekspansiv stormaktspolitikk»⁶⁶. Videre blir begrepene definert i *Cambridge Dictionary of Sociology* som understreker at imperialisme viser til en overlegen regjerende makt over underlegne territorier og gir gjerne statsborgerskap til de underlagte territoriene, likt som i det romerske imperiet. Kolonialisme, spesielt moderne kolonialisme, forklarer en fundamental ulikhet, gjerne definert av lov, mellom kolonien og den styrende metropolen. Videre står det skrevet at kolonialisme og imperialisme ofte blir behandlet synonymt og kan overlape

⁶³ Akselberg 2020

⁶⁴ Swensen 2020.

⁶⁵ NAOB 2022a.

⁶⁶ NAOB 2022b.

hverandre i form.⁶⁷ Det er da slik at imperialismen i større grad skal skape en forlengelse og direkte underleggelse av en statlig myndighet, mens kolonialisme bærer mer preg av kontroll for utnyttelse av ressurser.

Kolonialisme framtrer oftere i debatten enn imperialismen, som kan være et følge av allmuens mangel på kunnskap vedrørende forskjellen mellom de to begrepene og, slik som Kumar understreker, at begrepene ofte brukes synonymt og overlapper hverandre som fenomener.

2.3 Gjennomgående argumentasjon: Metahistoriske argumenter

Gjennom arbeidet med kildene ble jeg oppmerksom et skille mellom to argumentasjonskategorier basert på de forskjellige argumenttypenes karakter. En som jeg har valgt å kalle for historisk-empirisk argumenter. Denne argumentkategorien diskuterer hvorvidt Churchill, Holberg og Linné faktisk var rasister, slavehandlere og kolonialister ut fra kunnskap om fortiden. Dette blir gjort i argumentasjonen jeg har vist til i forrige delkapittelet.

Den andre kategorien kaller jeg for metahistoriske argumentasjon og inneholder argumenttyper som omhandler saken og debatten, men på et mer overordnet og prinsipielt plan enn de historisk-empiriske argumentene. Denne argumentasjonskategorien skal jeg vise tydeligere i følgende delkapittel.

2.3.1 Barn av sin tid

Et argument knyttet til den aktuelle fortidige samtids kulturelle mentalitet dukker gjennomgående opp i debatten. Noe som blir kalt, av noen aktører innad i debatten, som «barn av sin tid-argumentet», blant annet av VG-kommentator Yngve Kvistad i artikkelen «La Churchill stå!»: «I Churchills tilfelle blir også «barn-av-sin-tid»-forklaringen en tom frase [...]»⁶⁸

Argumentet går ut på å forstå den aktuelle historiske personen i sin kontekst og samtid og se om personens meninger, handlinger og idéer står i samsvar med samtids. Hvis personen kongruerer med sin samtids kulturelle strømninger, kan ikke personen kritiseres eller fordømmes. Kanskje det da heller perioden som da kan kritiseres?

Dette argumentet får både medfart og motbør. Historiker i tenketanken Civita, Bård Larsen, sier til *Khrono* i artikkelen «Når statuer faller som fluer»: «Det var kolonialismen som gjaldt,

⁶⁷ Kumar 2006: 79.

⁶⁸ Kvistad 2020.

de hadde annet syn på raser, forsto egen sivilisasjon som overlegen. Om en ser godt etter er det ikke bare Churchill som tenkte sånn [..].⁶⁹ Larsens uttalelse og bruk av barn av sin tid-argumentet fungerer forsvarende ovenfor Churchill mot kritikken som er rettet mot han.

Daværende fylkesleder for AUF i Innlandet, Sigrid Døving Bjerke, har en annen forståelse av argumentet og relativiserer i sitt debattinnlegg «Oss seierherrer imellom» i *Aftenposten* forståelsen av en historisk virkelighet.⁷⁰ Bjerke skriver:

. «Før man kan si at vi skal huske at de var i en annen kontekst enn dagens, men da avblåser vi også at det var flere virkeligheter på den tiden. [...] Det [rasisme og slavehandel] var akseptert på den tiden, men vi vet da at det ikke var alles sannhet. Menneskene som ble undertrykt, tenkte nok noe annet, men de kom aldri til orde.⁷¹

Slik Bjerke mener at Churchill og Holberg vil ha hatt en forskjellig forståelse av virkeligheten enn en marginalisert koloniundersått og derfor blir det kritikkverdigg å bruke barn av sin tid-argumentet. Da avfeier man virkelighetsoppfatningen til de som ble ofre av kolonialisme som maktovergrep og for en ikke-vestlig oppfatning av kolonialismen, dens tanker om rase og en marginalisert virkelighet for enkelte.

Kvistad kommer også med kritikk mot Barn av sin tid-argumentet ved å påpeke at Churchills rasistiske uttalelser og holdninger dokumentert, blant annet av Churchill selv, var noe hans samtidige og medarbeidere reagerte på. Kvistad skrev:

[...] I Churchills tilfelle blir også «barn-av-sin-tid»-forklaringen en tom frase, all den tid flere samtidige medarbeidere reagerte på hans utålelige bemerkninger knyttet til hudfarge og etnisitet, ifølge biografen Andrew Roberts.⁷²

2.3.2 Statuene virker fremmedgjørende

I debatten dukker det også opp et element som omhandler monumentenes påståtte effekt som fremmedgjørende artefakter. Argumentet hevder at monumentene fungerer som fremmedgjørende ved at minoritetspersoner, som kanskje har en historisk tilknytning til de diskuterte skikkelsene, ikke føler seg hjemme i et samfunn som hedrer noen som aktivt har gjort dem eller deres forfedre urett.

Teodor Bruu kommer med en ytring i en artikkel utgitt i VG kalt «Grønn Ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue»: «Vi synes det er helt åpenbart at man ikke skal ha statuer av rasister

⁶⁹ Svendsen & Løkeland-Stai 2020.

⁷⁰ Bjerke 2020.

⁷¹ Bjerke 2020.

⁷² Kvistad 2020.

og slavehandlere i byen vår. Det bidrar til at en stor andel av byens innbyggere kan føle seg fremmedgjort og føle mindre trygghet enn de ellers ville gjort[...].⁷³

Dette er noe jeg oppfatter også viser seg i argumentasjonen til Neha Håbu-Naveen i et intervju i artikkelen «Nettkamp om statuer: – Han var en undertrykker» i *Dagsavisen* skrevet av journalisten Bernt Erik Pedersen. Her erkjenner hun hvorfor mange ser på Churchill som en «helt», men understreker hva han representerer for henne som en person av indisk opphav. «[...] hvorfor skal jeg måtte gå og se en som undertrykket mine forfedre stå på Solli plass?»⁷⁴

Hun ytrer ikke, som Bruu, at hun oppfatter Churchill-statuen som «fremmedgjørende». Jeg mener derimot at det er noe av det hun mener ved at hun ikke vil se, noen som for henne var, en undertrykker stå på sokkel på Solli plass. Det vil for henne være fjernt og fremmed å hedre noen som, i hennes perspektiv, har begått henne urett.

Videre vil jeg påpeke at dette argumentet ikke framtrer så ofte i klartekst i debatten. Jeg oppfatter derimot det som et underliggende element i argumentasjonen til flere aktører. Eksempelvis hvordan den framstår i Håbu-Naveens ytringer.

2.3.3 «Hvor stopper det?», «alle kan bli kritisert» og *slippery slope*

Et argument som dukker opp i debatten blant motstanderne av monumentfjerningene er knyttet til spørsmålet om hvor det vil ende hvis man starter å kritisere, vurdere og fjerne historiske skikkelser. Hvis man starter å granske en persons liv og virke vil man sjeldent finne kun rent mel i posen, især når det gjelder et objekt fra en annen tid og kontekst som hadde en annen moralsk forståelse enn dagens forståelse av moral. Videre blir det stilt et retorisk spørsmål av flere aktører om hvis man starter å granske og revidere en historisk persons fra vår felles kulturarv- hvem blir da mulig å frikjenne og av hvem?

Et godt utgangspunkt for å eksemplifisere denne argumentasjonen er hvordan den framkommer i debattinnlegget til Tage Slind Jensen. Der han faktisk stiller det retoriske spørsmålet om hvor grensen skal gå og hva som kan bli resultatet av å fjerne monumenter.

Spørsmålet blir da: Hvor skal grensen gå? Dersom vi skal fjerne alle statuer og malerier med motiver som ikke møter nåtidens krav, vil vi til slutt ende opp historieløse.⁷⁵

Aftenpostenkommentatoren, Therese Sollien, trekker fram i sin kommentar «Å huske er å glemme» i *Aftenposten* eidsvollsmennene og den såkalte «jødeparagrafen». Sollien bruker

⁷³ Røsvik 2020.

⁷⁴ Pedersen 2020.

⁷⁵ Jensen 2020.

disse momentene som et poeng for å sette en brist i logikken som føres under debatten. Hun mener at til tross for at Grunnloven à 1814 inneholdt en paragraf som hadde for mening å nekte jøder adgang til landet, er det fortsatt riktig å hedre og minnes de dagene ved Eidsvoll og mennene som var med på å forme Grunnloven. «Ut fra logikken hos dem som vil fjerne Churchill og Holberg, bør også maleriet i stortings salen av eidsvollsmennene fjernes. Riktignok la de grunnlaget for vårt liberale folkestyre. Men de vedtok også jødeparagrafen»⁷⁶ skriver Sollien.

Jeg oppfatter grunnen til at Sollien trekker fram dette, er å vise at selve grunnsteinen i det norske demokratiet og samfunnets historie, Eidsvollsmennene og grunnloven, er mulig å anklage, kritisere og dømme. Argumentet som da blir gjort går i de baner at alle kan kritiseres. Hvis vi da først starter å kritisere historiske skikkelser kan samtlige historiske skikkelser bli satt framfor en historiejury.

Historikeren, Øystein Sørensen, ytrer til *Dagsavisen* i artikkelen «Det kan tas ut i det absurde» skrevet av journalist, Hanne Mauno, sin skepsis til ønsket om å fjerne Churchill og Holbergmonumentene. Sørensen virker å være mest opptatt av prinsippet om presedens, noe som gir denne argumentasjonen flere uttrykk og karakterer. Å fjerne de diskuterte monumentene kan føre til en storslått opprenskning av monumenter og historiske skikkelser, ettersom det står til sjeldenheten at historiske personer samsvarer med de moralske og intellektuelle normene à 2020. Spørsmålene om hvilke kriterier som skal stå til grunn for å vurdere disse historiske skikkelsene og hvem som skal ha myndighet til å fatte en beslutning står sentralt for Sørensen. Det virker som spørsmålene som blir stilt er mer retoriske spørsmål for å gjøre et poeng av hvor komplisert og vanskelig det vil være å gjennomgå en slik prosess hvis man danner en presedens der man ved et opprop kan få fjernet monumenter. I det følgende sitatet blir Sørensens holdninger til hvordan debatten kan, etter han, gå utover store deler av historien og hans skepsis til hvem som skal ha myndighet til å ta de eventuelle vurderingene. Sørensen skriver:

Skal man rive ned statuer der man finner trekk ved de personene man sterkt misliker? Og hvor skal grensen gå for hvem som «fortjener» å stå på sokkel? spør Sørensen. For ham bli det et spørsmål om hvem som skal ha myndighet til å bestemme det.⁷⁷

Elementet som står sentralt i hvor stopper det-argumentet er tanken som oppfatter at alle i historien kan bli kritisert og også falle for samme skjebne som det Churchill, Holberg og

⁷⁶ Sollien 2020.

⁷⁷ Mauno 2020.

Linné kan. Det er ikke, etter min kunnskap, en benevnelse på dette på norsk, men på engelsk kalles det *The Slippery Slope*. «En glatt skråning» vil det bli, direkte oversatt, på norsk. Innenfor filosofien og kritisk tenkning blir det definert som en tankefeil (på engelsk: fallacy), men blir brukt bredt innenfor politiske, etiske og rettslige kontekster som en form for argumentasjon.⁷⁸

Rizzo og Whitman skriver i en artikkel kalt «The Camel's Nose Is in the Tent: Rules, Theories, and Slippery Slopes» at det er et argument som er vanskelig å definere klart, men de kartlegger likevel tre gjennomgående kriterier for Slippery slope-argumenter (SSA). 1. Et innledende, tilsynelatende, akseptabelt argument og avgjørelse. 2. Et «fareutfall» som er preget av en videreføring av det innledende argumentet og avgjørelsen, men som er tydelige uakseptabelt. 3. En prosess eller mekanisme som er satt i verk som stammer fra godkjennelsen av det innledende argumentet og avgjørelsen som øker sjansen for å akseptere det andre argument og den andre avgjørelsen.⁷⁹

I denne debatten vil denne formen for retorikk føres som et argument at hvis man starter mekanismen som vil fordømme, kritisere og fjerne deler av monumenter som videre vil gå utover kjente og kjære skikkelser i det norske kollektivet minnet. Slik blir det eksemplifisert i Therese Solliens ytringer rundt eidsvollsmennene tidligere i delkapittelet. Grunnen til at hun trekker fram det som eksempel er at de aller fleste historiske skikkelser kan kritiseres etter dagens standard for moral og holdninger. Argumentet fremmer en idé, om ikke direkte uttrykt, om at hvis man lar denne mekanismen få grobunn vil grunnmuren vi har som folk og nasjonalstat falle.

Daværende leder for Venstre, Trine Skei Grande, tar også i bruk dette argumentet i sitt debattinnlegg «La oss ikke sanere bort historien vår» i *Aftenposten* og gjør det ganske konkret. Hun skriver at noen av aktivistene i debatten ytrer at de kun vil kvitte seg med de som har ytret rasistiske eller kvinnefiendtlige tanker. Videre stiller hun det retoriske spørsmålet om dette kun gjelder Churchill og Holberg. Hun viser til alle de feil og mangler de norske heltene, som man har hyllet ved å sette dem på sokkel i Oslo by, har. Dette med et implisitt retorisk motiv å poengtere at hvis vi godkjenner argument og prinsipp A (å kvitte seg med de som har ytret og handlet etter det vi i dag ser på som uetisk), må leve med den mekanismen den medfører (å ta et oppgjør med alle i vår historie som har handlet «feil»).

⁷⁸ Corner, Hahn & Oaksford 2011: 133-152.

⁷⁹ Rozzi & Whitman 2003: 539.

Karl Johan, som troner foran slottet, var krigsherre før han ble konge og deltok blant annet i folkeslaget ved Leipzig i 1813, der om lag 100.000 mennesker enten ble skadet, savnet eller døde. Christian Kvart dro Danmark-Norge inn i den fatale Trettiårskrigen. Franklin Delano Roosevelt, som har hedersplassen ved Akershus festning, signerte Executive Order 9066. Den førte til interneringen av 120.000 japansk-amerikanere under andre verdenskrig. Tordenskiold, som vokter over Rådhusplassen, hadde i sin ungdom hyre på et slaveskip.⁸⁰

2.3.4 Hva representerer statuene?: Hedringsgrunnlags-argumentet

Noen aktører utfordrer kritikken som er vist til de anklagede i de forskjellige sakene. Det er andre, derimot, som ikke utfordrer eller nekter for den fremlagte kritikken, men som heller poengterer et annet element i saken, som omhandler statuenes funksjon og mening. Slik argumenterer Sørensen i *Dagsavisen* (se kapittel 2.3.3: «Hvor stopper det?»). Han viser til at man ikke reiste statuen av Churchill for å feire hans rasistiske og kolonialistiske ytringer og handlinger, men for å feire hans bidrag i verdenskrigen.⁸¹ På denne måten framstår Sørensen hverken som forsvarer eller fordømmer av Churchill, men en som heller belyser aspektet vedrørende verdien rundt minnesmerker og hedring. Det at Churchill og Holberg har tilført en felles historiebevissthet og felleskapsforståelse og hva de skal representere, samt at han er kritisk til hvem og hva som skal ha definisjons og vurderingsmakt gjennom en eventuell monumentprosess. Sørensen sier:

Men når man setter opp en statue av Churchill, er det ikke fordi han hevdet den vestlige sivilisasjons overlegenhet, eller på grunn av hans medansvar for sultkatastrofer i India. Man reiste den fordi man kan argumentere for at Churchill som statsleder var den enkeltpersonen som bidro aller mest til at Hitler og nazismen ble nedkjempet. Dette slik at Vest-Europa i dag består av frie, demokratiske samfunn og ikke ble totalitære nazidiktaturer [...] Holberg står ikke der fordi vi vil hylle ham for at han investerte i dansk-norsk slavehandel. Han står der fordi Norge har valgt å hylle ham som dikter [...].⁸²

Hvis man skal fortsette i samme spor- hva mener Sørensen hedringen av Churchill og Holberg har tilført samfunnet? De har forskjellige grunnlag og funksjoner og man merker at det er en forskjell i begrunnelsen til Sørensen. Det ser ut til at Churchill blir hedret for de dydene og prinsippene han vist, samt rollen han hadde under krigen. Utholdenhet, mot, styrke og som en frihets- og demokratiforkjemper. Holberg virker derimot å bli hedret som en stor norsk dikter, som kan tolkes som et produkt av oppfostring av en felles nasjonal identitet.

⁸⁰ Grande 2020.

⁸¹ Mauno 2020.

⁸² Mauno 2020.

Dette argumentet blir også brukt av Johansen i en ytring til *Klassekampen*, som blir vist i kommentaren «På sokkel» av Mari Skurdal. Johansen sa: «Da vi hedret Churchill, hedret vi ham ikke for rasismen, men fordi han vant andre verdenskrig.»⁸³

Argumentet kan også tolkes til å bli motarbeidet med andre argument. Slik som Bruu skriver i sitt debattinnlegg (se kapittel 2.2.2: kolonialisme), der han relativiserer de handlingene Churchill blir hedret for. Han setter det i lys av kolonialismen og rasismen han var en del av.

Churchill reddet oss fra nazismen, men hvem er «oss»? For han reddet ikke «oss», han reddet noen av oss og gjorde mot resten det han reddet noen av oss fra. Det han gjorde for hvite europeere nullet ut av den uretten han begikk mot de folkeslagene han så på som mindreverdige.⁸⁴

Håbu-Naveen ytret, som jeg tidligere har vist, i en artikkel i *Dagsavisen* der hun viste til hvordan Churchill-statuen ikke virker som relevant for henne som indiskættet. (se kapittel kapittel 2.3.2: «statuene virker fremmedgjørende»).

Jeg skjønner at mange ser på ham som en helt for alt han fikk til under andre verdenskrig. Men hvorfor skal jeg måtte gå og se en som undertrykket mine forfedre stå på Solli plass? sier Neha Naveen til *Dagsavisen*.⁸⁵

Bruu og Håbu-Naveen er forstående over hvorfor skikkelsene blir hedret gjennom statuer og monumenter. Kritikken ligger i at hedningsgrunnlaget ikke stiller seg sterkt nok i forhold til de feilene de begikk i sin tid som i et historisk perspektiv har vært noe av det «grusomste og groveste av all urett som er gjort i verdenshistorien» som Bruu ytret.⁸⁶ Det skikkelsene har gjort for å bli hedret falmer i lys av den uretten de utførte mot andre mener noen av aktørene. «Det han gjorde for hvite europeere nullet ut av den uretten han begikk mot de folkeslagene han så på som mindreverdige»⁸⁷ skrev Bruu.

Foruten kritikken Bruu og Naveen ytrer til dette argumentet kritiserer historiker Oddbjørn Magne Melle den ytterligere i sitt debattinnlegg i *Klassekampen* «Churchill-kultusen». Her undergraver han Churchills fundament som en helt av den store verdenskrigen ved å beskrive hans rolle i krigen som underordna i forhold til Sovjet og USAs påvirkning på krigen. Melle mener at vi som samfunn har falt for en Churchill-kultus der vi overspiller Churchills rolle under krigen og ikke forholder oss de historiske faktaene. På denne måten trekker Melle også fram et historiebrukselement.

Nokre fakta: Churchills Storbritannia spelte ei underordna rolle for krigsutfallet samanlikna med krigsinnsatsen til dei to andre i alliansen mellom dei tre «store», som nedkjempa nazi-Tyskland:

⁸³ Skurdal 2020a.

⁸⁴ Bruu 2020.

⁸⁵ Pedersen 2020.

⁸⁶ Bruu 2020.

⁸⁷ Bruu 2020.

Sovjetunionen og USA. Dersom ein kjenner kapasitetsfaktorane til desse to andre landa jamført med den britiske, blir Churchill-kultusen komisk, men òg skremmande ved å illustrere kor effektiv retorikk og indoktrinering kan vere når den får arbeide uforstyrra over tid.⁸⁸

2.3.5 Lære av historien-argumentet

Lære av historien-argumentet følger prinsippet at man kan og må lære av historien. I denne debatten og i denne argumenttypen vil det være å vise framskritt som samfunn ved å ta avstand fra fortidens urett og brutalitet.

Rødtpolitikere, Rameen N. Sheikh og Talle Hammerø Ellingvåg, skrev et debattinnlegg i *Klassekampen* kalt «En statue er en hyllest i seg selv» der denne argumentasjonen viser seg. De skriver at det å rive statuer ikke er å viske vekk historien, men å ta vise lærdom av historien. De skrev:

Å rive en statue visker ikke vekk historien. Det er å ta standpunkt til hvilke historiske mennesker vi vier plass i det offentlige byrom [...]. Det viser at vi er et samfunn i endring som lærer av historien.⁸⁹

I et debattinnlegg ytrer Sarah Zahid at å fjerne statuene ikke er sensur, men et oppgjør med en ukritisk hyllest av historien og historiske skikkelser. Zahid poengterer også at det er ikke gjennom monumentene man lærer om fortiden. Zahid mener at man skal lære om skikkelsene, på en nyansert og kritisk måte, uten å ukritisk hedre de.

Det å fjerne to rasistiske figurer fra gatene kan imidlertid ikke betegnes som sensur. Churchill og Holberg vil naturligvis ikke bli fjernet fra historiebøkene. Statuer er dessuten ikke hovedgrunnen til at vi kjenner historiske skikkelser. Churchill og Holberg bør læres om, men ikke hedres⁹⁰

2.3.6 Glemselsargumentet

Lære av historien-argumentet er ganske beslektet med et annet argument; glemsels-argumentet. Som jeg har vist er lære av historien-argumentet knyttet til å ta et oppgjør med historien for å vise at man har lært av fortidens urettferdigheter og grusomheter. Andre aktører bruker det samme lærdomsprinsippet, men vinkler det på en annen måte.

Glemselsargumentet ligner på hvordan Sheikh og Ellingvåg bruker lære av historien-argumentet ved at det baserer seg på minne og det å lære av historien, men glemselsargumentet hevder at man lærer mer av å beholde statuene enn av å fjerne dem. Det kan være i den form av at det menes at det er viktig å minnes de diskuterte personene for å huske deres historieskapende handlinger og de verdiene de representerer i samfunnet. Dette

⁸⁸ Melle 2020.

⁸⁹ Sheikh & Ellingvåg 2020.

⁹⁰ Zahid 2020.

framstilles i, Senterpartileder, Trygve Slagsvold Vedums debattinnlegg i *Nettavisen* kalt «Frihet og likhet». Han stiller seg kritisk til hvordan Churchill blir stemplet som rasist og at aktører i debatten overser hans påvirkning på sin samtid og hvordan den formet vår egen samtid med de handlingene han utførte og verdiene han forfektet under krigen. Han trekker deretter linjer mellom debatten og Orwells 1984 og hvordan det virker, etter han, at debatten vil distansere seg fra fortiden og bygge et nytt samfunn uten historisk bevissthet.

Fjerning av statuer av historiske personer er en form for omskriving av historien, der samfunnet nærmest skal bygges på nytt ved å fjerne historisk bevissthet og de ideene som har bidratt til å forme dagens samfunn.⁹¹

Eller så kan argumentet ytres gjennom aktørene mener det å fjerne monumentene vil føre til at man glemmer man personene og deres handlinger og virke, på godt og vondt. Derfor tar man ikke lærdom av det negative, ei det positive. Slik bruker, blant annet, Therese Sollien, argumentet. Hun stiller seg kritisk til å fjerne monumenter fordi hun mener det vil føre til at man glemmer, ikke bare det positive rundt monumentene og skikkelsene, men også de negative sidene. Hun trekker fram snublesteiner som et monument og minnesmerke, for å påpeke at monumenter også kan være for å minnes vonde hendelser. Uten monumenter for å minnes og reflektere vil vi ikke ta lærdom av historien, hverken av dens bragder eller dens feil.

Hvis alt ondt og gammelt skal fjernes fra den offentlige hukommelsen, sitter man til slutt igjen med en historie der slaveriet aldri har eksistert. Å gjemme bort alle påminnelser om fortiden er ingen god oppskrift for å unngå å gjenta historiens feil.⁹²

Denne argumentasjonstypen kan sees i tråd med Bernard Eric Jensens tanke om historiebevissthetens dannelses- og brukssteder. Jensen understreker her mangfoldet av historisk input i samfunnet, som er likeså viktig for en persons forståelse av historien som skolefaget.⁹³ Han viser til et flertall av områder i tilværelsen som påvirker vår historieforståelse slik som malerier og bilder, dataspill, filmer, museer, reiser, ritualer og skolefaget historie for å nevne noen. Jensen forsøker ikke å skape en fast og rigid modell for hva som påvirker historieforståelse ved å utelukke andre aspekter, men forsøker å vise at man må ta hensyn til at vår historieforståelse blir preget av mange forskjellige momenter.

Slik som Sollien ytrer seg vil monumentene, ved at de er en aktiv og kontinuerlig påminnelse og belærende offentlig artefakt, være en viktig bidragsyter i å gi samfunnet en generell og

⁹¹ Vedum 2020.

⁹² Sollien 2020.

⁹³ Jensen 2006: 88.

allmenn historiedannelse. Videre kan argumentet konkludere med at monumentene er en viktig del av lærestykket vi kan ta av historien slik at vi ikke gjør de samme feilene om igjen, slik som Kvistad skriver i sin kommentar (2.2.1: rasisme og 2.3.6: «Barn av sin tid»):

Det er imidlertid én hake ved det hele: Ved å redigere historien på denne måten kan man komme til å fjerne ubehagelige minner som i ytterste konsekvens kan få folk til å begå samme uhyrligheter en gang til.⁹⁴

Det som viser seg som et noe sentralt element i glemsels-argumentet er historiesynet til argumentet og aktørene som bruker den. Den bærer et preg av syklisk historieforståelse, i den forstand at hvis vi ikke tar lærdom av historien vil det samme kunne gjenta seg. Slik som filosofen George Satayana ytret: «[d]e som ikke husker historien, er dømt til å gjenta den». Dette er til forskjell til lineær historiesyn som ser på historien kronologisk, med en rekke hendelser der det ikke er noe som er «dømt» til å skje om igjen.⁹⁵

2.3.7 Debatten er importert fra USA: kontekstargumentet

Et argument i debatten som er ment for å svekke, eller til dels delegitimere, debattens formål og grunnlag er om hvorvidt debatten er en etterligning av den opprinnelige amerikanske debatten og ikke tilrettelagt den norske konteksten. Den amerikanske debatten, som jeg tidligere har skrevet kort om, kan sees på som en forlengelse av demonstrasjonene og konfliktene som fulgte Floyd-saken. I den amerikanske monumentdebatten var det i all hovedsak diskusjon rundt minnesmerker og steder knyttet til sentrale konføderale skikkelser. Det kontroversielle ved disse skikkelsene viser seg når den amerikanske borgerkrigen ofte tolkes som en krig rundt spørsmålet om slavedrift der utbryterstaten, Amerikas konfødererte stater, kjempet for å beholde slavedrift, da dette var sentralt i sørstatenes økonomi. De diskuterte skikkelsene ble oppfattet som en hyllest til rasister og slaveeiere, samt at den store ekspansive perioden for disse minnesmerkene sammenfalt med og underbygde Jim Crow-lovene⁹⁶ og borgerrettighetsperioden. Monumentene oppfattes også som en legitimering den rasismen ovenfor den mørke befolkningen var offer for.⁹⁷ Oppføringen av monumentene blir også tolket av aktører i den amerikanske monumentdebatten som et forsøk på å motvirke borgerrettighetsbevegelsen.⁹⁸

⁹⁴ Kvistad 2020.

⁹⁵ Kjeldstadli 1999: 53-54.

⁹⁶ Lovverket til den faktiske segregeringen av svarte og hvite i USA som varte fram til 1950-tallet.

⁹⁷ Lees 2021.

⁹⁸ Arntzen 2021.

Denne argumentasjonstypen baserer seg på den historiske kontekstforskjellen mellom USA og Norge. USA med en lang historie med slaveri, strukturell rasisme og segregering som ikke er tilsvarende Norges historiske kontekst, ytrer de norske aktørene som bruker dette argumentet.

Trygve Svensson, daglig leder i den sentrum-venstre plasserte tankesmien Agenda, skriver i sin kronikk kalt «Gratulerer med dagen, Ludvig» i *NRK* at debatten er importert fra USA og ikke er tilrettelagt en norsk kontekst:

Som om ikke hodene allerede var fulle nok av USA-politikk, kom også statue-debatten seilende over Atlanterhavet. Der er den mer forståelig. Hvis du er afroamerikaner er det ikke rart du ikke vil gå under statuen av general Robert E. Lee⁹⁹

Lignende sier professor i tekstvitenskap ved UiO, Kjell Lars Berge, til *Khrono* i intervjuartikkelen «Den vitskapelege rasismen har ingen far, og den har ingen mor», som jeg har vist til tidligere (se kapittel 2.2.1: rasisme), der dessuten Kyllingstad også ytrer seg. Berge sier:

Ein del aktivistar ser ut til å prøve å importere amerikanske debattar, som for så vidt er relevante i sin samanheng, der. Men dette er farleg, og kan skape polariserte forestillingar mellom grupper i Noreg som vi ikkje ønskjer.¹⁰⁰

Skribenten og debattanten, Jan Arild Snoen, skriver noe lignende i artikkelen «Statuedebatten: -en viktig påminnelse» i *Aftenposten*:

Problemstillingen ser annerledes ut i USA enn i Europa, med tanke på USAs historie med slaveriet. Man har få eksempler i Norge på kobling til slaveriet. Men noen miljøer blir inspirert av USA og prøver å finne norske eksempler. Vi adopterer diskusjonen som følge av den pågående rasismedebatten [...].¹⁰¹

2.3.8 «Kulturkrig»

Et annet argument rundt debatten omhandler ikke den historiske og kontekstuelle forskjellen mellom Norge og USA, men heller om en samtidig forskjell som visse aktører mener påvirker den norske kultursfæren. Det er da snakk om en «kulturkrig».

Spassena Kolevaa, Jesse Graham, Ravi Iyer, Peter H. Ditto og Jonathan Haidt skrev en artikkel i *Journal of Research in Personality* kalt «Tracing the threads: How five moral concerns (especially Purity) help explain culture war attitudes». De fremlegger ikke en ren definisjon av kulturkrig, men eksemplifiserer begrepet. De fremlegger to fiktive personer som har motstridende oppfatninger i politikk og moral. Den ene støtter selvvalgt abort og strengere

⁹⁹ Svensson 2020.

¹⁰⁰ Svendsen 2020b.

¹⁰¹ Kifle 2020.

restriksjoner ved våpenkjøp, mens den andre mener abort er sammenlignbart med mord og alle restriksjoner på våpenkjøp strider mot amerikanske verdier og grunnlovsendringen.¹⁰² En annen artikkel kalt «What's in a vote? Brexit beyond culture wars» skrevet av Insa Koch i *American Ethnologist* kommer det en lignende forklaring av kulturkrig der Koch eksemplifiserer med de to motstridende partene i Brexit-folkeavstemningen der polariserte politiske meninger er preget av identitetspolitikk.¹⁰³ På bakgrunn av dette forstår kulturkrig som, gjerne to, polariserte og polemiske parter som baserer seg på identitetspolitikk eller motstridende politiske enheter der debatten får et «krigersk» preg og det er essensielt å vinne, da tapet vil oppfattes som ødeleggende for samfunnet.

Ytringen om at den norske monumentdebatten bærer preg av en kulturkrig blir kun gjort av MDG-politiker Eivind Trædal og klassekampenredaktør Mari Skurdal, men blir også illudert av flere andre aktører. Kommentatoren Erik Stephansen skriver i sin kommentar «Totalitær trumpisme begynner å tære på - på begge sider» i *Nettavisen*: «Ytterliggående og totalitær tankegang på høyresiden fremmer ikke tolerant og liberal tankegang i midten. Nei, den fremmer ytterliggående og totalitær tankegang også på den andre siden.»¹⁰⁴

Eivind Trædal bruker begrepet kulturkrig og skriver i et innlegg på facebook (som med tillatelse fra Trædal ble gjengitt som en kronikk i VG): «Statue-debatten er, som så mye annet i kulturkrigen, importert fra USA.»¹⁰⁵ Dette skriver Trædal etter at han beskriver monumentdebatten som en avsporing av rasismedebatten som heller har blitt en del av et importert debattmiljø- en kulturkrig- som preger samfunnet. Trædal mener denne avsporingen av rasismedebatten og importerte kulturkrigen fra USA, ikke hører hjemme i Norge under sin nåværende form og tar oppmerksomhet vekk fra den egentlige debatten og en norsk debatt på norske premisser og forutsetninger.¹⁰⁶

2.3.9 Avsporingsargumentet

Et element i debatten som jeg kort vil presentere er hvordan noen aktører hevdet at denne debatten var en avsporing av den generelle rasismedebatten. At den tok oppmerksomhet fra nåtidens problemer rundt rasisme med å trekke fokus mot fortiden som heller fungerer som

¹⁰² Koleva et. al 2012: Introduksjon.

¹⁰³ Koch 2017: Abstract.

¹⁰⁴ Stephansen 2020.

¹⁰⁵ Trædal 2020.

¹⁰⁶ Trædal 2020.

distraherende og ikke-konstruktivt. Dette viser seg i, blant annet tittelen, Eivind Trædals debattinnlegget «Ikke bidra til å avspore rasismedebatten»¹⁰⁷ (se kapittel 2.3.8; «kulturkrig»).

2.3.10 Ad hominem-argumentasjon

Flere aktører bruker nedsnakking av motdebattanter og sakens kjerne som et element i sin argumentasjon. Et begrep som gjerne dukker opp under en slik argumentasjon er begrepet *historieløst*. Uten å gå videre inn på begrepets betydning brukes det kun i negativ forstand. «Forslaget om å fjerne statuene er både historieløst og fordømmende» sier Vedum til VG-artikkelen skrevet av Eirik Røsvik (se 2.2.2: kolonialisme).

«Alt blir sauset sammen i en salig blanding av historieløshet og nypuritanisme» skriver Mina Bai i en kommentar i *Nettavisen* kalt «Globalistenes feilspor- hvor konteksten blir borte».¹⁰⁸

Innenfor retorikkfeltet kan dette sammenlignes med det som kalles ad hominem-argumentasjon. For å unngå å gå i dybden på denne retorikken er det karakterisert av at en forsøker å diskreditere en debattant istedenfor å fatte argumenter rundt saken i debatten.¹⁰⁹ Det kan gjerne være personangrep eller å finne inkongruens i debattantens argumentasjon eller væremåte. Ved å kalle den sentrale saken i debatten for «historieløst», «fordømmende» eller «ytterliggående vås»¹¹⁰, som Frølich sier, er det på sett og vis en måte å diskreditere saken og dermed også motdebattantene.

2.4 Forholdet mellom historisk og metahistorisk argumentasjon

Nå som argumentene og kategoriene er presentert er det relevant å vise til forholdet mellom bruken av historiske og metahistoriske argumenter. Selv om at de forskjellige argumentene har enten historisk eller metahistorisk kvalitet, vil de helhetlige slutningene til aktørene kanskje være sammensatt av flere argumenter og kvaliteter.

Det er noen aktører i debatten som kun bruker historiske argumenter, uten noen uttrykt metahistoriske formål, og annet uttrykt mål enn å avklare fortidige hendelser. Dette kan man se i Herbjørnsruds første debattinnlegg i *Khrono* kalt «Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen», som jeg har vist til tidligere (Se kapittel 2.1: debattene). Her viser Herbjørnsrud til kilder og litteratur som

¹⁰⁷ Trædal 2020.

¹⁰⁸ Bai 2020.

¹⁰⁹ Walton 1998: 1.

¹¹⁰ Teigen 2020.

viser at Holberg var involvert i slavehandelen og hadde rasistisk og kolonialistisk tankegods, eller i det minste godtok og var medskyldig i det. Herbjørnsrud ytrer ikke noe ytterligere enn å konstatere dette. Ikke noe om dette kvalifiserer at man skal kvitte seg med monumentene eller ikke. Argumentene hans framstår da som rent historiske. Man kan se denne historisk-empiriske holdningen til Herbjørnsrud i hans andre debattinnlegg i *Khrono* kalt «Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres». Her skriver Herbjørnsrud: «Istedenfor å diskutere Holberg-statuer, burde akademikere forske på hans ord og handlinger.»¹¹¹ Det skal påpekes at det er et fåtall aktører som argumenterer på denne måten: altså historisk argumentasjon uten en uttrykt formening om hvordan dette skal stille seg i henhold til monumentene.

På den andre siden er det flere aktører som kun argumenterer metahistorisk. Blant dem er samfunnsdebattant Mina Bai som jeg har diskutert tidligere (Se kapittel 2.3.9: ad hominem-argumentasjon). Her argumenterer hun ikke rundt historiske hendelser, men heller hvordan de skal forstås og håndteres i vår samtid. Hun mener, blant annet, at debatten bærer preg av mangel på kontekstforståelse og at historien og historiske skikkelser er mer kompliserte enn å kunne konkludere om noen var onde eller gode.¹¹²

Til slutt er det tekster som bruker begge former for argumentasjon, slik som debattinnlegget «Ludvig Holberg var verken slavehandlar eller rasist» skrevet av Gunnstein Akselberg og utgitt i *Khrono*. Her viser han til flere av Holbergs tekster og arbeid som viser at han ikke forfektet rasistiske og kolonialistiske holdninger, samt at han poengterer at dikterens økonomiske innblanding i slaveri var minimal og kortvarig. Konkluderende ytrer han at man, istedenfor å fjerne statuene av Holberg, bør reise enda en statue av Holberg for hans radikalitet og hans representasjon som en foregangsmann og mann av opplysningen med alle de verdiene og holdningene det står for.¹¹³ Her bruker Akselberg da en kombinasjon av historisk og metahistorisk argumentasjon.

¹¹¹ Herbjørnsrud 2020b.

¹¹² Bai 2020.

¹¹³ Akselberg 2020.

2.5 Resultat

Debattaktørenes fokusområder er hovedsakelig Holberg og Churchill og en mindre andel debatterer Linné. Dette kan begrunnes blant annet med at Linné-debatten oppsto senere enn de to andre og det kan tenkes at den ikke traff like bredt som Churchill og Holberg som er store personligheter i norsk og europeisk historie.

Argumentene som blir brukt i debatten kan deles i to kategorier; historisk-empirisk og metahistoriske argumenter. De historisk-empiriske argumentene baserer seg på historiske hendelser for å kritisere eller forsvare, mens de metahistoriske argumenterer rundt de historiske hendelsene og hvordan den skal eller bør samhandles med nåtiden for å forsvare eller kritisere.

Historisk-empirisk argumentasjon er når aktørene er opptatt av å konstatere historiske hendelser, om det er for å kritisere og fordømme eller å forsvare historiske skikkelser. De historiske argumentenes kjerne er særlig rundt rasismebegrepet. Rasismeargumentene kan også settes i perspektiv av en langvarig eller kontinuitet av historisk rasisme som ikke nødvendigvis er tilknyttet skikkelsene på andre måter enn at de er vestlige skikkelser og en del av denne kontinuiteten. Dette kan gjerne sees i lys av kritisk rase-teori. De historiske argumentene, kolonialisme og imperialisme, overlapper hverandre både som fenomener og i begrepsbruk i debatten. Argumentene rundt kolonialisme og imperialisme blir ofte gjort gjennom det som kan tolkes som postkoloniale argumenter. Aktørene viser da til de koloniale og imperiale verdens- og samfunnsstrukturene og viser til at det er en kontinuitet med dagens gjemte strukturer. Et kjennetegn av denne argumentasjonen tydeliggjør seg særlig ved bruk av begrepet og avarter av begrepet «strukturell».

De metahistoriske argumentene kan også deles i to kategorier. En som baserer seg på samtiden til de diskuterte skikkelsene og en som baserer seg på vår samtid. Eksempelvis er utgangspunktet for barn av sin tid-argumentet at de anklaget Holberg, Churchill og Linné er satt under ikke er noe de bør anklages for ettersom det var slik deres samtids verdens- og livssyn var. Argumentet fungerer metahistorisk ettersom argumentet baserer seg på et samspill mellom fortiden og nåtiden, og opererer i et plan over å diskutere kun hendelser. Videre retter den andre kategorien av metahistoriske argumentene blikket på samtiden. Den fungerer hovedsakelig ved å kritisere selve debatten og dens aktører, som jeg skal vise mer til i følgende kapittel.

Når det gjelder aktørene og hvordan de bruker de forskjellige argumentasjonskategoriene er det et fåtall av dem som kun bruker historisk argumentasjon, mens de fleste enten bruker en blanding av historisk og metahistorisk eller kun metahistorisk argumentasjon.

Når det er snakk om historiesyn og hvordan de forskjellige argumentene ytrer en holdning til historien er det mulig å knytte lære av historien-argumentet og glemsels-argumentet til en syklisk historieforståelse. Selv om de argumenterer og fatter forskjellige konklusjoner er begge opptatt av å vise at man som samfunn og menneske tar lærdom av historien og uten dette kan feilene gjenta seg.

Foruten historieforståelse er det slik at visse aktører og argumenter ser kritisk på historien og hvordan vi skal forholde oss til fortiden og andre forsvarende. De kritiske argumentene er statuene virker fremmedgjørende og lære av historien argumentene. De historiske argumentene, rasisme-, kolonialisme- og imperialisme-argumentene, kan fungere både kritisk og forsvarende, alt ettersom hvordan aktøren argumenterer. De resterende argumentene fungerer da forsvarende.

Spørsmålet blir videre hvordan disse argumentene blir brukt av forskjellige aktørgrupper.

3 Hvem? Aktørene i debatten

Jeg skal i dette kapitlet se hva slags aktørgrupper som opptrer i debatten, hvordan politisk og ideologisk forståelse framtrer i debatten og hvorvidt det påvirker argumenteringen til partipolitiske aktører, aviser og redaksjoner. Videre skal jeg undersøke om aktørene er mer fokusert på å påvirke en dom av fortiden eller å ha innflytelse på en fremtidig handling og hvilket minneste aktørene er mest opptatt av i lys av *Lieux de memoire*.

Kapitlet er todelt der jeg i første del skal granske de politiske aktørene som deltar i debatten. I andre delkapittel skal jeg granske avisenes politiske og ideologiske overbevisning gjennom de politiske aktørenes og redaksjonenes holdninger. Jeg vil understreke at det er andre aktørgrupper i debatten. Særlig akademikere og aktører fra vitenskapelige kretser gjør seg relevante i debatten, men grunnet oppgavens omfang skal jeg heller kort vise til de i neste kapittel og fokusere på politiske aktører, aviser og redaksjoner i dette kapitlet.

Jeg skal i dette kapitlet kategorisere aktører etter det jeg oppfatter som to posisjonelle motsetninger i debatten. Dette gjør jeg i lys av de uttrykte holdningene om debatten og aktørenes argumentasjon. Jeg har valgt å kalle motsetningene for *forsvarere* og *anklagere*. Forsvarernes syn og argumentering i debatten ytrer et ønske om å beholde statuene, ser verdien ved å beholde de og kan tidvis argumentere historisk-empirisk mot de anklagene som er rettet mot skikkelsene og monumentene, skjønt dette ikke nødvendigvis er tilfelle og de kan argumentere metahistorisk. Anklagerne ser derimot kritisk på monumentene og skikkelsene, og ønsker å kvitte seg med monumentene på forskjellig grunnlag.

Gjennom denne fremvisningen av empiri vil jeg også ta i bruk klassisk retorisk genreteori som deler retorikk i tre former som har hvert sitt formål: Den politiske (deliberative), den juridiske (forensiske) og oppvisende (demonstrative). Den deliberative forsøker å påvirke ved å oppfordre eller fraråde mottagerne i en avgjørelse i framtiden. Den vil framstå i denne debatten eksempelvis slik: «skal vi fjerne monumentene eller ikke?». Den forensiske formen anklager eller forsvarer for å gi mottagerne muligheten til å bedømme noe som har skjedd i fortiden. For eksempel: «var Linné en rasist?». Den demonstrative talen forsøker enten å kritisere eller hedre slik at mottagerne kan vurdere noens karakter i nåtiden. Den vil muligens

framstå i debatten ved at noen kritiserer en annen debattant med ad-hominem-argumentasjon.¹¹⁴

Jeg vil bruke denne retorikktypologien ved å sette den i lys av tidsperspektivet til aktørene i debatten, om de er fortid-, nåtid- eller framtidspåvirket. For å stadfeste om aktøren er fokusert på å stadfeste skyld, uskyld, rett og urett i fortiden med en forensisk tale. Oppfordrer eller fraråder kanskje aktøren mottagerne mot mulige framtidige handlinger som om: «skal fjerne vi monumentene eller ikke?». Hvis ikke kanskje aktøren er nåtidspåvirket og kritiserer eller hedrer for å bedømme noens, gjerne en debattants, karakter. Er aktørene da opptatt av å stadfeste noe i fortiden, å påvirke en fremtidig beslutning eller å bedømme noe nåtidig?

For å allerede eksemplifisere de tre retoriske bruksområdene ønsker jeg å klargjøre hvordan de gjennomgående argumentene som jeg har vist til i forrige kapittel fungerer i de retoriske fasettene. Argumentene som passer inn under den forensiske talen er argumentene rundt er de historiske argumentene: rasisme, imperialisme og kolonialisme. De empiriske historiske argumentene fokuserer kun på å klargjøre noe i fortiden, men man kan si at det gjøres med intensjon på å stadfeste skyld eller uskyld. Det metahistoriske argumentet barn av sin tid-argumentet fungerer også som et forensisk argument ved at den forsøker å stadfeste skikkelsens, med mangel på bedre ord, «uskyld» ved å sette den i kontekst av sin samtid.

De deliberative argumentene, statuene virker fremmedgjørende-argumentene, hvor stopper det-argumentet, hedringsgrunnlag-argumentet, lære av historien-argumentet, glemsels-argumentet og alle kan bli kritisert-argumentet har for mening å påvirke og overtale om vi skal beholde eller fjerne monumentene. Det gjøres av noen av argumentene ved å vise til hvilken virkning den politiske avgjørelsen vil ha, eller ved å vise til monumentenes funksjon.

Den demonstrative retorikken er særlig knyttet til kulturkrig-argumentet, debatten er importert fra USA-argumentet, ad-hominem-argumentasjon som forsøker å kritisere debatten eller debattantene.

Historikeren Pierre Nora har skrevet om historie, minne og *lieux de mémoire*, eller minnesteder på norsk, i blant annet hans verk i tre bind *Les lieux de mémoire*. Noras begrep av minnesteder gjør seg relevant i denne analysen. Hans knyttet det til alle betydelige enheter, enten materielle eller immaterielle, som ved noe iboende fører til det å minnes rundt fortiden.

¹¹⁴ Kjeldsen 2015: 95.

Det kan være så håndgripelig som monumenter og eller så abstrakt som fargene i et flagg og en nasjonaldag og en nasjonalsang.¹¹⁵ Det kan derfor være hjelpsomt med denne definisjonen å skille forståelsen av minnesteder i debatten i to. Monumentene som er materielle og fysiske minnesteder, men også vår felles oppfatning av disse historiske skikkelsene der begge to er minnesteder. I denne analysen vil bruken av *minnested* referere til Pierre Noras teorier rundt *Lieux de memoire*. *Minnesmerke*, som dessuten blir brukt av flere aktører i debatten, vil kun referere til de fysiske monumentene uten teoretisering.

I lys av de tankene rundt minnesteder til Nora rundt materielle og immaterielle minnesteder vil jeg forsøke å undersøke hvorvidt det er en forskjell blant aktørene om hva som framstår som viktigst for dem: De materielle statuene som symboler eller samfunnets syn på skikkelsene som immaterielle minnesteder.

Det oppstår et problem ved måten jeg vil bruke Noras tanker. Det må i utgangspunktet, for å kunne være immaterielle minnesteder, være en delt kulturell konnotasjon om et minnested i en relativ stor sfære. Eksempelvis i et land, en region, en religion etc. Det er klart når det er snakk om Churchill som et immaterielt minnested at majoriteten av nordmenn vil vite hvem personen var. Det er det derimot ikke når man snakker om Carl von Linné. Er det da mulig å referere til Linné som et immaterielt minnested? Jeg vil påstå at det er det. Selv om Linné ikke er like allment kjent som Churchill, er han godt kjent i norske subkulturer og vil gi konnotasjoner til den sfæren på samme måte som Churchill gjør for den norske majoriteten. Dessuten vil de aktørene som debatterer omkring Linné være de som er innenfor denne subkulturen og ha disse konnotasjonene.

3.1 Politiske aktører

Det er et knippe av forskjellige partipolitiske aktører som deltar i denne debatten. Det er da snakk om aktører fra Rødt, Sosialistisk Venstreparti (SV), Arbeiderpartiet (AP), Senterpartiet (SP), Miljøpartiet De Grønne (MDG), Venstre og Høyre, samt MDGs og APs ungdomspartier Grønn Ungdom (GU) og Arbeidernes Ungdomsfylking (AuF).

Hvordan argumenterer de forskjellige partipolitiske aktørene og hvordan posisjonerer de seg i debatten? Er det mulig å se generelle lignende aktørroller fra de forskjellige partiene i henhold til om det er en konsensus blant partifeller og hvordan de argumenterer og posisjonerer seg i debatten? Er politikernes meninger og ytringer ideologisk basert?

¹¹⁵ Nora 1992/1996: 7.

For å kunne identifisere ideologiske elementer i debatten gitt av politiske aktører mener jeg at jeg er nødt til å sette et klargjort rammeverk for hvilke momenter som vil peke mot ideologisk påvirkning, og i så fall hvilken ideologi. Ofte vil ideologienes etymologi peke mot dogmens kilde. Konservativisme henter sin betydning fra det latinske ordet *conservare* som betyr å bevare, liberalisme fra *liberalis* som betyr frihet og sosialisme fra *socius* som betyr følgesvenn eller kamerat. Konservatismens grunnpilar er å beholde det eksisterende. Syse og Isaksen og Syse kaller det for en ikke-ideologisk ideologi fordi det ikke er politikken som er det viktigste, men det å beholde de nedarvede tradisjonene og kulturen som er det samlede i samfunnet. Til forskjell for sosialisme og liberalisme som er politiske ideologier som har endring som viktig for å nå de politiske målene som grunnlag, er den konservative politikken mål å hegne om normene og institusjonene som gjør samfunnet trygt.¹¹⁶ Kort sagt mener jeg det er passende å forklare konservativisme som ideologi etter det engelske idiomet: «don't change a winning team». Når man først har funnet noe som fungerer godt bør man ikke endre på det, for da kan konsekvensen være å miste det man hadde og ikke kunne oppnå det igjen. Slik jeg da forstår konservativisme er at det har en iboende frykt for dramatiske endringer grunnet frykten for at endringene vil kunne forverre istedenfor å forbedre.

Rødt, som er et erklært sosialistisk og antikapitalistisk parti, skriver i sitt partiprogram à 2019 i kapittel fire «Imperialisme og antirasisme» at dagens internasjonale kapitalistiske økonomi fungerer etter imperialistiske og koloniale strukturer og kaller det for økonomisk imperialisme. Videre i samme kapittel definerer Rødt seg selv som et antirasistisk parti og ønsker å «[...] delta i kampen mot rasisme i alle former». Vil det si at monumentene er underlagt som en av disse formene?¹¹⁷ Likt som Rødt er SV også et uttalt sosialistisk-, feministisk- og miljøparti, og i sitt partiprogram deler de mange av de samme synene og argumentene som Rødt, selv om de er annerledes formulert og noen andre fokusområder og prioriteringer. Dette kan sees i begrepsvalg: der Rødt bruker historisk ladde ord som «økonomisk imperialisme» og «kolonialisme» m.m., bruker ikke SV disse begrepene, men argumenterer rundt de samme poengene.¹¹⁸

¹¹⁶ Isaksen & Syse (red.) 2011: 10-12.

¹¹⁷ Rødt 2019: 9-11.

¹¹⁸ SV 2019.

3.1.1 Anklagere

Grønn ungdom og moderpartiet MDG har vært aktive i debatten. Teodor Bruu har tatt del i debatten gjennom et eget debattinnlegg og et intervju i *VG*¹¹⁹, der også Trygve Slagsvold Vedum (SP) ble intervjuet. Gjennom debattinnlegget og intervjuet har han vært en aktiv forkjemper for å fjerne Churchill- og Holbergstatuene.

Bruu som nasjonal talsperson for Grønn Ungdom framstår å tale på vegne av GU som parti og skal i utgangspunktet representere partiets meninger og verdier i sine utsagn. Bruu vil da være en representativ aktør fra GU og vil jevne ut det at det er få GU-politikere med i analysen.

MDG-politiker Eivind Trædal kritiserte derimot sine partifeller i GU i et facebookinnlegg som senere ble utgitt som et debattinnlegg i *VG* kalt «Ikke bidra til å avspore rasismedebatten». Han erkjenner Churchills problematiske sider og ser på lignende debatter som sunne, men mener det er og forblir en avsporing av den mer betydelige rasismedebatten om dagens strukturelle rasisme og hverdagsrasisme.¹²⁰ Det virker da til at det er en viss uenighet mellom moderpartiet og ungdomspartiet.

MDG var dessuten sentral i debatten rundt det kontroversielle maleriet i bystyresalen i Bergen. MDG Bergen ytret et ønske om å fjerne maleriet fra bystyresalen ved å sende inn et forslag til bystyret.¹²¹

Til tross for at aktører fra MDG og GU kun framtrer i tre tekster i kildematerialet jeg har tatt for meg framstår de likevel som aktive og synlige i debatten. Bruu kommer med ytringer i en artikkel 11. juni 2020, når den tidligste artikkelen i kildematerialet mitt er utgitt 10. juni, samme år. Dessuten sier han til *VG* i denne artikkelen: «Det vi i Grønn Ungdom sier er: ta ned statuene [...]».¹²² Det vil si at han taler for partiet og at GU virker til å ha tatt aktive grep for å være tidlige ute i debatten, samt at de er det eneste partiet som framstår som samlet i saken når han uttaler seg på vegne av GU. Dette i kombinasjon med MDGs rolle i malerisaken i Bergen virker det blokkuavhengige partiet til å være frampå og drivende i denne debatten.

Foruten aktører fra MDG og GU har SV og Rødt også vært i front av debatten. Det var SV, med hjelp fra Rødt fra Gamle Oslo bydelsutvalg som kom med oppfordringen til Botanisk

¹¹⁹ Debattinnlegget kalt «Churchills brutale rasisme» og intervju i artikkelen «Grønn ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue» av Eirik Røsvik.

¹²⁰ Trædal 2020.

¹²¹ Lindblad 2020.

¹²² Røsvik 2020.

hage i Oslo om å fjerne dedikasjonen til Linné på den diskuterte benken. Det står i saksframlegget:

Gjennom om å dele mennesker inn etter fire rase- og fargekategorier (hvit, rød, gul, svart) og tillegge kategoriene vesentlige trekk bidro Linné til å etablere et menneskelig hierarki hvor hvite var på topp og svarte på bunn [...] Vi har nylig blitt gjort oppmerksomme på at Linné har en dedikasjon i Botanisk hage. Det bor folk i nærmiljøet til Botanisk hage, i bydel Grünerløkka og bydel Gamle Oslo, som opplever det svært vanskelig at Linne hylles i og av Botanisk hage i vår bydel [...] Etersom svært mange av beboerne i Gamle Oslo benytter seg av Botanisk hage mener vi at det er riktig å gi en klar beskjed til Naturhistorisk museum om hvorfor denne benken oppleves som svært problematisk. Bydel Gamle Oslo har nulltoleranse for rasisme, noe vi gjentatte ganger har slått fast. Det anses som svært uheldig at Linné hylles i vårt nabolag i Botanisk hage – særlig uten at det opplyses om hva han egentlig stod for og har opphavet til.¹²³

Rødt og SV fra gamle Oslo bydelsutvalg mener da at benken og dedikasjonen kan oppleves av noen som problematisk ettersom Linné kan tolkes som den vitenskapelige rasismens far. At benken kan virke fremmedgjørende for de som er etterfølgere av de som har vært offer for den rasismen Linné var en del i å videreføre.

Rameen Sheikh, andre vara for Rødt i bystyret i Oslo, og Tale Hammerø Ellingvåg, samfunnsgeograf og medlem i Rødt, skrev et debattinnlegg i *Aftenposten* kalt «En statue er en hyllest i seg selv». Der trekker de fram artikkelen til Evenrud og tar hennes argument om at man trenger ikke hylle monumentene og heller ikke rive dem til motmæle. De skriver at en statue er en hyllest i seg selv og har stor symbolkraft. Det å fjerne monumenter av historiske personer med diskutabel karakter er et standpunkt der man viser at man har lært av historien gjennom veloverdreide vurderinger over hvilke historiske mennesker man gir plass i det offentlige rom, ytrer Sheikh og Ellingvåg. Restene av monumentene kan plasseres på et museum. Det er et sted mer egnet til læring og refleksjon og monumentene kan forklares, skriver de. Ytterligere skriver de i siste avsnitt av debattinnlegget at debatten viser hvordan rasisme er gjennomgripende i samfunnet og hvilke historiske røtter rasisme har.

Å rive en statue visker ikke vekk historien. Det er å ta standpunkt til hvilke historiske mennesker vi vier plass i det offentlige byrom, som er til for alle som benytter det. Ved å rive en statue kan vi bygge videre på historien. Vi kan plassere restene på et museum som forklarer hvorfor statuen ble satt opp og revet ned, i en setting der formålet er læring og refleksjon. Det viser at vi er et samfunn i endring som lærer av historien. [...] Debatten oppleves kanskje som et sidespor, men den viser hvor gjennomsyrende rasismen er i vårt samfunn og hvilke historiske røtter rasismen har. Vi håper at debatten om rasisme i hovedsak kan føres av dem som rammes av rasisme på deres premisser, og ikke av hvite mennesker som reagerer på riving av noen statuer - for dette viser hvor gjennomgripende våre holdninger er.¹²⁴

¹²³ Oslo kommune 2020: Oppfordring til botanisk hage.

¹²⁴ Sheikh & Ellingvåg 2020: 31-32.

Deler av sitatet er ikke nødvendigvis ytringer som er helt i klartekst, jeg skal derfor forholde meg til de delene som framstår mest tydelig og uten behov for fortolkningsgrunnlag.

Sheikh og Ellingvåg virker å mene at debatten blir preget av en, med mangel på bedre ord, reaksjonær eller bakstreversk norsk majoritetsbefolkningen som motsetter seg fjerning av monumentene på feil grunnlag. De mener derimot at debatten heller bør påvirkes av meningene fra den marginaliserte minoritetsbefolkningen som har bedre forutsetninger og grunnlag for å vektlegges.

Det er ikke helt klart hva Sheikh og Ellingsvåg mener i siste avsnitt. Hva mener de egentlig med at debatten viser hvor gjennomsyrende rasisme er i samfunnet? Jeg mener det er mest nærliggende at de mener rasisme er gjennomsyrende i samfunnet fordi vi uvisst hedrer historiske personer som forfektet rasistiske holdninger med minnesmerker. Det kan forstås slik, og da vil jeg si at Sheikh og Ellingvåg virker preget av kritisk raseteori i sine oppfatninger av debatten ved at de oppfatter at rasisme er gjennomsyrende i alle deler av samfunnet, derfor også i en nasjons felles minne og historie.

Sheikh og Ellingvåg bruker i stor grad en deliberativ tale i teksten sin. De argumenterer ikke om hvorvidt de diskuterte skikkelsene kan fordømmes eller ikke, men de argumenterer rundt handlingen å fjerne monumentene. De bruker også en nåtidsfokusert demonstrativ retorikk ved at de kritiserer hvordan debatten har blitt ført.

I henhold til Noras teorier virker det som at Sheikh og Ellingvåg er like opptatt av de materielle og immaterielle minnestedene rundt de aktuelle skikkelsene. De mener at vi som samfunn må ta et oppgjør med rasisme gjennom å ta et oppgjør med de historiske skikkelsene som har vært overgripere i historien, samt at å fjerne monumentene vil være en naturlig del av dette.

Anklagerne i denne debatten, som jeg har vist til, varierer til dels med hvilken tale de bruker. Noen bruker for det meste en deliberativ tale uten noe særlig preg av bevisføring, eksempelvis Bruu. Det er derimot andre aktører som bruker en form for symbiose av forensisk og deliberativ tale der de først argumenterer og uttaler seg om saken og fortiden for så å konkludere om de er «skyldige» eller «uskyldige» og deretter fatte en deliberativ konklusjon om man skal fjerne eller beholde monumentene.

3.1.2 Forsvarere

En gjennomgående trend blant aktørene i debatten som er partipolitisk tilknyttet Høyre er ønsket om å bevare monumentene og hedringen av de diskuterte skikkelsene. Høyre definerer seg selv som et liberalkonservativt parti. Det virker da naturlig ut fra Høyres ideologiske grunnlag at de implisitt ønsker å bevare monumentene og bygge videre på disse historiske personenes gjerninger og handlinger. Er det slik?

Bystyrerepresentant i Oslo fra Høyre, Mehmet Kaan Inan, skrev et debattinnlegg i *Dagbladet* kalt «Jeg lenker meg fast om jeg må!». Tittelen i seg selv er ganske sterk og meningsbærende og Inans meninger og argumenter er like klare som tittelen. Inan skriver kun om Churchill-saken og kaller opprøret for å fjerne statuen av Churchill som historieløst, samt anklagen at Churchill var rasist som «løgn» og «historieforfalskning». Han understreker at Churchill var den statslederen i Europa som tok rasistiske ideologier og totalitære regimer til motmæle og forfektet demokratiske verdier og frihet, og var derfor helt sentral som en historieskapende aktør for frihet i Norge, Europa og hele verden sådan.¹²⁵

Er det en mann som faktisk har kjempet mot rasisme i Europa, er det Churchill. Det er en løgn og historieforfalskning at Churchill var en rasist. Churchill var den statslederen i Europa som faktisk tok til motmæle mot rasistiske ideologier som fascismen og nazismen.¹²⁶

Det som er gjennomgående tydelig i Inans debattinnlegg er hvordan han forsvarer Churchill som en historisk person som man må hedre grunnet de dyder og handlinger han viste under krigen som har hatt en stor påvirkning på ettertiden. Dette passer godt inn i den forensiske talen der Inan forsøker å påvirke en fortidig bedømmelse av Churchill. Videre tar han Churchills ettermæle og skikkelse på alvor, men det er vanskelig å si hvorvidt han synes det viktigste er det immaterielle minnstedet eller de fysiske monumentene.

Inans forsvar av Churchill tar i bruk såpass sterke ord at det til tider er usikkert om han forneker de anklagene som er lagt fram. Det er derimot mer sannsynlig at han mener at Churchills rolle i historien overskygger anklagene. Uten å legge ord i hans munn, virker det som han mener noe i de baner at hans rolle i nedkjempelsen av nazismen gjør han til den personen som har hatt en antirasistisk betydning de siste hundre årene. Det er samtidig viktig å påpeke at Inans posisjon tenderer til fornektelse når han bruker ord som «løgn» og «historieforfalskning» om anklagene.

¹²⁵ Inan 2020.

¹²⁶ Inan 2020.

Høyrepolitikerne Peter Frølich og Stefan Heggelund kommer med noenlunde lignende slutninger og argumenter som Inan. Dette gjør de gjennom et intervju i en artikkel utgitt på *Nettavisen* skrevet av journalist Espen Teigen kalt «Opprop for å fjerne Churchill-statue møter kraftig motbør: – Ytterliggående vås». Frølich kaller debatten «ytterliggående vås» og kaller argumentet at Churchill forfektet rasistisk tankegods for absurd argumentasjon ettersom han som enkeltperson gjorde så mye for å motkjempe rasistisk tankegods. Videre skriver forfatteren av artikkelen at Frølich, etter min mening deliberativt, trekker paralleller til det dystopiske samfunnet beskrevet av George Orwell i *1984* der en autoritær stat kontinuerlig omskriver historien og derfor også definerer sannhet, nåtid og framtid.¹²⁷ Dette tolker jeg som en form for slippery slope-argumentasjon når Frølich ved å trekke en parallell mellom debatten og *1984* med den fiksjonelle realiteten beskrevet av Orwell mener at det er en mulighet, hvis denne debatten får grobunn.

Senterpartileder, Trygve Slagsvold Vedum, gir i artikkelen «Grønn Ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue» i *VG* sine meninger om debatten i form av et intervju. Han er også imot å fjerne statuene og kommer med de samme argumentene som har blitt vist til tidligere, blant annet kontekst, eller barn av sin tid-argumentet, og hedringsgrunnlagsargumentet. Han ytrer nærmest en frykt for debatten der han mener den inneholder en grad av «fundamentalisme» og sensurkultur, samt at han kaller forslaget om å fjerne statuene for «historieløst og fordummende». Vedum siterer, som blant annet Inan (se tidligere i kapittelet), til *1984* og skriver at fjerningen av monumenter i verste fall kan føre til et totalitært samfunn, samt at han skriver at det er en form for omskriving av historien der man fjerner den historiske bevisstheten og de ideene som har formet dagens samfunn.¹²⁸

Jeg blir nesten skremt bare av at dette er en debatt, for det er en sånn fundamentalisme i det. Hvis man ikke mener akkurat det korrekte i 2020-standard, så skal du gjemmes bort, sier Sp-lederen. [...] Å ødelegge eller fjerne bøker eller statuer, er sjelden av det gode. Som samfunn kan vi ikke styre etter en så sterk trang til sensur at vi ender opp med å fjerne alt som kan vekke assosiasjoner til ting vi ikke liker. En slik utvikling kan være en farlig sklie og i verste fall starten på et totalitært samfunn. [...] Fjerning av statuer av historiske personer er en form for omskriving av historien, der samfunnet nærmest skal bygges på nytt ved å fjerne historisk bevissthet og de ideene som har bidratt til å forme dagens samfunn.¹²⁹

Vedum bruker dessuten sterke ord som «historieløst» og «fordummende» for å beskrive debatten, noe Frølich og Inan også gjør, og tar i bruk ad hominem-argumentasjon. Vedum bruker også slippery slope-argumentet når han trekker inn *1984* og frykten for et totalitært

¹²⁷ Teigen 2020.

¹²⁸ Røsvik 2020.

¹²⁹ Røsvik 2020.

samfunn. Ved at Vedum skriver at det han mener blir en omskriving av historien når man fjerner monumenter, ytrer han samtidig en frykt for at vi som samfunn vil bli historieløse. Dette i det han mener er et ønske fra aktørene som vil fjerne monumentene om å bygge samfunnet på nytt uten historisk påvirkning og historiebevissthet.

3.1.3 En gyllen middelvei?

Unge Høyre-politikeren Tage Slind Jensen skrev et debattinnlegg i *Aftenposten*, (se kapittel 2.3.3: «Hvor stopper det?»). Jensen skrev at bevegelsen for å fjerne monumentene var kontraproduktiv og distraherer fra det egentlige budskapet- Arbeidet mot rasisme. Han skriver videre at man ikke kan evaluere historiske skikkelser etter dagens premisser og sammenligner det med at han selv skal bedømme ut fra en tekst han skrev som syvåring og evaluere den ut ifra lærdommen han har tilegnet som voksen. Jensen påpekte at historien i sin helhet kan bli satt under en slik anklage og uten en presedens kan man til slutt ende opp som historieløse. Jensens forslag til løsning på problemet er å opplyse de problematiske sidene til de aktuelle monumentene istedenfor å fjerne dem eller, som han selv skriver, «gjemme dem vekk på museum.».¹³⁰

Jeg mener at vi ikke kan evaluere historien ut fra dagens premisser. Det kan sammenlignes med at jeg leser en tekst jeg skrev da jeg var syv år, og vurderer den basert på all lærdommen jeg har tilegnet med siden. Det henger ikke på grep.¹³¹

Jensen framtrer ikke som like kompromissløs som sine partifeller Inan, Frølich og Heggelund. Han erkjenner Churchill og Holbergs problematiske sider, men ønsker likevel å bevare monumentene. Jensen fokuserer mer på hvor skal det ende-argumentet med en deliberativ tale og det faktum at alle historiske skikkelser kan bli et offer for en fordømming satt av dagens moralske premisser i harmoni med at han bruker barn av sin tid-argumentet med en forensisk tale.

Daværende leder for Venstre, Trine Skei Grande, kom med lignende argumenter som Jensen i debattinnlegget «La oss ikke sanere bort historien vår» i *Aftenposten*. Grande gjør leseren oppmerksom på at mange av Norges helter kan tiltales hvis man fordømmer dem etter dagens normer, og gjør dette ved å eksemplifisere aktuelle skikkelser som kan kritiseres. «Heldigvis lever vi ikke i en by der historien er sanert til å passe dagens normer og verdier. Vi har alle friheten til å ta inn over oss hele historien vår, på godt og vondt», skriver Grande.¹³² Her

¹³⁰ Jensen 2020.

¹³¹ Jensen 2020.

¹³² Grande 2020.

påpeker Venstre-politikeren at statuene kan hjelpe oss som samfunn å ta innover og reflektere rundt vår historie, om det så er gode, vonde eller en salig blanding. Grande gjør som Jensen ved å påpeke at de fleste av de norske helter i historien kan bli lagt under samme anklage som Churchill og Holberg og bruker da hvor skal det stoppe-argumentet ved å poengterer at alle kan kritiseres og bruker dessuten forensisk retorikk.

Videre er det aktuelt å involvere eventuelle ideologiske elementer i Grandes ytringer. Idet hun skriver at «vi har alle friheten å ta inn over oss [...]» kommer et kjerneelement fra liberalismen, som nettopp er individets frihet som kan tyde på ideologisk moment i Grandes argumentasjon.

Oslos byrådsleder, Raymond Johansen, kommer med sin mening om debatten i en artikkel av Frida Holsten Gullestad og Jonas Brække i *Klassekampen*. Arbeiderpartipolitikeren sier at han forstår at monumentene av Churchill og Holberg kan oppleves som provokasjon, men argumenterer at Churchill og Holberg må forstås i sin historiske kontekst, at man må se på hva vi hedrer Churchill og Holberg for, samt at hvis man skal lære av historien og ta et oppgjør med gamle skikker må man ha kunnskap om hvem vi har vært. På tross av at han er mot en eventuell fjerning av monumentene ønsker han debatten velkommen ved at den kan få oss til å reflektere over de tidligere usette sidene av historien. Johansen sier seg også positiv til eventuelt å opprette en monumentkommisjon etter bilde av London for å bekle vårt offentlige rom for å beskrive vår egen tid og eksklusivt en annen.¹³³ «Dersom vi skal lære av historien og ta oppgjør med gamle holdninger, må vi også ha kunnskap om hvem vi har vært, sier Johansen, som er uenig med dem som vil fjerne statuene av Holberg og Churchill» skriver Gullestad og Brække.¹³⁴

Oslos byrådsleder argumenterer i dette sitatet at man må ha kunnskap om fortiden for å ta et oppgjør med gamle holdninger og problemer, og det virker som om han mener at statuene er en del av en kunnskapstradering. Han mener altså at monumentene er en del av vår kontinuerlige allmenne historieutdanning og står da i tråd med Jensens historiebevissthetens dannelses- og brukssteder. Det at Johansen ser på monumentene som er kilde til kunnskap og mener at de skal beholdes tyder på et framtidsperspektiv og da bruker han deliberativ tale.

Johansens argumentasjon framstår videre som noe diplomatisk. Han understreker at han forstår standpunktene til debattantene som ønsker å få monumentene fjernet og ser debatten

¹³³ Gullestad & Brække 2020: 27.

¹³⁴ Gullestad & Brække 2020: 27.

som noe positivt, samtidig at han argumenterer for å beholde statuene. Dette er noen Johansens partileder, Jonas Gahr Støre, også gjør i sitt intervju i *Aftenposten*. Poengene han fører er gjengangere i debatten slik som barn av sin tid-argumentet, hedningsgrunnlags-argumentet og lære av glemsels-argumentet. Til gjengjeld sier Arbeiderpartilederen til NTB at «Det er et primitivt utslag å skulle rive den type statuer ned [...]».¹³⁵ Uten å utdype videre hva Støre kan ha ment med «primitivt» er det klart at det er et ord med negativ betydning og faller da under ad hominem-argumentasjon.

Det virker da som at AP-aktørene i denne debatten har en nyansert posisjonering i debatten der de forstår utslaget av debatten og støtter at den føres, men at de mener at monumentene skal beholdes. Dette kan kanskje være grunnet APs ideologi og politikk når det ideelt skal være en balansegang mellom statlig inngripen og privat initiativ og frihet i den økonomiske politikken. Denne balansegangen er da også kanskje overførbar til APs kulturelle holdninger.

APs generelle nyanserte posisjonering i debatten viser en forskjell fra Vedum og Høyre-aktørenes syn på debatten. Vedum viser til en frykt for debattens radikale karakter og som noe han ser på som en sensurdebat. Johansen og Støre viser en forståelse for debatten og hvorfor den blir ført, samt at de ønsker det velkommen at historikere og debatten setter lys på de til nå usette sidene av de hedrede. Vedum og de øvrige Høyre-politikerne, sett bort ifra Jensen, viser ikke denne forståelsen av debattens grunnlag.

Daværende fylkesleder for AUF i Innlandet, Sigrid Døving Bjerke, kom med en rekke innvendinger i sitt debattinnlegg, som jeg tidligere har vist til i foregående kapitler (se kapittel 2.3.1: barn av sin tid). Bjerke ytrer seg støttende til debatten og mener at den representerer en overgang fra symbolske handlinger mot rasisme til et ønske om større og reelle endringer. Hun skriver dessuten: «Å kalle forslaget vårt, primitivt eller usaklig er feigt. La oss tørre å se kritisk på oss selv.»¹³⁶ Det kan virke som Bjerke har lest ytringene til lederen av moderpartiet når hun trekker fram ordet primitivt. Videre skriver hun, som jeg tidligere har vist til, at man må fokusere mer på «taperne av historien» istedenfor å hedre de som har fått skrevet historien på sine premisser som seierherrer. Hun påpeker også at det heller er idealiseringen og hedringen som er problemet mer enn de fysiske statuene. Videre kritiserer hun barn av sin tid-

¹³⁵ Falnes 2020.

¹³⁶ Bjerke 2020.

argumentet ved å relativisere tilværelsen etter oppfattelse og posisjon. Hun ønsker å utvide historien og inkludere historien til de som hun mener vi sviktet.¹³⁷

Bjerkes debattinnlegg virker å ha et tydelig innslag av avkoloniserings-sentiment. Studentenes og akademikernes internasjonale hjelpefond (SAIH) definerer avkolonisering i en pamflett kalt «Avkolonisering av akademia» som et prinsipp å påpeke og motarbeide de immaterielle koloniale strukturene i verdenssamfunnet. Ofte er det snakk om «avkolonisering av akademia» der man vil fjerne vestens monopol på kunnskapsproduksjon og formidling og utvide kunnskapsmangfoldet ved å trekke inn andre perspektiver enn vestens.¹³⁸

Avkoloniseringsprinsippet kan sees på som en avart av postkolonialistisk teori.

Bjerke trekker fram historiens vinnere og tapere og hvordan historien er skrevet på vinnernes premisser og ytrer et ønske om å utvide historien og ikke å endre den. Det vil si at den historien som er oppfattet og lært den dag i dag ikke er feil, men til dels mangelfull. Dette gjør seg tydelig også ved hvordan hun kritiserer barn av sin tid-argumentet når hun påpeker at de som ble undertrykt hadde en annen opplevelse og oppfattelse av virkeligheten. Det vil si at hun ikke motsier barn av sin tid-argumentet i sin helhet, men kritiserer hvordan den avfeier en relativ verdensanskuelse basert på faktorer som miljø og samfunnsposisjon. Derfor virker Bjerkes epistemologiske tilnærming å være preget av relativisme når hun ytrer i de baner at fortidens virkelighet er preget av perspektiv og at det ikke nødvendigvis eksisterer en ekte sannhet.

Eivor Evenrud, leder for Oslo bystyres kultur- og utdanningsutvalg og gruppeleder for Rødt, skrev 11. juni et debattinnlegg i *Aftenposten* kalt «Vi trenger ikke å hylle statuer, men vi trenger heller ikke å rive dem». Evenrud skriver at det er en enkelt sak å finne en historisk skikkelse og fordømme dem ved å tolke deres handlinger i lys av vår egen tid og påtar seg en posisjon mellom de to leirene. Evenrud mener at man istedenfor å fokusere på fortidens urettferdighet heller kan ta lærdom av den og fokusere på nåtidens urettferdigheter.¹³⁹

Evenruds posisjon i debatten er lignende Jensens. De erkjenner debattens problematikk, men mener at det er uproduktivt å fjerne statuene. De fokuserer mer på hva statuene og historien kan lære oss og at fokuset skal være dagens problemer med rasisme. Dette er til tross for ulik partipolitisk tilhørighet og ideologi.

¹³⁷ Bjerke 2020.

¹³⁸ SAIH 2020.

¹³⁹ Evenrud 2020.

26. september 2020 skrev Tor Berg fra Rødt i Strinda et debattinnlegg kalt «Linné kan være en fiende- eller en alliert» i *Klassekampen*. Han poengterer tolkningsmulighetene når man skal lese og forstå Linnés verk og gjerning. Muligheten å tolke han som rasist er like store som muligheten å tolke han som antirasist. Dette gjør han ved å vise til forskjellige måter å forstå Linnés verk som er skrevet på latin og kan misforstås i oversettelse.¹⁴⁰

Jeg vil understreke at Bergs debattinnlegg er i all hovedsak fokusert på Linné-debatten. Han trekker ikke fram Churchill, Holberg eller den generelle debatten om hedring og monumenter, men er heller fokusert på å vise til kildene som blir brukt til å kritisere Linné og konstatere grunnlaget for misforståelse og tolkning. Det er likevel grunnlag til å kunne oppfatte at hans meninger om fortolkning av historiske karakterer også preger hans syn på de andre fasettene av debatten. Det Berg skriver handler både om hvordan man velger å bruke historien og hvordan brukerens, eller aktørens, innstilling og fortolkning av historien er med på å påvirke narrativet. Dette viser til en grad av historiebruksforståelse, noe ingen andre politiske aktører viser til i sine tekster.

3.2 Avisene som aktører

De forskjellige avisene i Norge har ofte politiske røtter og posisjoner. *Dagbladet* har eksempelvis hatt historisk tilknytning til Venstre og er uttalt etter ansvarlig redaktør, Alexandra Beverfjord, liberal med en sosial profil.¹⁴¹

Dagbladet definerer seg selv som «[u]avhengig og riksdekkende venstreorgan for frisinnet og framskrittssvennlig politikk i nasjonalt, sosialt og økonomisk henseende» da dette står i deres avishode. *Klassekampen* definerer seg selv som «venstresidas dagsavis» og *Dagsavisen* uttaler: «Dagsavisen er en fri og uavhengig avis, med utgangspunkt i arbeiderbevegelsens verdier» gjennom sitt avishode. *VG* erklærer seg som et «[p]artipolitisk og økonomisk fritt og uavhengig dagblad.». *Aftenposten*, noe gjemt fra allmuen, har en formålsparagraf der de definerer sine egne verdier og formål: «Selskapet har som overordnet formål å være en ledende informasjonsformidler, ideologisk forankret i et liberalkonservativt samfunnssyn».¹⁴² *Nettavisen* er den eneste blant avisene i dette delkapittelet som, etter min kunnskap, ikke synes å ha noen uttalt ideologisk forankring, historisk eller ei, eller en forklarende formålsparagraf om sin politiske posisjonering.

¹⁴⁰ Berg 2020.

¹⁴¹ Saue 2019.

¹⁴² Schwencke 2019.

I en tekst skrevet av Kristin Clemet i, den liberale tankesmien, Civita i 2015 skriver hun om hennes oppfatninger og undersøkelser av *Aftenpostens* politiske profil. Hun viser først til et debattinnlegg hun skrev i *Dagbladet* i 2007 der hun påpekte at *Aftenposten* «ikke lenger» var en borgerlig avis, basert på hennes tolkninger av lederartiklene, og at *Aftenposten* framsto som nøytrale og med få meninger. Hun skriver videre at siden en utskiftning av redaksjon har de endret politisk profil i 2015. Clemet mener da at *Aftenposten* har inntatt en klar liberal profil og særlig borgerlig-liberal sådan.¹⁴³ Dette skrev også Jarle Aabø, PR-rådgiver og kriserådgiver, i en kommentar i nettavisen *M24* kalt «Nå har Aftenposten blitt Høyre-avis igjen. Hvor klokt var egentlig det?», også i 2015. I denne kommentaren kritiserer Aabø hvordan flere medieredaktører deler sin mening om hvem leserne burde stemme på under det da kommende kommunevalget. Deriblant *Nettavisens* redaktør ba leserne å stemme på *Venstre* og daværende *Aftenposten*-redaktør Espen Egil Hansen ba leserne å stemme på Høyre i Oslo-valget.¹⁴⁴

Etter meningene til Clemet og Aabø om *Aftenpostens* liberale eller konservative politiske profil vil det være nyttig å ta med det synet videre og se om det er korrekt i hvordan *Aftenposten* framsto i monumentdebatten 2020. Både med tanke på hvilke aktører de inviterte til å ytre seg og hvordan redaksjonen gjennom kommentarer ytrer seg i og om debatten.

Jeg har undersøkt om avisene har en klar politisk favoriserende profil ved å se på hvilke partipolitiske aktører som framtrer i de forskjellige avisene og om de passer til sin uttalte politiske profil. *Klassekampen* som åpenlyst beskriver seg som venstresidens dagsavis inviterte et mangfold av partipolitiske aktører til å uttale seg i debatten. GU, AP, MDG, Høyre, SV og Rødt. *Klassekampens* utvalg av partipolitiske aktører i denne debatten tenderer mot venstresiden av politikken, men har likevel inkludert MDG og ungdomspartiet GU, som definerer seg som blokkuavhengig og sentrumsparti, samt at Høyre får et talerør i venstresidens dagsavis. Så til tross for *Klassekampens* identitet som en dagsavis for venstresiden inkluderer de forskjellige partier og mangfold av meninger.

I tabellen under har jeg samlet alle partipolitiske aktører i debatten og fordelt dem etter hvilke aviser de har fått tale gjennom. Hvert kryss tilsvarer en partipolitisk aktør, eksempelvis at MDG-aktører har fått uttale seg tre ganger i *VG*.

¹⁴³ Clemet 2015.

¹⁴⁴ Aabø 2015.

	Rødt	SV	AP	SP	MDG	Venstre	Høyre
Aftenposten	xx		xxx			x	x
Dagbladet							x
Dagsavisen		x					
Klassekampen	x	x	x		x		x
Nettavisen				x			x
VG				x	xxx		

Tabell 3.1: Fordeling av politiske aktører i avisene

Aftenposten inkluderer også et utvalg av aktører tilknyttet forskjellige partipolitiske enheter i sitt arsenal av tekster knyttet denne debatten, noe som underbygger deres opptreden i denne debatten som partipolitisk nøytral, som Clemet tidligere mente, når det gjelder partipolitiske aktører og ikke borgerlig, konservativ eller liberal slik Clemet og Aabø påsto. De har heller en tendens mot venstre som man ser i tabell 3.1.

VG hadde fire partipolitiske aktører til å ytre seg i denne debatten. Intervjuer eller muntlige ytringer av Trygve Slagsvold Vedum (SP) satt i artikler, et intervju og et debattinnlegg av Teodor Bruu (GU) og et debattinnlegg av Eivind Trædal (MDG). SP, MDG og GU er uttalte sentrumpartier. Det kan virke som et aktivt valg av *VG* å invitere sentrumpartier for å ytre seg i debatten for å kunne bevare deres uttalte formål som partipolitisk uavhengig. Samtidig, som jeg har vist tidligere i kapittelet, framstår Vedum fra SP og aktører fra MDG og GU som motstridende parter i debatten, slik at *VG* får vist debattens kjerne og ytterpunkter, selv uten å ha invitert noen aktører som kan representere, med mangel på et bedre ord, politisk radikalitet.

Aftenposten utga en artikkel skrevet av *NTB* omhandlende politisk ståsted og medietillit. Her fremviser de forskning som tilsier at personer med tilhørighet på venstresiden av politikken har mer tillit til *NRK* enn de på høyresiden, mens det derimot er motsatt for *Nettavisen*.¹⁴⁵ *Nettavisen* viser dessuten til en annen undersøkelse om hva leserne til de forskjellige norske mediene stemmer og at det er større grad av Høyre, Venstre og FRP-stemmere blant *Nettavisen*-lesere enn blant lesere i andre medier.¹⁴⁶ Ytringene gitt gjennom *Nettavisen* fra aktører fra Høyre og SP i denne debatten, som jeg har vist tidligere i analysen, viser hvordan SP og politiske aktører fra høyresiden posisjonerer seg ganske likt i hvordan de argumenter og meningene de har i denne debatten, som er noe mer verdikonservativt enn andre.

¹⁴⁵ NTB 2019.

¹⁴⁶ Wilhelmsen 2017.

Dagsavisen og *Dagbladet* hadde begge én partipolitisk aktør i denne debatten. *Dagsavisen* som identifiserer seg selv som en avis med utgangspunkt i arbeiderbevegelsens verdier utga et intervju av SV-politiker Hasta Hamidi. Man kan tolke dette som en del av *Dagsavisens* sosialistiske profil de har hentet fra verdiene til arbeiderbevegelsens. Samtidig var Hasti Hamidi sentral i denne debatten siden hun var en av de som sendte inn forslaget å få fjernet Linné-benken i Botanisk hage i Oslo. Det er derfor ikke et like klart forhold når Hamidi er såpass sentral i debatten og det er relevant, til tross for ideologiske prinsipper, å invitere en sentral aktør å ytre seg.

Dagbladet utga et debattinnlegg skrevet av bystyreprerentant i Oslo fra Oslo Høyre, Mehmet Kaan Inan. Selv om *Dagbladet* identifiserer seg selv som en liberalavis med tilknytning til partiet Venstre er det likevel Høyre som oppstår i denne debatten gjennom *Dagbladet* som heller er et konservativt parti enn liberalt.

Gjennom granskningen min etter kilder fant jeg kun én meningsbærende artikkel utgitt gjennom *NRK*. Denne var skrevet av Trygve Svensson, daglig leder i tankesmien Agenda, og ble gitt ut 3. desember 2020.¹⁴⁷ I overkant et halvt år etter starten og høyden av debatten. Foruten denne fant jeg dessuten kun et fåtall artikler fra statsmediet som i det hele tatt omhandlet saken og de tre debattene. Det kan nærmest virke som et aktivt valg fra *NRK* å ikke ta del i debatten. Spørsmålet, som jeg ikke kan svare på i dette prosjektet, blir da: hvorfor? Jeg vil si at det ikke er noe som viser til en særlig politisk favorisering fra avisene annet enn tendenser. Slik som at *Klassekampen* har flere aktører fra venstre av det politiske spekteret som ytret seg og at *Dagsavisen* med sine prinsipper fra arbeiderbevegelsen har kun en partipolitisk aktør som da er fra SV.

3.2.1 Ideologisk forskjell mellom kommentatorer

For å finne eventuell ideologisk forskjell mellom de forskjellige avisene i denne debatten er det aktuelt å analysere argumenter og meninger gitt av redaksjonenes kommentatorer og redaktører. Kommentarer er en meningsbasert tekst skrevet av en som er tilknyttet avisens redaksjon og skal på sett og vis representere redaksjonen og kan derfor også vise til et viss ideologisk ståsted i redaksjonen.

Kildematerialet mitt inneholder totalt ti kommentarer. Tre av disse er utgitt i *Aftenposten* med tre forskjellige forfattere; Halvor Hegtun, Harald Stanghelle og Therese Sollien. Disse tre

¹⁴⁷ Svensson 2020.

kommentarene skrevet av tre forskjellige forfattere er videre brukbare for å danne en forståelse om hvorvidt det er en felles ideologisk forståelse eller opinion innad i *Aftenposten*-redaksjonen. Foruten dette er det en kommentar fra *VG* skrevet av Yngve Kvistad, to fra *Klassekampen* skrevet av redaktør Mari Skurdal, to fra *Dagsavisen*- én skrevet av Lars West Johansen og én av Jo Moen Bredeveien og en fra *Nettavisen* skrevet av Erik Stephansen.

3.2.1.1 Aftenposten

I kommentaren «Ingen moralsk storrengjøring» kunngjorde Aftenpostenkommentator, Harald Stanghelle, sitt kritiske blikk på debatten. Han skriver at debatten ikke tar innover seg det virvaret av motstridende ideer, epoker og interesser som preger Oslo. Stanghelle ytrer seg kritisk til Raymond Johansens åpenhet for å vurdere å opprette en minnesmerkekommisjon slik det ble gjort i London. «Den ideen bør byrådslederen la ligge. En slags sannhetskommisjon på vegne av noen hundre år med omskiftelig fortid, er en elendig idé»,¹⁴⁸ skriver han. Stanghelle forsøker å belyse fortidens mange sider og ansikt, samt dens heterogenitet og evige forandring. Videre tar han i bruk barn av sin tid-argumentet og viser til hvor mange av fortidens skikkelser kan falle for kort etter våre kriterier, samt at han mener det aldri har eksistert en gjennomtenkt monumentpolitikk. Dette understreker han for å avvise at de diskuterte monumentene er noe annet enn tilfeldigheter ofte initiert av privatpersoner. Han skriver likevel at det er noen tilfeller at fjerning av statuer er den riktige måten å ta et oppgjør med fortiden på, men understreker det er i de sjeldneste tilfeller riktig. Stanghelle skriver: «Det er og blir et håpløst utgangspunkt å bruke 2000-tallets verdier som mal på hvem som skal få lov til å bli stående for ettertiden. Da kan det fort bli mange tomme sokler i denne byen. Og dramatiske hull i vårt kollektive minne.»¹⁴⁹

Det er til tider vanskelig å vite hva Stanghelle mener, blant annet når han skriver «En slags sannhetskommisjon på vegne av noen hundre år med omskiftelig historie». Mener han at fortiden i seg selv er omskiftelig siden den er kompleks, sammensatt og preget av forskjellige epoker eller mener han at fortiden er omskiftelig når en «sannhetskommisjon» skal påvirke og endre fortiden i henhold til samtidens standarder? Det er derimot tydelig at Stanghelle er mot bevegelsen for å fjerne monumentene og bruker lignende argumenter gitt tidligere i debatten som hvor skal det stoppe-argumentet og barn av sin tid-argumentet. På måten Stanghelle argumenterer på er den deliberative talen den mest passende hans kommentar og hans fokus

¹⁴⁸ Stanghelle 2020.

¹⁴⁹ Stanghelle 2020.

på historiens skikkelser mer enn monumentene i seg selv vil jeg påstå at han er mer opptatt av skikkelsene som minnesteder enn monumentene.

Aftenpostenkommentator Halvor Hegtun skrev 20. juni en til tider kåserilignende kommentar titulert «Duene har det lettere. Kan slenge dritt på alle.». Hegtun sier seg kritisk, som Stanghelle, til en eventuell monumentkommisjon og viser videre til vanskeligheten av å dømme og bedømme historiske skikkelser ved å bruke en form for alle kan bli kritisert-argument og bruker da også deliberativ retorikk. Videre er ikke teksten særlig meningsbærende og vanskelig å tolke i klartekst.

Duene har det lett. De kan slenge dritt på alt og alle som står på sokkel. Kommisjonsmedlemmer har det vanskeligere. De må skille ekte helter fra noksagter og kjeltringer, samt foreta krevende helhetsvurderinger av kjendiser som hadde både heldige og sterkt uheldige sider ved seg. Det er mange sånne.¹⁵⁰

Aftenpostenkommentator Therese Solliens kommentar «Å huske er å glemme», som jeg har vist til i forrige kapittel (se kapittel 2.3.3: «hvor stopper det»), handler om faren ved å glemme dersom man fjerner monumenter. Hun sier seg forstående til hvorfor de diskuterte personene kan være problematiske, men framhever hvorfor Churchill og Holberg står på sokkel og blir hedret. Hun problematiserer debatten ved å trekke fram Eidvollsmennene og deres kritikkverdige holdninger for å gjøre et poeng av at tilnærmet alle historiske skikkelser kan kritiseres under nåtidens standarder. Sollien peker på snublesteiner som et minnesmerke og hvordan dens mente funksjon ikke er å hedre, men å minnes om hva som skjedde. Hun skriver at det er sammenlignbart med de diskuterte monumentenes negative sider. For å fatte Solliens konklusjon i egne ord ser hun Churchill og Holberg monumentenes dobbeltfunksjon. Å hedre Churchill og Holberg, men også for å huske og reflektere rundt fortidens ondskap for å forhindre, det hun kaller, eventuell «fremtidig ondskap». Dette gjør seg klart i disse sitatene:

Hvis alt ondt og gammelt skal fjernes fra den offentlige hukommelsen, sitter man til slutt igjen med en historie der slaveriet aldri har eksistert. Å glemme bort alle påminnelser om fortiden er ingen god oppskrift for å unngå å gjenta historiens feil. [...] Å huske er å glemme. Det betyr ikke at man aktivt bør gå inn for å fjerne alt som finnes av ubehageligheter. Det betyr tvert imot at man må reflektere over fortidens ondskap igjen og igjen. Det er den beste vaksinen mot fremtidig ondskap.¹⁵¹

Solliens syn på monumentene og minnesteder virker å mene at de går hånd i hånd med historie som skolefag; som en medhjelper i det jeg ønsker å kalle historiedannelse, etter Jensens tanker. En prosess der man gjennom refleksjon kan utvikle historisk empati, historiebevissthet og skille mellom fortiden og historien så man kan forstå historien som et

¹⁵⁰ Hegtun 2020.

¹⁵¹ Sollien 2020.

middel som kan brukes og misbrukes til forskjellige formål. I denne sammenhengen forstår jeg Sollien at monumentene får oss til å huske og reflektere rundt fortidens hendelser så vi kan lære av de slik at vi, som historieskapende vesener, er bedre rustet til valgene vi må ta. Sollien, som er mer fokusert på at man bør beholde monumentene, bruker i større grad den deliberative talen og er opptatt av å beholde monumentene som fysiske minnesteder som på, godt og vondt, gir lærdom til dagens og fremtidens samfunn.

3.2.1.2 Nettavisen

Erik Stephansens kommentar i *Nettavisen* «Totalitær trumpisme begynner å tære på- på begge sider» omhandler i stor grad den amerikanske politiske situasjonen i 2020, men diskuterer også monumentdebatten. Han trekker linjer mellom det polariserte amerikanske samfunnet som ble forverret av Trump og hans støtte fra ytre høyre med det han påstår som den norske debattens polarisering. Foruten at han skriver han ikke ser på det å fjerne statuer som et element i rasismedebatten som noe produktivt gjør Stephansen et poeng av ikke å argumentere om Churchill, Holberg og Linné, men ønsker å kommentere debatten i seg selv. Han sammenligner aktivistenes og debattens karakter med IS og Talibans sprenging av oldtids Buddha-statuer i Afghanistan og Syria. Videre viser Nettavisenkommentatoren til boken *1984* av Orwell ved å sitere et avsnitt. Han knytter ikke boken og avsnittet direkte til debatten, men gjør det ifølge han selv «For å sette ting i perspektiv».

Ytterliggående og totalitær tankegang på høyresiden fremmer ikke tolerant og liberal tankegang i midten. Nei, den fremmer ytterliggående og totalitær tankegang også på den andre siden [...] Men ser ikke aktivistene at de henter tankegods fra samme kilde som IS og Taliban? [...]. Ser de ikke hvilken tradisjon de skriver seg inn i? [...] Jeg skal ikke gå inn i polemikk her om Churchills historiske rolle mot Hitler under krigen, eller at storfilmene «Tatt av vinden» faktisk har frigjøring av de amerikanske slavene som viktig bakteppe. Det er det nok av andre som har gjort.¹⁵²

Stephansen debatterer, som sagt, ikke saken, men beskriver med sitt syn debatten og dens aktivister. Samtidig viser dette tydelig hans meninger og posisjon i debatten. Ved å sammenligne debatten med IS og Talibans ikonoklasme og det totalitære sannhetsstyre i *1984* mener Stephansen at aktivistene forfekter sensurerende og historieendrende prinsipper. Det er to ekstreme sammenligninger og anklager Stephansen bruker her og jeg mener det kan forstås som ad-hominem-argumentasjon.

Slik han sammenligner debatten med den politiske situasjonen i USA mener jeg peker mot at han ser på denne debatten som en kulturkrig der to ytterliggående og høylytte sider

¹⁵² Stephansen 2020.

framprovoserer hverandre og fører til mer ytterliggående meninger, holdninger og argumenter. Stephansen virker å legge vekt på den demonstrative talen for å kritisere aktivistene som vil fjerne monumentene og de prinsippene han mener de står for, samt at han bruker den deliberative talen for å advare mot fremtidig sensur og ikonoklasme basert på denne saken som presedens.

3.2.1.3 Klassekampen

Mari Skurdal skrev 22. september 2020 en kommentar i *Klassekampen* om den da nylige debatten omkring Linné kalt «Avsporing». Skurdal tar Linné til forsvar ved å forsvare hans arbeid gjennom å påpeke at klassifiseringen av mennesket i seg selv ikke er rasistisk. Hun påpeker at han var en foregangsmann som, til tross for datidens gjennomsyrende kristne lære, så på mennesket som en del av naturen og da mulig å klassifisere. «Han er ingen sørstatsgeneral med blod på bajonetten, men en lite bereist og oppvakt smålending» skriver Skurdal for å skape en sterk kontrast og understreke Linnés «uskyldighet» til forskjell fra den amerikanske debatten om monumenter til sørstatsgeneraler. Videre henviser Klassekampenredaktøren til det hun mener er en grunnleggende feil ved debatten: At krav om å fjerne monumentene kommer uten argumentasjon og dokumentasjon, selv før den har blitt debattert. Dette mener Skurdal fører til å bygge opp under en kulturkrig.

Problemet med statuedebattene er at kravene om fjerning kommer før saken i det hele tatt har vært diskutert og uten argumentasjon og dokumentasjon. [...] Slike vedtak fyrer opp kulturkrigen på nett, og de er dårlige utgangspunkt for å diskutere vitenskap, historie og rasismes røtter. Vi håper at venstresidas partier vil bidra til opplyst debatt snarere enn kulturkrig.¹⁵³

Foruten å ta Linné til forsvar kritiserer Skurdal selve debatten og dens oppkomst, som Stephansen også gjorde. Klassekampenredaktøren trekker dessuten linjer mellom debatten og en kulturkrig, som også ble trukket fram i debatten av Eivind Trædal (se kapittel 2.3.8: «kulturkrig»). Hun spesifiserer at denne kulturkrigen foregår på nett, noe Trædal derimot ikke gjør. Det er nærliggende da å tro at Skurdal mener at denne kulturkrigen foregår i kommentarfelt, på facebook-innlegg og -grupper mellom to steile fronter som egger hverandre opp. Skurdal bruker også den amerikanske debatten for å sette et klart skille mellom det hun kaller en lite bereist smålending i form av Linné med sørstatsgeneraler med «blod på bajonetten». Dette virker å være for å understreke hvordan debatten er basert på fortolkning og kanskje mistolkning av kilder og historie og ikke er like ukomplisert som den

¹⁵³ Skurdal 2020b: 2.

amerikanske debatten. I den sammenligningen bruker hun da argumentet at debatten er importert fra USA.

Skurdal kritiserer debatten og dens aktører og bruker da den demonstrative talen, men bruker også den forensiske talen ved at hun forfekter Linnés uskyld og ved å sette Linné i sterk kontrast til den amerikanske monumentdebatten som hun mener er mer forståelig. Det er ikke helt klart hvordan Skurdal posisjonerer seg i synet av minnested, men det virker som Skurdal er mer opptatt av den immaterielle delen av Linné som minnested enn selvet monumentet.

Skurdal skrev dessuten en kommentar 20. juni kalt «På sokkel» der hun utfordrer uttalelsen til Raymond Johansen som gikk ut på hedningsgrunnlag som han sa til Klassekampen i artikkelen «Vil debattere Oslos statuer». «Da vi hedret Churchill, hedret vi ham ikke for rasismen, men fordi han vant andre verdenskrig»¹⁵⁴ sa Johansen. Hun utfordrer bruken av «vi» ettersom det ikke var Oslo kommune som satt opp denne statuen, men det ble gjort av privat initiativ. Hun sammenligner det med den nye statuen av Olav Thon utenfor det nye hovedbiblioteket i Oslo. Skurdal mener at monumenter er et politisk spørsmål, men det har lenge vært i hendene på bemidlede menn som med egen vilje og kapital har bestemt hvem vi skal huske og hedre. Med et unntak i etterkrigstiden der blant annet norske arbeidere ble hedret av Oslo kommune med minnesmerker er det i stor grad enkeltpersoners makt som har definert hvem vi ser i gatebildet, mener Skurdal. Hun ytrer at vi må erkjenne midlenes makt og bruke politiske kanaler for å utvide hvem vi hedrer i bybildet og definere hvem som er fremtidens statueobjekter.¹⁵⁵

Skurdal skriver ikke at hun ønsker å fjerne statuene som er diskutert eller satt opp av privat initiativ, men hun ønsker å påpeke hvor mye «bemidlede menn» har hatt av påvirkningskraft og definisjonsmakt over hvem og hva vi hedrer. Skurdal er, som sagt, redaktør i *Klassekampen*- venstresidens dagsavis. Det er da noe sammenfallende og lite overraskende at hun trekker fram statuer som er satt opp av private aktører og ser på det som noe negativt, til fordel for samfunnets egne makt for å bekle og definere det offentlige rom med minnesmerker. Dette mener jeg kan vise til en sosialistisk verdensforståelse basert på klassekamp mellom en makthavende minoritet og en svak majoritet. Med andre ord en kamp mellom bemidlede menn med påvirkningskraft og definisjonsmakt og en majoritet uten et ord å si om saken.

¹⁵⁴ Gullestad og Brække 2020: 27.

¹⁵⁵ Skurdal 2020a: 2.

3.2.1.4 Dagsavisen

Jo Moen Bredeveien skrev kommentaren «Ballade om hundre år» i *Dagsavisen* der han, som andre kommentatorer jeg har vist til tidligere, ikke diskuterer rundt debattens sak, men heller kommenterer debatten i seg selv. Bredeveien er kommentator i *Dagsavisen* og har bakgrunn fra historiefaget fra blant annet Universitetet i Oslo (UiO). Han skriver at han gjerne skulle sett at debatten hadde vært ført med mer tvisyn enn med den skråsikkerheten som preger de han kaller for «overivrige aktivister». Videre trekker han fram hvordan historien blir skapt og preget av mange faktorer og ikke er en objektiv sannhet. Dette gjør han ved å vise til Stalins påvirkning på krigen sammenlignet Churchills, men at det ikke eksisterer noen monumenter til Stalin i Norge. Det er mennesket som former historien og Stalin er ikke formet på samme måte som Churchill i vår historiefortelling. Selv om at Bredeveien erkjenner Churchills feil og mangler påpeker han hvordan historieskriving handler om å se på de lange linjene og ikke «hvert toalettbesøk og alle feil»¹⁵⁶. Samtidig som at han ønsker debatten velkommen skriver han at man nå i vår tid bør være like flinke til å se framover som bakover med politiske valg og valg av ledere som vi kan stå for til neste generasjon så vi ikke ender i en lignende debatt i framtiden. Vi kan heller forme vår egen nåtiden og framtid.

Men skal vi kunne skrive historie, kan vi ikke ta hensyn til hver eneste feil, hvert eneste toalettbesøk. Vi må trekke ut de store linjene. Og hovedlinja om Winston Leonard Spencer Churchill er at han var en stor statsleder under krigen, som bidro til at riktig side vant. [...] At Stalin mangler på sokkel i kongeriket, viser hvem som skriver historien, og egentlig: Hvorfor det er fint at vi diskuterer statuer. Det finnes ingen fasit hogd i stein. Vi levende mennesker former historien, og hver tidsepoke må få tolke historien på sin måte. [...] Det er fint med omkamper om historien, det er ofte helt nødvendig. Men vi bør kanskje være like flinke til å se framover som bakover, og velge ledere som gjør sitt ytterste for at monumentene etter dem står trygt om hundre år. Både for tidevannet og for rasende ungdom. ¹⁵⁷

Argumentet til Bredeveien om at debatten føres med for stor skråsikkerhet er noe som dukker opp flere ganger i debatten. Han vektlegger at det ikke finnes en fasit når det gjelder historie og hvem man velger å hylle, noe som underbygger hans syn på debatten og fortiden som noe komplekst og som krever en nyansert holdning. Et grep Bredeveien gjør, slik som Skurdal, er at han bruker debatten for i et forsøke å knytte det til et aktuelt problem som ikke er direkte tilknyttet debatten, som man han mener at kanskje er et viktigere problem. Det at Bredeveien i hovedsak ytrer seg kritisk til debatten og virker heller nyansert når det gjelder monumentene og minnet om skikkelsene som minnesteder er det tydelig at han bruker den demonstrative talen og fokuserer argumentasjonen på nåtiden.

¹⁵⁶ Bredeveien 2020: 4-5.

¹⁵⁷ Bredeveien 2020: 4-5.

Dagsavisenkommentator Lars West Johnsen skrev 13. juni en kommentar kalt «La stå!» i *Dagsavisen*. Han skriver, som mange før han, at historien ikke er svarthvit, men langt mer komplisert. Videre skrev han at ved å fjerne statuene vil man bidra til glemsel og uvitenhet istedenfor rettferdighet. Han brukte dessuten debatten for å ta opp dagens problemer ved å ytre at han mener man skal ta et oppgjør med «imperialismens fetter», globalismen, som utnytter jordens ressurser til den grad at den truer vår eksistens og har skapt det han kaller for «trellbundne arbeidsfolk». Attpåtil ytrer han at det ikke gir mening å dømme noen i en annen kontekst og at de fleste mektige menn i historien ikke tåler dagens standard.

Gå heller løs på våre levende politiske ledere. Våre levende magnater [...] som nyter så godt av imperialismens fetter, globaliseringen. Som ikke bare har skapt en ny hær av trellbundne arbeidsfolk, men som har gitt grunnlag for et utnyttelsestempo av jordas ressurser som truer vår faktiske eksistens. Still dem til ansvar. Krev svar på hvorfor Vesten ikke tar et større ansvar for imperialismens mange åpne sår og arr, enten det er i Charlottesville eller Kongo. Jeg gir pokker i statuene, men det hjelper bare vår tids drittsekker å fokusere på dødt metall. [...] Men det er ikke en rettferdig rettsak å dømme noen i en helt annen historisk kontekst. Det gir ingen mening. [...] Ikke mange av historiens mektige menn tåler vårt moderne blikk. Legger man filteret til de to høyst velkomne metoo-bevegelsene, kvinnesyn og rasisme, over historiens menn, vil de dømmes alle sammen. Martin Luther for sitt jødesyn, Martin Luther King for sitt kvinnesyn og Churchill for sitt verdenssyn.¹⁵⁸

Johnsen bruker, som sin med-Dagsavisenkommentator, debatten for å trekke fram dagens problemer. Han skriver at debattens hovedsak virker, for han, som ubetydelig når han skriver at det ikke gir mening å dømme noen i en helt annen historisk kontekst. Han skriver at man heller skal «gå løs» på dagens utnytttere og den urettferdigheten som skjer i dag. Johnsen har et tydelig postkolonialistisk syn ved da han skriver at globalisme er imperialismens fetter og nå stedfortreder ved å overta og beholde de samme strukturene fra kolonialismen. Dette viser at Johnsen ser på globalismen som en nykolonialistisk verdenssammensetning. Videre mener han at istedenfor å ta oppgjør med kolonialismen og imperialismen som skjedde for 100 år siden bør man heller ta et oppgjør med de strukturene som er igjen. Johnsen bruker tydelig den demonstrative talen og er kritisk til et fortidsfokus som distraherer fra nåtiden og er passende den demonstrative talen ettersom argumentet handler hovedsakelig om nåtiden¹⁵⁹, selv om demonstrativ retorikk kan ta i bruk fortiden som argumentasjon. Johnsens argumentasjon og syn på globalisme samsvarer godt med Rødts perspektiv på den globale økonomien etter det de kaller for «økonomisk imperialisme» i partiprogrammet. Man kan da si at Johnsen deler noen sosioøkonomiske oppfatningene med det sosialistiske partiet Rødt.

¹⁵⁸ Johnsen 2020.

¹⁵⁹ Vestrheim 2018: 57.

3.2.1.5 VG

Yngve Kvistads kommentar «La Churchill stå!» starter med to avsnitt preget av ironi og sarkasme der Kvistad finner en «løsning» på de mange statuene som ikke fortjener vår hyllest. Det er å rive dem. Noe Kvistad skriver at fønikerne, kartagenerne, romerne, sarasenerne og normannerne visste og bedrev og er derfor et kjent og effektivt historisk virkemiddel. Videre bruker Kvistad hvor ender det-argumentet og spør om i hvor stor grad man skal dømme fortidens mennesker etter dagens normer for moral. Kvistad mener at debatten rundt det offentlige rom er noe positivt, men at debattens premisser skal være basert i fakta og kunnskap og ikke emosjoner og vilje til å mistolke, som Kvistad mener debatten er preget av. Han relativiserer fortiden ved å vise til at selv Cecil Rhodes, som sees på som en av den britiske kolonialismens og imperialismens store forkjempere, har sider ved seg som gjør det mindre opplagt å rive statuer av han.¹⁶⁰ Avslutningsvis skriver Kvistad at selv Norge har flust av historiske hedringsobjekter som voldelige kristningskonger og kunstnere med problematisk ideologi, men ser seg uenig i å fjerne dem eller å sette dem i en tilpasset skulpturpark for «problematiske kunst». Det begrunner han med glemselsargumentet.

Når minnesmerkene sages ned, skriver vi nye kapitler inn i den store glemmeboken. Til sist har vi en plettfri fortelling. Og ingen ting lært. [...] Kritikken av det vi omgir oss med i det offentlige rom er av det gode. Men debatten bør fortrinnsvis føres med utgangspunkt i fakta og kunnskap, selv om det emosjonelle naturligvis også gjør seg gjeldende når man diskuterer visuelle uttrykk. [...] Det moderne raseriet mot enkelte monumenter synes følelsesstyrt, basert på utvalgte fakta.¹⁶¹

Kvistad bruker allerede kjente argumenter som hvor skal det stoppe-argumentet og glemselsargumentet, samt at han kompliserer fortidens personer. Med de argumentene Kvistad bruker viser det seg ganske tydelig at han verdsetter monumentene som minnesteder, hva de gir til samfunnet nå og fremtidig. Han bruker den deliberative talen og ved å vise til problematikken rundt det å fordømme fortidens skikkelser bruker den forensiske retorikken. Det Kvistad introduserer som en kritikk til debattantene og debatten i seg selv er at han mener den ikke føres i stor nok grad av fakta og argumenter, men heller av følelsesstyrte aktører og på denne måten bruker han den demonstrative talen.

¹⁶⁰ Rhodes' testamente har finansiert tusenvis av afrikanske ungdommer som har gitt dem mulighet å studere på Oxford.

¹⁶¹ Kvistad 2020.

3.3 Resultat

Selv om at flere av avisene innrømmer en ideologisk forankring er det ikke betydelige tegn til overvekt av partipolitisk favorisering når det gjelder hvem som får ytret seg gjennom debattinnlegg og intervju i avisene. Det kan derimot sies at det finnes tendenser til det. Det er en liten overvekt av politikere fra venstresiden av spekteret i *Klassekampen* og at *VG* kan tolkes å holde seg minst mulig politisk radikale for å opprettholde deres partipolitiske uavhengighet ved å invitere sentrumpartier til å uttale seg.

Samtlige kommentatorer ytret seg mot å fjerne monumentene. Ytterligere bruker kommentatorer i liten grad den forensiske retorikken, men bruker heller den deliberative og/eller den demonstrative. Det er da altså sjeldent at kommentatorene forsøker å bevise om hvorvidt Churchill, Holberg og Linné er skyldig eller uskyldig. Argumenter som kommentatorene ofte bruker er hvor skal det stoppe-argumentet, alle kan kritiseres-argumentet, hedringsgrunnlag-argumentet, barn av sin tid-argumentet, samt kritikk av hvordan debatten føres og av debattantene. Det er også en klar konsensus blant kommentatorene om hva debatten skal resultere i: De er alle uenige i å fjerne dem.

Det som er særlig interessant er hvordan noen av kommentatorene vrir om på debatten for å påpeke samtidens problemer. De virker mer nåtidsfokusert og er mer interessert i å løse de problemene vi kan løse i dag enn å debattere om hvorvidt Holberg hadde betydelige midler i slaveri og om man skal fjerne statuen av han foran Nationaltheateret. Det er særlig Skurdal, Bredeveien og Johnsen som vrir om kommentarene sine om debatten til å peke på nåtidens problemer.

Ideologiske elementer i kommentarene er ikke så klare. *Klassekampen*-redaktør, Skurdal, har derimot ideologiske momenter i kommentaren «På sokkel» der sosialistiske idéer kommer fram i argumentasjonene hennes om hvem som har definisjonsmakt over historien. Dette kan også tydes hos *Dagsavisen*-kommentatoren, Johansen, som påpeker nåtidens urettferdighet og globalisme som «imperialismens fetter».

Jeg ser noen klare likheter blant de politisk konservative aktørene. Inan, Frølich, Heggstad og Jensen kommer på mange måter til de samme slutningene. De har noe som kan beskrives som et positivistisk syn på historie som noe objektivt og ekte som ikke kan eller skal omskrives eller endres. Det vil i så fall bli, ifølge noen av aktørene, «historieløst», «løgn» og «historieforfalskning». Spesielt i saken omhandlende Churchill hedrer de heller de verdiene

han står for i samfunnet, samt hans handlinger som de mener var avgjørende for krigen. Ved å ville beholde det synet og verdiene, og ved i forskjellig grad fornekte eller underspille Churchills diskuterte sider kan tyde på det samme.

Ved at Høyre-aktørene i debatten fokuserer en del på de framtidsavgjørende handlingene til Churchill og ikke minst de verdiene han har stått for i ettertiden vil jeg si at det står i samsvar med Høyres konservatisme. Prinsippet er å beholde og bygge videre på nedarvet kultur, historie, tradisjoner og verdier. Retorisk bruker spesielt Inan, Heggelund og Frølich en forsvarende forensisk tale der de forsøker å frifinne, især Churchill, for anklagene mot han.

Foruten fra Høyre-aktørens konservative momenter finner jeg ikke stor ideologisk påvirkning i argumentasjonen til de politiske aktørene. Jeg vil derimot mene at siden de politiske aktørene samlet argumenterer mot autoritarisme og de verdiene det tredje riket sto for er det ideologiske innspill blant de politiske aktørene.

Høyre-aktørene fokuserer på å forsvare Churchill og er mest opptatt av å bevare det immaterielle minne om Churchill slik at monumentene bare er utgangspunktet for debatten. Den politiske handlingen rundt monumentene vil være et produkt av endringen av det immaterielle minnet. Selv om at aktørene fra Arbeiderpartiet, Senterpartiet og Venstre er enige med konklusjonene til Høyre-aktørene brukes de annen argumentasjon og virker å ha et annet historiesyn. Johansen og Støre fra Arbeiderpartiet viser sin forståelse til kritikken som blir rettet mot skikkelsene, noe Inan, Frølich og Heggelund ikke gjør, men ønsker likevel å beholde monumentene for å kunne gi lærdom om de verdiene de står for og gjøre oss i stand til å «ha kunnskap om hvem vi har vært», slik Johansen uttaler. Dessuten bruker Johansen og Støre hovedsakelig den deliberative talen når de ytrer seg kritisk til å ta en politisk avgjørelse på å fjerne de diskuterte monumentene, til fordel for den forensiske for å forsvare eller anklage skikkelsene, slik som Høyre-aktørene. De bruker derimot også en nyansert forensisk tale der de ytrer at de ønsker debatten velkommen og mener at det er et sunnhetstegn å kunne ta noen oppgjør med fortiden, men at man likevel skal huske hvorfor man har valgt å hedre skikkelsene.

De politiske aktørene som jeg har kalt for «anklagere» bruker derimot en kritisk forensisk tale for å vise at de diskuterte skikkelsene er skyldige i de anklagene de er tiltalt for. Samtidig fokuserer de mye på monumentene og viktigheten av å fjerne dem slik at de fokuserer på det materielle minnestedet som en representasjon av den immaterielle. Ved at de fokuserer såpass på monumentene bærer argumentasjonen også preg av deliberativ tale ved at den forensiske

argumentasjonen, at de var rasister, kolonialister og imperialister, skal skape en fremtidig politisk handling. De bruker også særlig lære av historien-argumentet og argumenterer at monumentene er fremmedgjørende for en del av befolkningen.

Sentrumspartiene MDG og SP er, til tross for deres plassering i det norske politiske kartet, to strake motsetninger i denne debatten. MDG framstår som foregangspersoner som er tidlig ute i debatten og til tider oppstartere, mens SP, i form av Trygve Slagsvold Vedum, er sterkt imot bevegelsen og forslagene om å fjerne monumentene. Det viser, i hvert fall i denne debatten, at det norske politiske landskapet ikke nødvendigvis viser en ideologisk tilhørighet med sine politiske naboer. Det er dessuten en del uenighet blant partifeller som taler mot ideologisk tilhørighet i denne debatten. Uenigheten viser seg mellom GUs talsperson Teodor Bruu og moderpartiets Eivind Trædal, mellom Sheikh & Ellingvåg og Berg og Evenrud i Rødt, samt at AUF-politiker Bjerke er uenig med aktører fra moderpartiet AP.

Jeg har funnet en sammenheng mellom de aktører som bruker primært deliberativ tale har et fokus på de materielle minnstedene, mens de som bruker forensisk retorikk gjerne fokuserer mer på å renske skikkelsenes navn og ry, altså det immaterielle minnstedet. De politiske aktørene kombinerer gjerne retorikk. Av de politiske aktørene bruker Bruu, Grande, Vedum, Johansen, Inan, Bjerke, Bydelsutvalget av Oslo (personifisert i debatten av Hasti Hamidi) og Sheikh & Ellingsvåg deliberativ retorikk, og alle, foruten Bjerke, fokuserer på det materielle. Det skal påpekes at Ellingvåg og Sheikh er opptatt av både det materielle og det immaterielle.

Det er kun to politiske aktører som bruker forensisk retorikk, Bjerke og Berg, og begge er opptatt av det immaterielle. Bjerke fokuserer, foruten deliberativt på at man skal videre fokusere på å lære bort en nyansert historie, forensisk på at barn av sin tid-argumentet ikke ser på den historiske realiteten til «taperne» av historien og kritiserer derfor Churchill.

Spørsmålet blir videre: hvordan vil aktørene og argumentasjonen jeg nå har vist til forstås bedre i lys av historiebruk? Vil avisene og de politiske aktørene vise enstyedende anvendelse av historiebrukstyper?

4 Hvordan? Debatten i historiebruksteori

Jeg skal, ut ifra innhentet empiri fra tekstene jeg har lest, analysere argumenter og ytringer av historisk karakter med forskjellige historiebrukstypologier som grunnlag. Jeg skal vurdere om det er mulig å konkludere hvorvidt det historiebrukstyper som er hyppigere brukt enn andre og videre om historiebruken og hyppigheten av den varierer fra aktørgrupper til aktørgruppe og i så fall hvordan. Jeg skal også analysere monumenter som artefakter i lys av historiebruk og se, blant annet, hvilken funksjon og brukstype den faller under.

Jeg skal først presentere kort historiebrukstypologiene og historiebrukstypene som er aktuelle i analysen, deretter skal jeg formulere en historiebruksforståelse av statuer og monumenter som historiebruksartefakter før jeg skal analysere argumentene gitt i debatten gjennom historiebruk. Videre skal jeg knytte argumentene gitt i monumentdebatten, som jeg har vist til tidligere i oppgaven (se kapittel 2: Hva? Debattens retorikk), til historiebrukstypologiene før jeg skal bruke typologiene som et analyseverktøy på argumentene i debatten.

4.1 Historiebrukstyper identifisert i debatten

De forskjellige typologiene har til tider overlappende og delte historiebrukstyper, deriblant Bøe og Knutsen, Folkenborg og Karlsson. Jeg skal nå, til forskjell for tidligere presentasjon av typologiene, vise til de overlappende brukstypene mellom de forskjellige typologiene for å vise til hvordan de skal kombineres og brukes i denne analysen. De vil fungere som komplementerende typologier og hjelpe supplere hverandre til fordel for differensierende og ekskluderende typologier med varierende brukstyper.

Bøe og Knutsen forklarer eksistensiell historiebruk til et menneskelig behov for å minnes og føle en forankring i tilværelsen i noe fortidig og avklarer at den kan være individuell og kollektiv.¹⁶² Karlsson belyser at eksistensiell historiebruk er et samspill mellom «den lille historien» og den «store historien». Den lille historien er historiebruk i dagbøker og slektsforskning og den store historien er det generelle historiske bildet.¹⁶³ Jeg kommer særlig til å bruke Bøe og Knutsens forståelse av eksistensiell historiebruk, som en bruk som baserer seg på forankring og orientering i livet.

¹⁶² Bøe & Knutsen 2012: 18.

¹⁶³ Karlsson 2004: 55-56.

Karlsson forklarer den moralske historiebruken ved at man trekker fram generelle maktovergrep, gjerne historiske statlige overgrep, med indignasjon og kritikk.¹⁶⁴ Bøe og Knutsen forklarer at moralsk historiebruk består av å trekke fram visse aspekter fra historien som har en etisk verdi, særlig når den tolkes å ha en verdi i nåtiden. Bøe og Knutsen eksemplifiserer at det kan omfatte hvordan forskjellige folkegrupper har blitt undertrykt gjennom tidens løp i et ønske om å gjenopprette tapt stilling eller å påpeke en marginalisert posisjon.¹⁶⁵

Bøe og Knutsen forklarer den ideologiske historiebruken ved at man forsøker å legitimere et bestemt styresett eller organisering av samfunnet og blir gjerne brukt av intellektuelle og politiske aktører.¹⁶⁶ Karlsson betoner at feil og mangler gjerne blir tonet ned, bagatelliseres eller fornektes. Historiske positive hendelser og nødvendigheter blir derimot henvist til og blir gjort med kronologisk, svart-hvitt analyser og kontinuitetslinjer for å styrke og legitimere maktinnhavelsen. Karlsson presiserer at det er framfor alt sosialismen/kommunismen og nasjonalismen som gjør seg relevante i denne historiebruken.¹⁶⁷ Folkenborg har derimot en annen historiebrukstype som han kaller for politisk-ideologisk og denne brukstypen omfavner noe bredere ved at den også biter over ideologi og verdier, foruten styresett og samfunnsorganisering. Dessuten mener Folkenborg den ikke bare er legitimerende, men også identitetsskapende.¹⁶⁸

Vitenskapelig historiebruk, i Bøe og Knutsens typologi, er knyttet til arbeidet historikere bedriver. Å bruke kilder og stille dem under metodisk granskning for å kunne komme med ny kunnskap om fortiden. Folkenborg forklarer ytterligere at vitenskapelig historiebruk formidles utelukkende i sakprosa med krav til referanser til kilder og faglitteratur. Den troverdigheten vitenskapelig historiebruk har, grunnet de strenge kravene for akademisk forskning, gir den ekstra slagkraft som identitetsskapende og legitimerende.¹⁶⁹ Karlsson trekker likheter mellom vitenskapelig og ideologisk historiebruk og relativiserer historikernes objektivitet og deres personlige påvirkning av ideologi. Han påpeker er at vitenskapelig historiebruk er basert på behandling av kilder, «fakta» og dokumentasjon, men likevel kan bli påvirket av historikernes politiske og ideologiske oppfatninger.¹⁷⁰

¹⁶⁴ Karlsson 2004: 58-59.

¹⁶⁵ Bøe & Knutsen 2012: 18.

¹⁶⁶ Bøe & Knutsen 2012: 18.

¹⁶⁷ Karlsson 2004: 59.

¹⁶⁸ Folkenborg 2018: 141.

¹⁶⁹ Folkenborg 2018: 53.

¹⁷⁰ Karlsson 2004: 60.

Ikke-bruk av historien er delen av historiebruk der aspekter av historien blir systematisk utelatt, fjernet eller glemt. Bøe og Knutsen skriver at ikke-bruk i sin enkleste form er det motsatte av ideologisk historiebruk og eksemplifiserer det med fjerning av minnesmerker.¹⁷¹ Karlsson skriver dessuten at ikke-bruk er en spesialform underlagt ideologisk historiebruk når de deler samme brukergruppe og historiebruksfunksjonen.¹⁷²

Karlsson viser til politisk-pedagogisk historiebruk, som ikke er inkludert i Bøe og Knutsens typologi. Han beskriver den som en metaforisk, symbolsk og en komparativ historiebruk der forholdet mellom nåtiden og fortiden forenkles. Forskjeller og negative trekk blir nedtonet og kontinuitet og positive sider blir framhevet. Han differensierer mellom det politiske og pedagogiske aspektet. Det politiske aspektet er knyttet til politiske debatter og diskusjon, mens det pedagogiske er en slik forenkling en lærer vil gjøre for å understreke et poeng eller lærdom.¹⁷³

Nietzsches typologi er litt annerledes enn de øvrige typologiene. Den er delt i tre: kritisk, monumental og antikvarisk. Den monumentale handler om å ta inspirasjon av fortidens store helter og de dyder og verdier de står for som motivasjon til handling i sitt eget liv. Den antikvariske ønsker å bevare og videreføre det fortidige og å beholde fortidens artefakter, blant annet monumenter. Den kritiske omhandler ønsket å frigjøre seg fra fortiden. Det er da ikke snakk om å fjerne eller glemme deler av historien, men å ikke idealisere og verdsette den slik som antikvaren og monumentalisten gjør.

For å klargjøre denne typologien ytterligere skal jeg kort vise til Stugus formulering av Nietzsches typologi. Han definerer den monumentale historiebruken ved at historien blir brukt som forbilde og inspirasjon til handling, den antikvariske er trygghetssøkende historiebruk som forsøker å bevare «det enkle» og det tradisjonelle, samt ønsker å bevare kulturarven og den kritiske nekter å se på historien som et ideal og ser på det som en nødvendighet å frigjøre oss fra den.¹⁷⁴

Nietzsches typologi er ganske stilisert med kun tre kategorier med klart definerte egenskaper og Nietzsches definering av disse kategoriene kan tidvis være mindre gunstig å inkludere i en analyse slik som denne. Eksempelvis at Nietzsche trekker fram antikvarens sjelelige overføring til minnesteder. Begrepet «sjelelig» og hvordan det i det hele tatt skal tolkes rent

¹⁷¹ Bøe & Knutsen 2012: 19.

¹⁷² Karlsson 2004: 61-62.

¹⁷³ Karlsson 2004: 62-63.

¹⁷⁴ Stugu 2016: 12.

konkret i denne analysen vil være problematisk. For å unngå problemet med hvordan jeg skal avklare om hvorvidt aktørene ser på minnestedene som forlengelser av seg selv skal jeg omramme denne definisjonen til å se om hvorvidt aktører ser på debatten som en personlig sak, noe Nietzsche også understreker som et element innenfor antikvarisk historiebruk.

Før jeg skal begynne bruksanalysen er en avklaring av historiebruk som analyseverktøy på sin plass. Stugu påpeker at historiebrukskategorier ikke er faste eller rigide, men ofte glir over i hverandre.¹⁷⁵ Et element kan gjerne ha en egenart som passer inn i flere områder. Dette er noe Bøe og Knutsen¹⁷⁶, Folkenborg¹⁷⁷ og Karlsson¹⁷⁸ også understreker. Derfor oppfatter jeg det som en fordel at jeg inkluderer flere typologier og kombinerer dem, slik at jeg får en bredde og nyanse i analysearbeidet.

4.1.1 Tidligere funn satt i lys av historiebruksteori

De historiske argumentene, som er knyttet til rasisme, kolonialisme og imperialisme, er særlig passende under moralsk historiebruk. Her forsøker aktørene å framheve noe fra fortiden som tidligere har vært glemt eller oversett for å forsøke å restaurere eller rehabilitere fortidige overgrep. Det skal sies at det er slik når det er kritisk historisk argumentasjon. Historisk argumentasjon passer også under vitenskapelig historiebruk, slik som Herbjørnsrud viser til historiske kilder (se kapittel 2.4).

De metahistoriske argumentene har alle betydelig forskjellig karakter og varierer ganske i henhold til brukstype. Barn av sin tid-argumentet passer under noe jeg vil kalle for anti-pedagogisk-politisk historiebruk. Her poengteres det, motsatt av politisk-pedagogisk, at det er problematisk å sammenligne og forenkle forholdet mellom nåtiden og fortiden. Nåtiden og fortiden er vesensforskjellige med differensierende kontekst og kan da ikke sammenlignes. Argumentasjonen knyttet til at monumentdebatten er importert fra USA og derfor ikke aktuell i Norge kan også sammenlignes med anti-politisk-pedagogisk historiebruk ved at argumentasjonen legger vekt på at Norges situasjon, historisk og samtidsmessig, ikke er sammenlignbar med USAs kontekst. Debatten er ikke like gyldig i Norge når det blir gjort en forenklet sammenligning mellom USA og Norge og forskjellene ikke blir betont.

¹⁷⁵ Stugu 2016: 13.

¹⁷⁶ Bøe og Knutsen 2012: 18.

¹⁷⁷ Folkenborg 2018.

¹⁷⁸ Karlsson 2004.

Til forskjell fra barn av sin tid-argumentet inneholder ad-hominem-argumentasjon til tider politisk-pedagogisk historiebruk. Eksempelvis hvordan Stephansen, på en noe overforenklet måte, sammenligner denne debatten og aktivistene som støtter den med holdninger og handlinger gjennomført av IS og Taliban (se kapittel 3.2.1.2: nettavisen).

Lære av historien-argumentet og statuene virker fremmedgjørende-argumentet bærer preg av kritisk historiebruk. De mener at det er deler av fortiden som man må ta opp og frigjøre oss fra. I dette tilfellet, å frigjøre oss fra en unyansert hyllest av rasistiske, kolonialister og imperialister.

Hvor stopper det-argumentet og *Slippery slope*-argumentasjon bærer preg av antikvarisk historiebruk. Her vises det en åpenbar motsettelse for å fjerne monumentene, en frykt for hva som vil være konsekvensene av det og et ønske å beholde historien med de skikkelsene og verdiene de representerer for dem og samfunnet.

Argumentet rundt hva statuene egentlig representerer inneholder monumental historiebruk. De sier ikke mot de argumentene som er mot de diskuterte skikkelsene, men de mener at man må fokusere på hva monumentene og skikkelsene representerer for samfunnet og hvorfor de er satt på sokkel. De verdiene, handlingene og holdningene som de hylles for er noe man kan ta inspirasjon for, selv den dag i dag.

Glemselsargumentet mener jeg kan knyttes til en kombinasjon av monumental og antikvarisk historiebruk. Antikvarisk at man mister lærdom om seg selv, da også individuelle og kollektive identitetsreferanser, hvis man fjerne monumentene. Derfor bør de beholdes. Monumentalt ved at noen aktører ytrer at uten lærdom rundt fortidens skikkelser, hendelser og handlinger, vil historiske forferdeligheter kunne gjenta seg i nåtiden og framtiden. Dette er noe Sollien blant annet gjør (se kapittel 2.3.6: glemselsargumentet).

Det ene argumentet er derimot vanskelig å knytte til historiebrukstypologiene. Det er da argumentasjon rundt kulturkrig. Det er en argumentasjon som særlig fokuserer på nåtiden og har relativ liten basis med historie og fortiden, men er nåtidsfokusert.

Sammenligningsgrunnlaget er til samtidens amerikanske politiske situasjon og fungerer nærmest som en generell kritikk av selve debatten og aktørene, mer enn en argumentasjon.

4.1.2 Monumenter i lys av historiebruk

Ulf Zander skriver om monumenter i et historiedidaktisk- og historiebruksperspektiv i *Historien är nu*. Han formulerer monumentenes hensikt ved å påminne samtiden og ettertiden om betydellesfulle personer, idéer og hendelser, og kommer med klare karakteristikk for monumenter. Det må være lagd av varig materiale, for eksempel sten, marmor eller kobber, og den må ha en tilhørende plakett eller inskripsjon for å forklare hvem eller hva som hyllest.¹⁷⁹

Benedict Anderson skriver i boken *Imagined Communities* at nasjonen kun er en sosialt forestilt konstruksjon. Selv i den minste nasjonen er det liten mulighet at man kjenner hver medborger, men likevel føler man en tilhørighet til nasjonen og sine landsmenn.¹⁸⁰ Dette kan gjøres gjennom et arbeid fra myndighetenes side ved å bruke historien for å danne en felles forståelse og identitet, og gjerne gjøre dette mest mulig offentlig. Som for eksempel ved å plassere monumenter og minnesteder knyttet til det Zander kaller for *exempla virtutis*, der man hyller fortjente eller eksemplariske medborgere eller skikkelser med tilhørende egenskaper og holdninger som ettertiden kan ta lærdom av.¹⁸¹

Tradisjonen rundt monumenter og statuer strekker seg langt tilbake i tid, men det er særlig på 1700 og 1800-tallet med fremgangen av nasjonalisme og konsolideringen av nasjonalstater at man ser en vekst av oppsatte monumenter. Denne raske oppføringen av statuer i Europa på 1800-tallet blir kalt for *statuemani*.¹⁸² Monumentene kan da også bli sett på, med sine normative og belærende egenskaper og budskap, som lærebøker i sten. De skal hjelpe å forme innbyggerne i en nasjonalstat, som samlende og idealer, til å bli gode medborgere.¹⁸³ Dette kan sees på i lys av Bernard Eric Jensens tanker om historiebevissthetens forskjellige områder slik at monumenter og statuer er like viktige for formingen av historiebevissheten til individet og samfunnet som historie som skolefag.

Monumentene kan da, i lys av historiebruk, bli sett på som et produkt av monumental, politisk-pedagogisk, offentlig og politisk-ideologisk historiebruk. Det er monumentalt ved at den trekker fram historien og historiske skikkelser med deres handlinger, holdninger og verdier som inspirasjon til samtiden og ettertiden. Den kan sees på som politisk-pedagogisk

¹⁷⁹ Zander 2004: 103.

¹⁸⁰ Anderson 2006: 5-6.

¹⁸¹ Zander 2004: 104.

¹⁸² Doss 2012: 20.

¹⁸³ Zander 2004: 104-105.

ved at den fungerer som et pedagogisk og belærende artefakt; en lærebok i sten. Den er en del av en offentlig historiebruk ved at den blir brukt av myndighetene for å skape legitimitet rundt samfunnsordningen og styreformene, blant annet nasjonalstaten, ved å skape en felles nasjonal identitet og opinion ved hjelp av verdier manifestert gjennom symboler og monumenter. Hvis man setter det i lys av tankene til Andersson og Halbwachs- Et uttrykk for nasjonal indoktrinering?

Folkenborg formulerer dessuten offentlig historiebruk som en kategori som til stadighet blir satt i fokus og blir debattert ettersom det er en historiebrukstype som gjerne tar form i fysiske symboler og monumenter i det offentlige rom og er derfor allment relevant. Derfor blir det fort problematisk hvis noe i den offentlige historiebruken blir sett på som krenkende, støtende eller utestengende og danner da grunnlag for en debatt.¹⁸⁴ Det er slik da denne debatten har oppstått. Den offentlige historiebruken rundt Winston Churchill, Ludvig Holberg og Carl Von Linné har blitt sett på, av visse aktører, som lite passende og støtende. Derfor blir den da debattert for å klargjøre om hvorvidt de faktisk har en allmenn relevans.

4.2 Ytringer om bruk og misbruk i debatten

«Å bare fremstille en side ved historiske personer er historieforfalskning» sier Linné Eriksen i artikkelen «Når statuer faller som fluer» i *Khrono*.¹⁸⁵ Linné Eriksen ønsker debatten velkommen. Han mener at det er greit å ære Churchill etter hans påvirkning under andre verdenskrig, men at man må løfte fram andre sider ved hans personlighet for å gjøre vår forståelse av han mer nyansert. Å ikke gjøre det vil være historieforfalskning mener Linné Eriksen. Linné Eriksens ytringer passer med MacMillans tanker om hva som er misbruk av historie. Det trenger ikke å være direkte løgn, men omfatter også unyansert og ensidig bruk.

Er det en mann som faktisk har kjempet mot rasisme i Europa, er det Churchill. Det er en løgn og historieforfalskning at Churchill var en rasist. Churchill var den statslederen i Europa som faktisk tok til motmæle mot rasistiske ideologier som fascismen og nazismen¹⁸⁶

Sitatet ovenfor skriver Inan i sitt debattinnlegg som jeg har vist til tidligere (se kapittel 3.1.2: forsvarere). Det er litt komplisert å tolke hva Inan egentlig mener med løgn og historieforfalskning. Jeg tolker det dithen at han mener det er feil, «løgn» og «historieforfalskning», å redusere Churchill som en rasist etter det arbeidet han gjorde under

¹⁸⁴ Folkenborg 2018: 111.

¹⁸⁵ Svendsen & Løkeland-Stai 2020.

¹⁸⁶ Inan 2020.

andre verdenskrig for å bekjempe nazismen og fascismen. Jeg oppfatter Inan mener at den reduksjonen vil være unyansert og derfor «historieforfalskende».

Poenget jeg vil trekke ut fra ytringene til Inan og Eriksen er knyttet til ikke-bruk og tanken om misbruk av historien. Margaret Macmillan skriver i boken *The Uses and Abuses of History* om historiebruk og hvordan vår forståelse av historien påvirker oss og samfunnet på forskjellige måter. Blant annet er hennes forståelse og differensiering mellom bruk og misbruk av historien relevant i denne analysen. Macmillan skriver at man misbruker historien hvis man skaper løgner om eller av historien, eller skriver historie ensidig med kun et perspektiv.¹⁸⁷ Videre kan, etter min oppfatning, misbruk av historien også vise til unyansert og ensidig gjenfortelling eller bruk av historien og kan derfor knyttes til hvordan noen aktører oppfatter debatten og temaet.

Linné Eriksen bruker begrepet historieforfalskning for å påpeke det han oppfatter som en ensidig og unyansert fortalt historie rundt Churchill og derfor også etter Macmillan misbruk av historien. Det kan tolkes dithen at det er slik Inan oppfatter det, bare med et annet perspektiv og utfall. Inan virker å oppfatte at debatten nærmest svartmaler Churchill og dermed skaper en annen ensidig og unyansert historie som ikke erkjenner hans positive påvirkning på det norske samfunnet og verden. Det er grunn til å trekke linjer mellom misbruk av historien og ikke-bruk der de begge har elementer av unyansert og selektiv forståelse av fortiden.

I Bjerkes debattinnlegg «Oss seierherre imellom», som jeg har vist til tidligere (se kapittel 2.3.1: «barn av sin tid» og kapittel 3.1.3: en gyllen middelvei?), skriver hun:

De som forsvarer statuene, er tydeligvis brennende opptatt av historien. Da synes jeg de kan være åpne for å vite den ut. Det er ikke sikkert problemet er den fysiske statuen, men heller idealiseringen de representerer. La de stå som historiske monumenter, men la oss også lære historien de representerer.¹⁸⁸

Bjerke, som jeg har vist til tidligere, er opptatt av at man bør kunne utvide historien og vår forståelse av den. Ved å utfordre og legge fra oss den idealiseringen av deler av historien og historiske skikkelser og heller forsøke å få et reelt syn på historie; på godt og vondt. Hun henviser til at historien er skrevet av og på «seierherrenes» premisser og antyder, uten å skrive dette i klartekst, at den har vært unyansert og ensidig. Derfor etter historiebruksforståelse preget av misbruk.

¹⁸⁷ Macmillan 2010: Introduksjon.

¹⁸⁸ Bjerke 2020.

4.3 Den som bevarer og beundrer: Antikvarisk historiebruk

Den antikvariske historiebruken korrelerer med hvordan de konservative aktørene argumenterer. Mehmet Kaan Inan er et eksempel på slik historiebruk. Slik jeg har vist før understreker Inan i sitt debattinnlegg at Churchill må hedres for de handlingene han hadde som var så viktige for den friheten og demokratiet vi lever så godt av i dag, samt de verdiene vi arvet fra han (Se kapittel 3.1.2: De konservative).

Jeg er ikke personen som lenker meg fast til objekter og bygg som skal fjernes, med mindre de er utrolig viktige for meg. Det kommer jeg til å gjøre denne gangen. Min rett til å ytre meg, være annerledes og alle de politiske verdiene jeg står for er forankret i Churchills' statue.¹⁸⁹

Inans sitat er veldig passende til antikvarisk historiebruk. Ikke bare ønsker Inan å bevare Churchill som en kollektiv identitetsmarkør, men skriver at han er villig til å lenke seg fast for å forhindre at man skal fjerne monumentet. Churchill er en så viktig del av hans forståelse av seg selv og hva er en del av i det norske samfunnet slik at han har «bygd et hjemlig rede», som Nietzsche formulerer det, i minnestedet rundt Churchill.

Som jeg kort har vist tidligere, skrev professor emeritus i nordisk språk, Gunnstein Akselberg, et debattinnlegg i *Khrono* der han motsier anklagene rettet mot Holberg noe som allerede manifesterer seg i tittelen på teksten «Ludvig Holberg var verken slavehandlar eller rasist» (Se kapittel 2.4: Forholdet mellom historisk og metahistorisk argumentasjon). Han ytrer her en bekymring for et ikonoklastisk perspektiv som setter «munnbind og skylapper» på erfarne fagfolk etter drapet på George Floyd. Dette medfølger en revisjonistisk og normativ vurdering av historien som vil fjerne det som ikke står i stil til 2020, slik at vi får en ensidig og polert oppfatning av fortiden. Han viser dessuten til hvordan Holberg i forskjellige verk og handlinger var en foregangsmann for verdier vi i dag ser på som selvfølgelige, men som var ganske radikale og forut for sin tid. Dessuten relativiserer og underspiller han de økonomiske interessene Holberg hadde i den dansk-norske slavehandelen. Han mener faktisk at man heller skal sette opp en statue til av Holberg, istedenfor å fjerne de vi allerede har.

Ludvig Holberg var verken slavehandlar eller rasist. Holberg var ein føregangar for likestilling, likeverd og toleranse. Han var ein av dei fremste representantane for opplysningstida i Norden. [...] Universitetet i Bergen burde i staden reisa ein statue av Holberg på Muséplass som kvar dag kan minna oss om den store innsatsen til Holberg for eit opnare og meir demokratisk samfunn, større likeverd, større toleranse, eit dynamisk universitet fritt for ikonoklasme, fritt for moralsk fordøming, og med engasjerte studentar og forskarar frigjorde frå fagleg og ideologisk dogmatisme.¹⁹⁰

¹⁸⁹ Inan 2020.

¹⁹⁰ Akselberg 2020.

Dette viser klart at Akselberg verdsetter og beundrer Holberg Holbergs person og virke på. Gjennom denne beundringen viser han videre et ønske om å vie et nytt monument til den store dikteren. Dette viser til et klart ønske å beholde det synet av Holberg man har hatt som en stor dikter, humanist, mann av opplysningstiden med følgende radikale meninger og en norsk nasjonalhelt. Dette passer godt inn i antikvarisk historiebruks kvaliteter om å beundre, beære og beholde. Ytringene hans kan også kobles til monumental historiebruk, men det skal jeg komme tilbake til senere i delkapittelet.

Gunnstein Akselberg var prosjektleder av et dansk-norsk prosjekt rundt Ludvig Holbergs skrifter fra 2007 til 2015 og kan derfor sies å være noe investert i Holberg som forsker. Det virker i teksten at han ikke kun har en forskers interesse i Holberg, men kanskje også en sterk personlig tilknytning til Holberg som symbol og historisk skikkelse. Kan man kanskje snakke om til det punkt at han selv «har tatt rede» i Holberg som et minnested som antikvaren gjør etter Nietzsche. Det skal påpekes at Akselberg ikke ytrer at dette er en personlig sak, slik som Inan, men det er nærliggende å tro at eksperter vil kanskje få en personlig til sitt studieobjekt?

4.4 Den som lider og trenger frigjøring: Kritisk historiebruk

Kritisk historiebruk er etter Nietzsche når man stiller historien opp for domstolen, forhører den grundig og dømmer den og frigjør seg den delen av historien. Dette gjør man ved å trekke fram noe som har endt i glemsomheten og som viser urettferdigheten til det som bedømmer-et privilegium, en kaste, dynasti osv. Hva menes egentlig med å løsrive seg fra historien? Det er lett å forstå det slik at man, likt som i ikke-bruk av historien, fjerner den diskuterte fortellingen eller delen av historien. I kritisk historiebruk er det heller snakk om å distansere seg fra en sterk tilknytning til deler av fortiden, til forskjell fra hva den antikvariske personen vil ha. Forskjellen blir da at antikvaren vil ha positive følelser og tilknytninger til fortiden, mens da kritikeren vil da «lide» av den tilknytningen og trenger da å «løsrive» seg fra den og oppnå en slags katarsis fra distanseringen. Det er da fortiden blir betraktet kritisk.¹⁹¹ Man kan på den måten se kritisk historiebruk som en kontrast til Bøe og Knutsens ikke-bruk av historien. I kritisk historiebruk trekker fram noe som har blitt offer for ikke-bruk, passivt eller aktivt, og endt i glemselen, for så å kunne kritisere og fordømme fortiden.

¹⁹¹ Nietzsche 1874/2004: 41-42.

Det som blir en gjenkjennbar og gjentagende trend i kritisk historiebruk er at det er særlig de kritiske aktørene som bruker den. Det er tross alt de som ser på det som nødvendig å kritisere og endre forståelsen av de skikkelsene som blir diskutert i debatten.

Av de argumentene som jeg har gjenkjent og kategorisert er det især lære av historien-argumentet som passer godt under Nietzsches kritiske historiebruk. Slik argumentasjon viser seg i debattinnlegget til Sheikh og Ellingvåg som jeg tidligere har vist til (se kapittel 3.1.1: anklagere). Dessuten ytrer Sheikh og Ellingvåg at de ikke ønsker å viske vekk historien, men at vi som samfunn skal ta lærdom av den ved å fjerne monumenter som ikke er passende.

Jeg skal vise et kortere utdrag fra sitatet jeg tidligere har vist, for å vise hvordan det passer under kritisk historiebruk:

Å rive en statue visker ikke vekk historien. Det er å ta standpunkt til hvilke historiske mennesker vi vier plass i det offentlige byrom, som er til for alle som benytter det. Ved å rive en statue kan vi bygge videre på historien. [...] Det viser at vi er et samfunn i endring som lærer av historien.

Ellers er også de generelle og overordnede argumentene om den bortglemte eller gjemte delen av historien om rasisme, kolonialisme og imperialism, som noen ønsker å sette i søkelyset på, godt passende under kritisk historiebruk. Slik som Herbjørnsrud og Hasti Hamidi, som hver for seg nærmest dannet opphavet for Ludvig Holberg- og Carl von Linné-debattene. Herbjørnsrud viste i sitt debattinnlegg i *Khrono*, til det møysommelige, hvordan Ludvig Holberg var skyldig i et flertall punkter i å ha vært en pågangsmotor for dansk-norsk koloni og slavehandel (se kapittel 2.1: debattene). Hamidi påpeker i sitt debattinnlegg at til tross for at hun har lært om Linné på skolebenken, har hun aldri lært om de sidene av Linné. Nettopp derfor og fordi ungdommer følte benken var upassende var hun med på å sende inn et forslag for å fjerne det¹⁹² (se også kapittel 3.1.1: anklagere).

Jeg vil si at selve grunnlaget for debatten ligger i prinsippene til kritisk historiebruk. Å trekke fram noe fra fortiden som har vært glemt for å påpeke tingenes urettferdighet i håp å kunne løsrive seg fra den.

En innvending mot denne relasjonen er hvordan Nietzsche forklarer behovsgrunnlaget til kritisk historiebruk. Nietzsche skriver:

Hver av disse tre formene for historie som finnes, har bare sin berettigelse i ett bestemt jordsmonn og ett bestemt klima. [...] Mang en skade stammer fra den tankeløse planting av vekster: Kritikerne uten

¹⁹² Borgersrud 2020.

besvær, antikvaren uten ærbødighet, kjenneren av det storslagne uten kyndighet i det storslagne er slike vekster som har skutt opp som ugress [...].¹⁹³

I debatten er det et fåtall som viser til et direkte personlig besvær med de diskuterte skikkelsene og monumentene. Et eksempel på dette derimot er Neha Håbu-Naveen som, gjennom et intervju i *Dagsavisen*, kommer med sitt personlige problem med Churchill-statuen som, med indiske forfedre, ser på Churchill som en undertrykker.

«Statuer er heltedyrkelse. Mine indiske forfedre måtte kjempe for å frigjøre seg fra det britiske kolonistyre. Churchill var statsminister da India fortsatt var en britisk koloni. Jeg skjønner at mange ser på ham som en helt for alt han fikk til under andre verdenskrig. Men hvorfor skal jeg måtte gå og se en som undertrykket mine forfedre stå på Solli plass?»¹⁹⁴

Er det da slik at de som i debatten som ikke har et personlig fortidig besvær med disse skikkelsene er dette ugresset Nietzsche skriver om? Kanskje det er slik at, eksempelvis, Herbjørnsrud, Bruu og Swensen, som alle tar i bruk kritisk historiebruk, deler et besvær. Nemlig trangen og ønsket etter et likestilt, trygt og tolerant samfunn der vi skal ta avstand fra fortidens urettferdigheter, blant annet de som blir trukket fram i debatten. Det er nok vanskelig å helt stadfeste hvilke motiv Herbjørnsrud, Bruu og Swensen egentlig har for meningene sine, men det at dette er en åpning for å forstå kritisk historiebruks behovsgrunnlag mener jeg står sterkt, når den etter Nietzsches definisjon framstår litt snever.

4.5 Den som handler og kjemper: Monumental historiebruk

Monumental historiebruk baserer seg mye på motivasjon. Troen på og lærdommen av at noe har blitt gjort og før har eksistert gir tro på at det igjen kan gjennomføres skriver Nietzsche.¹⁹⁵ For å bruke utadvendt monumental historiebruk bruker man fortiden for å treffe følelser, motivasjon og kraft for å mobilisere mennesker. Det som dukker opp i debatten som er passende i monumental historiebruk er hvordan visse aktører trekker fram de historiske skikkelsenes dyder og verdier som man kan ta lærdom av og ha som inspirasjon i sitt eget liv.

Dette er noe, blant annet, Gunstein Akselberg gjør. Han forsvarer Holberg fra anklagene om rasisme og slavehandel og fremmer istedenfor Holberg som en foregangsman av menneskeverd i Danmark-Norge. Akselbergs argumentasjon er ikke kun for å forsvare Holberg, men også for å poengtere grunnlaget for å hedre Holberg ved de progressive idéene

¹⁹³ Nietzsche 1874/2004: 35.

¹⁹⁴ Pedersen 2020.

¹⁹⁵ Nietzsche 1874/2004: 31.

og verdiene han viste. Dette blir ytterligere poengtert av Akselberg i hans konklusjon at man bør vie et nytt monument til Holberg. (se kapittel 4.2: Den som bevarer og beundrer).

Holbergs progressive tanker og holdninger er noe Jørgen Sejersted også viser til ved å trekke fram Holbergs tanker rundt naturrett gjennom ytringer i artikkelen «Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen» av Njord V. Svendsen i *Khrono*.

Holbergs naturretslige utgangspunkt om alle menneskers potensielle likhet ligger under hans kritikk av slaveri og rasetenking. Det ligger også under hans enda tydeligere understreking av likheten mellom kjønnene. [...] ¹⁹⁶

Omkring Churchill er det særlig de politiske aktørene som bruker historien monumental. Vedum trekker fram i sitt debattinnlegg i nettavisen, de dydene og verdiene Churchill viste før og under andre verdenskrig: standhaftighet, styrke, demokrati, frihet, samt hvordan det har preget ettertiden ved å legge grunnlaget demokrati og frihet Norge og Europa (se kapittel 2.3.6: glemselsargumentet).

Da situasjonen i Europa var som aller mørkest, var Churchills taler og kraft helt avgjørende. Churchill viste seg gjennom sine gjerninger som den fremste lederen i kampen mot fascismen og totalitært tankegods i Europa. Uten den viljen til forsvar av frihet og selvstendighet som Churchill stod for, er det ikke sikkert vi i dag hadde hatt den friheten vi tar for gitt. [...] Verdier som frihet, likhet og respekt for hvert enkelt menneske er like umistelige i dag som de var under krigen. [...] ¹⁹⁷

I Linnés tilfelle viser dette seg i debattinnlegget «Linné, en oppklaring» skrevet av Kjell Lars Berge, Bjørn Kvalsvik Nikolaysen, Merethe Roos og Johan L. Tønnesson i *Klassekampen*. Argumentasjonen i debattinnlegget baserer seg på å vise hvordan Linnés arbeid har blitt misforstått og at hans virke som vitenskapsmann i en kontekst der kirkens hegemoni fortsatt var sterk er noe som må hedres. De verdiene som de trekker fram er både vitenskapelige, men også demokratiske verdier som å tørre å motsi. ¹⁹⁸ Hvordan de argumenterer monumentalt viser seg i følgende sitat der de ytrer at flere benker bør være dedikert til Linnés minne.

Når vi varmer opp til feiringen av 250-årsjubileet for Linnés død om åtte år, bør rasismesporet forlates raskest mulig. Hans storslagne innsats for å systematisere jordas plante- og dyrearter må utgjøre en mektig inspirasjon for de mange som nå arbeider for å stanse den globale artsutryddelsen. En benk kan være et godt sted for å tenke opplyste og frigjørende tanker. Til Linnés minne bør det snekres mange benker verden rundt. ¹⁹⁹

¹⁹⁶ Svendsen 2020a.

¹⁹⁷ Vedum 2020.

¹⁹⁸ Berge, Nikolaysen, Roos & Tønnesson 2020.

¹⁹⁹ Berge, Nikolaysen, Roos & Tønnesson 2020.

4.6 Vitenskapelig historiebruk

Vitenskapelig historiebruk blir forklart av Bøe og Knutsen som den historiebruken som omfatter arbeidet profesjonelle historikere utfører. «[...] å jakte på nye historiske dokumenter og stille dem overfor kildekritisk granskning samt tolke kildene ut fra en samtidshistorisk sammenheng og en etablert kunnskapstradisjon» som Bøe og Knutsen skriver. I den fremlagte tabellen definerer de vitenskapelig historiebruk der behovsgrunnlaget er å oppdage og rekonstruere, funksjonsgrunnlaget er verifisering, falsifisering og tolkning og brukere er historikere.²⁰⁰

Man kan i utgangspunktet diskutere om det definerte behovsgrunnlaget er i samsvar med en historikers behov når en utfører forskning. Er behovet til en historiker et objektivt ønske om å oppdage og rekonstruere fortiden, eller er det et behov basert på individuelle og samfunnsmessige behov, ønsker og bias? Svaret på sistnevnte spørsmål er noe man som historiker lærer før man trer inn i profesjonen; for å studere historien, må man først studere historikeren. Man kan da problematisere funksjonen og behovet til den vitenskapelige historiebruken og om hvordan det skal vektlegges.

Jeg skal til dels se bort fra Bøe og Knutsens definisjon av vitenskapelig historiebruk og fokusere på historiebrukens funksjon (verifisering og falsifisering) basert på historiefaglig arbeid, som å behandle og granske historiske dokumenter, som et grunnlag for å se om debatten har tendenser til vitenskapelig historiebruk. Dette gjør jeg fordi debattinnlegg og artikler, etter min mening, ikke kan klart kvalifiseres innenfor vitenskapelig historiebruk ettersom det vil være mer tendensiøse og meningsbaserte enn det brukstypen tillater. Jeg skal derfor se etter tendenser av vitenskapelig historiebruk, som jeg skal gjøre ved å se om aktører bruker historiske kilder for verifisere eller falsifisere noe fortidig.

Den første teksten jeg vil trekke frem er kronikken skrevet av Dag Herbjørnsrud i *Khrono* kalt «Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen» som jeg tidligere har vist til i empirikapittelet (se kapittel 2.1: debattene). I denne teksten fremlegger Herbjørnsrud, som en aktor i denne historiske straffesaken, fem bevis for Holbergs innblanding i den dansk-norske slavehandelen. Han viser

²⁰⁰ Bøe og Knutsen 2013: 18.

til primærkilder i form av Holbergs «levnetsbrev» og ellers blir det brukt to sekundærlitterære bøker skrevet på 1920-tallet.²⁰¹

I artikkelen «'Falske nyheter' og villedende påstander» i *Khrono* får den tiltalte, Holberg, utnevnt en forsvarer i Marianne Solberg. Hun definerer seg som forfatter og kritiker og tar Herbjørnsrud direkte til motmæle. Hun kritiserer Herbjørnsrud for å bruke gammel sekundærlitteratur når nyere er tilgjengelig. Videre kritiserer hun Herbjørnsrud for at primærkildene som blir henvist til kommer uten arkivreferanser og ellers blir tatt ut av kontekst. Solberg kritiserer videre Herbjørnsrud ved å stille spørsmålet om hvorfor Holbergs underskrift i en generalforsamlingsprotokoll i sjøforsikringskompaniet skal være bevis for at han støttet slavehandelen.²⁰²

Tegn på vitenskapelig historiebruk har ganske klare grenser i denne debatten. Det er særlig aktører fra et akademisk miljø, fra forskjellige felt, som bruker denne brukstypen. *Khronos* artikler og tekster knyttet til denne debatten er nærmest utelukkende av akademiske aktører, og det er spesielt i denne avisen denne brukstypen oppstår. Dette kan kanskje virke som en selvfølge med tanke på at *Khrono* er en nyhetsavis for høyere utdanning og forskning, men det er nyttig å konkludere dette ved at empirien underbygger det.

Jeg vil understreke at akademiske og vitenskapelige aktører også framtrer i andre nyhetsaviser, men at det likevel er et flertall som framtrer i *Khrono*. Det er slik at rundt 10 tekster utgitt i diverse aviser inneholder ytringer fra forskere eller akademikere, mens det er rundt 12 tekster i *Khrono*.²⁰³ Disse 12 er av til sammen 16 tekster, så raten av akademiske aktører er langt høyere i *Khrono* enn i de andre nyhetsmediene.

4.7 Eksistensiell historiebruk

Den eksistensielle historiebruken handler om forankring, orientering og identitet. Det er når man bruker historien ved å huske eller minnes og er individuell og kollektiv identitetsbyggende.²⁰⁴ May-Brith Ohman Nielsen skriver i et kapittel i «Hvor går historiedidaktikken?: historiedidaktikk i Norden 8» om historien som et tosidig fenomen med to stiliserte ytterpunkter. Historien kan være noe vitenskapelig og analyserbart som kan knyttes til historie som en vitenskap og skolefag, samt at historie kan være noe gåtefullt og

²⁰¹ Herbjørnsrud 2020a.

²⁰² Solberg 2020.

²⁰³ Det er iblant vanskelig å validere kvalifikasjoner og sikre at de faktisk er fra et akademisk miljø. Eksempelvis hobbyhistorikere.

²⁰⁴ Bøe & Knutsen 2012: 18.

poetisk som underholdning, identitetsskapende, mystisk, trygghetdannende, tilhørighetskapende og preger det sjelelige.²⁰⁵ Det å forstå eksistensiell historiebruk er hvordan det er knyttet til historie som det gåtefulle og poetiske. Det omhandler identitet, tilhørighet og følelser, og de delene av historie som ikke nødvendigvis har noen rasjonell og objektiv forankring. For å videre klargjøre, er det i retoriske termer særlig *pathos* som vil bli brukt som retorisk virkemiddel for å nå til følelsene om identitet og tilhørighet. Til forskjell fra, eksempelvis, Slippery slope-argumentet som bruker logiske slutninger, *logos*, til å overbevise.

Kristin Ørmen Johnsen, Høyre-politiker og kulturkomiteens leder på Stortinget, sier til *Klassekampen* i artikkelen «Støtter gjennomgang, vil ikke rive»: «Jeg ønsker flere installasjoner og statuer i det offentlige rom som representerer den tida vi er inne i nå. Samtidig er det viktig å ta vare på dem som representerer vår felles fortid.»²⁰⁶ Ved at Johnsen referer til de som representerer vår felles fortid, mener jeg hun skildrer til en felles forankring og identitet i historien som har en verdi å beholde som et samfunn.

«Samfunnet vi har i dag kan ikke frikobles fra vår historie og hvilke personer som har vært sentrale i utviklingen av samfunnet vi har i dag. Vi kan ikke forstå vårt eget land uten å vise til sentrale holdepunkter i vår egen historie [...]»²⁰⁷ skriver Trygve Slagsvold Vedum i sitt debattinnlegg i *Nettavisen* kalt «Frihet og likhet», som jeg tidligere har vist til (se kapittel 2.3.6: glemselsargumentet). Vedum, i likhet med Johnsen, forklarer monumentene som viktige identitetsmarkører i vår felles historie som nordmenn. Vedum mener i dette sitatet at man som nordmann ikke kan forstå Norge uten å ha forståelse for skikkelsene som representerer de «sentrale holdepunkter i vår egen historie».

Når det er snakk om det eksistensielle historiebruksbehovet formulerer Bøe og Knutsen at det er å huske og å minnes. Slik jeg oppfatter funksjonell eksistensiell historiebruk basert på kildearbeidet mitt er ikke behovet kun å huske eller å minnes, men også å minnes noe som er dypt forankret i en kollektiv identitet, basert på Halbwachs idéer, og/eller en forståelse av seg selv som kan skape refleksjon.

²⁰⁵ Nielsen 2004: 215.

²⁰⁶ Klassekampen 2020.

²⁰⁷ Vedum 2020.

4.8 Politisk-ideologisk historiebruk

Det viser seg at det er særlig politiske aktører som bruker ideologisk eller politisk-ideologisk historiebruk. Det blir for å legitimere eller delegitimere dagens samtidsstruktur, samt å legitimere og delegitimere forskjellige politiske oppfatninger.

I artikkelen som jeg tidligere har vist til kalt «Når statuer faller som fluer» (se kapittel 4.2: bruk og misbruk), gir Høyre-politiker Peter Frølich et motsvar til Linné Eriksen. Her ytrer han at han har blitt feilsitert og at Linné Eriksen, etter Frølich, bruker en bestemt retorikk med politiske assosiasjoner.

Frølich svarer i en kommentar til Khrono at at han omtalte Churchill som et symbol på det liberale demokratiet. - Linné Eriksen både feilsiterer meg og sprer en forvridd versjon av Churchills historie som man stort sett bare finner igjen på ytterste venstre fløy. Teorien om at Churchill har vært ansvarlig for å sulte ihjel millioner i Bengal er kraftig imøtegått av seriøse historikere, og det er drøy kost å bare slenge om seg med slike «fakta», selv fra Linné Eriksen, sier Høyre-politikeren.²⁰⁸

Frølichs ytring kan kategoriseres som ideologisk historiebruk ved at det trekkes linjer mellom Linné Eriksens argumentasjon med en ideologi eller politisk tilhørighet når han kritiserer Linné Eriksens argumenter og sammenligner de med retorikk fra «ytterste venstre fløy». Dette gjør han i et negativt ordlag og Frølichs ytringer blir da et forsøk på å delegitimere eller sverte argumentene til Linné Eriksen ved å kalle trekke linjer mellom meningene til Linné Eriksen med retorikk fra den «ytterste venstre fløy».

Arbeiderpartileder Jonas Gahr Støre kommer med en ytring i artikkelen «Støre om kamp mot statuer i Oslo» i *Aftenposten*, som jeg har vist til tidligere (se kapittel 3.1.3: en gyllen middelvei?). Meningsinnholdet hans går i de linjer at man bør beholde statuen av Churchill for å huske og hedre en aktør som representerer frigjøringen av Norge og den politiske og samfunnsmessige oppbyggingen av Norge etter krigen. Når Churchill-statuen, etter Støre, representerer frigjøringen og etterkrigstidens gjenoppbygning av Norge legitimerer han da også dagens styresett. Historiebruken hans som ønsker å hedre Churchill etter det han gjorde under krigen mener jeg kan forstås som et forsøk i å delegitimere autoritarisme og legitimere dagens styresett som Churchill kjempet for- demokrati.

Den som måtte ønske å markere uenighet med Churchills meninger i hans unge år, og vil rive den statuen, vil overfor meg også rive ned et symbol på frigjøringen av Norge og gjenoppbyggingen av Norge etter krigen, påpeker Støre. Det er noe som min foreldregenerasjon var med på å slåss og blø for.²⁰⁹

²⁰⁸ Svendsen & Løkeland-Stai 2020.

²⁰⁹ Falnes 2020.

Selve argumentasjonen til Støre er derimot veldig passende under Folkenborgs politisk-ideologisk historiebruk. Jeg tolker at Støre viser til aspekter av identitet i argumentasjonen ved hvordan Churchill-statuen representerer kampen for frigjøring og friheten, som man til slutt fikk. Dette er markører som er knyttet til vår felles identitet som nordmenn og har da noe jeg vil kalle en politisk-eksistensiell verdi der han blander en felles politisk forståelse i Norge, basert på frihet og demokrati. Dette gjør han med et felles historisk traume, noe den andre verdenskrig er, som i stor grad er en felles identitetsmarkør og er en passende forankring og orienteringen noe eksistensiell historiebruk skal gi. Karlsson trekker paralleller mellom eksistensiell og ideologisk historiebruk, noe som underbygger de parallellene jeg viser til gjennom Støres argumentasjon.²¹⁰

Senterpartileder, Trygve Slagsvold Vedum, kommer med lignende slutninger som Støre gjennom sine ytringer i VG-artikkelen «Grønn Ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue», (se kapittel 2.2.2, 2.3.2, 3.1.1 og 3.1.2). «Churchills ord og handlinger i starten av andre verdenskrig var helt definerende for min og din frihet i dag. Det er ingen statsleder i Europa som da var viktigere i kampen mot fascismen, nazismen og den totalitære statstenkningen som preget hele Europa»²¹¹

Når Vedum sier til VG at ingen statsleder i Europa var viktigere for nedkjempelsen av fascismen og nazismen bruker han historie ideologisk. Han setter Churchill i kontekst av andre verdenskrig og setter han i kontrast til to politiske ideologier som man i en kollektiv identitet i Norge. Han trekker også frem kontrastene totalitarisme og frihet der Norge som et vestlig demokrati ser på frihet som en kjerne i sin eksistens som et demokrati. Man kan da se på denne ytringen til Vedum ved å både legitimere og delegitimere ved å vise til kontraster. Demokrati som frihet og totalitarisme med nazisme og fascisme. Churchill som en forsvarer av Europeisk demokrati og fiende av totalitarisme, fascisme og nazisme.

Denne parallellen kan videre forklares gjennom Øystein Sørensens forståelse av nasjonal identitet. Han trekker tre punkter: en forestilling om samlende institusjoner (eks. stat), en forestilling om samlende symboler og ritualer og en forestilling om en felles kultur (kunst, musikk, litteratur etc.)²¹² En forestilling om en felles stat og samfunns sammensetning er da en

²¹⁰ Karlsson 2004: 57.

²¹¹ Røsvik 2020.

²¹² Sørensen 1998: 14.

av kildene til en nasjonal identitet og det er slik ideologisk og eksistensiell historiebruk er knyttet. Statsforfatningen og en nasjonal identitet er koblet sammen.

Det jeg vil fremheve etter mitt arbeid med kildene er at det er særlig rundt Churchill-saken at det blir brukt ideologisk historiebruk. Argumentene rundt Churchill handler ofte om verdier, ideologi og handlingene hans som hadde en påvirkningskraft på Norges styresett og av betydning for verden. Aktørmessig er det særlig Churchill-saken de politiske aktørene fokuserer på, noe som kan virke naturlig ettersom Churchill selv er en historisk politisk person.

4.9 Moralsk historiebruk

Argumenter som kan inneholde aspekter av en etisk verdi kan man se i Lise Swensens artikkel. «Når vi lar en statue av en investor i slavehandel stå på sokkel foran Nationaltheatret viser vi at vi ikke ønsker å lære av historien» skriver Swensen (se kapittel 2.2.3).²¹³ I det aktive valget å benevne Holberg som «en investor av slavehandel» ligger det en sterk etisk verdi.

I artikkelen, som jeg har vist til tidligere (se kapittel 2.3.2 og 2.3.4), «Nettkamp om statuer: – Han var en undertrykker» av Bernt Erik Pedersen i *Dagsavisen* sier Neha Håbu-Naveen om Churchill-statuen: «Ja, det gjør noe at Winston Churchill står der. Han var en undertrykker.»²¹⁴ Videre sier Håbu-Naveen at statuer er heltedyrkelse og som en person med indiske forfedre som har måttet kjempe for å frigjøre seg fra det britiske kolonistyre syns hun det er upassende for henne å daglig møte en dyrkelse av en representant av kolonistyre i India. «[...] Jeg skjønner at mange ser på ham som en helt for alt han fikk til under andre verdenskrig. Men hvorfor skal jeg måtte gå og se en som undertrykket mine forfedre stå på Solli plass?» sier hun til *Dagsavisen*.²¹⁵

Håbu-Naveen understreker at Churchill var en undertrykker og marginaliserte blant annet indere. Dette framstår som moralsk historiebruk. Håbu-Naveen bruker ord som undertrykker, frigjørelse og kolonistyre, noe som påpeker at hennes forfedre var marginalisert av en politisk orden og verdenshierarki som Churchill var en del av, og noen mener kjempet for. Som jeg har vist i tidligere kapitler blir kolonialisme diskutert i denne debatten som et rasistisk og moralsk spørsmål. Det er generelt slikt at når aktørene trekker fram rasisme og kolonialisme i

²¹³ Swensen 2020.

²¹⁴ Pedersen 2020.

²¹⁵ Pedersen 2020.

sine argumenter mot de diskuterte monumentene vil argumentasjonen inneholde moralsk historiebruk.

Det viser seg gjennom kildene jeg har funnet og analysert at moralsk historiebruk er den vanligste historiebruken for aktørene som ønsker å fjerne eller endre monumentene. Det som oftest er argumentet for å kvitte seg med monumentene er det faktum at Linné, Holberg og Churchill har det vi i dag kan kalle kritikkverdige tanker og handlinger i form blant annet vitenskapelig rasisme, slavehandel og bigotteri. Målet til aktørene er at vi i samtiden skal ta et oppgjør med fortidens urettferdigheter ved å ta avstand fra disse skikkelsene for å vise solidaritet til de som har vært historisk marginalisert. Dette passer godt med hvordan Bøe og Knutsen definerer moralsk historiebruk.

4.10 Ikke-bruk

Jensen, som jeg har vist til tidligere (se kapittel 2.3.3, 3.1.2 og 3.1.3), stiller et retorisk spørsmål i sitt debattinnlegg der han poengterer at alle historiske personer kan bli satt under søkelys og fordømt av nåtiden, videre ytrer han at hvis man ikke setter en grense kan vi ende opp som historieløse. Frølich, (se kapittel 3.1.2: forsvarere), tar steget videre og trekker paralleller mellom debatten og boken *1984* av George Orwell.²¹⁶ 1984 skildrer en dystopisk verden der et autoritært regime skriver om og endrer historien uten hindringer. Jensen og Frølich virker å vise en tro på at debatten inneholder et element av ikke-bruk der aktørene som ønsker å fjerne monumentene vil retusjere fortiden til å passe samtidens idealer og moral. Jeg skal undersøke om aktørene som ytrer et ønske om å fjerne monumentene kommer med ytringer som passer ikke-bruk av historien eller ikke.

Spørsmålet blir da: Hvor skal grensen gå? Dersom vi skal fjerne alle statuer og malerier med motiver som ikke møter nåtidens krav, vil vi til slutt ende opp historieløse²¹⁷

Håbu-Naveen, som jeg tidligere har vist til, vil fjerne Churchill-statuen fra offentligheten fordi hun, som en person med indisk opphav og forfedre, oppfatter statuen som en heltedyrkelse av en undertrykker. Hun sier til *Dagsavisen* «Men vi kan sette Winston Churchill-statuen på et eget museum. Der kan den plasseres i historisk kontekst. [...] Å sette Churchill på museum er ikke å fjerne historien, det er å se historien med andre briller.»²¹⁸

²¹⁶ Teigen 2020.

²¹⁷ Jensen 2020.

²¹⁸ Pedersen 2020.

Teodor Bruu sier noe av det samme til *VG* «Det vi i Grønn Ungdom sier er: ta ned statuene, flytt dem inn på et museum, og reis heller statuer av kvinnesaksforkjempere eller antirasister [...]»²¹⁹, det samme gjør Sarah Zahid i debattinnlegget «Bør læres om, men ikke hedres» i *Dagbladet*, Rameen N. Sheikh og Tale Hammerø Ellingvåg i «En statue er en hyllest i seg selv» i *Aftenposten*, Yngve Kvistad i sin kommentar «Statuers eksempel» i *VG*.

Argumentet å heller plassere monumentene på et museum for å skape en mer balansert historiefortelling er et gjengående argument. Er disse aktørenes argument et eksempel på ikke-bruk av historie? Slik jeg forstår aktørene og deres ytringer mener de ikke at historien eller de historiske personene skal fjernes eller glemmes, men at forståelsen av dem må bli mer nyansert og omfavne alle sidene av deres virke. Det kan heller tolkes at disse aktørene mener at historien som har vært skrevet er et eksempel på ikke-bruk. «At Churchill også var rasist, lærte jeg aldri om. At Holberg investerte i slavehandel, lærte jeg aldri om. Begge disse mennene kom seirende ut av historien. Som seierherrer hadde de privilegiet å få historien videreført på sine egne premisser [...]» skriver Sigrid Døving Bjerke i debattinnlegget «Oss seierherrer imellom» i *Aftenposten*.²²⁰ Bjerke påpeker hvordan historien rundt disse skikkelsene ikke har vært skrevet og gjenfortalt nyansert, men har fått deler av fortiden utelatt, med eller uten overlegg. En kan i den forstand se på historien rundt Churchill, Holberg og Linné til å inneholde kvaliteter som er tilknyttet til ikke-bruk av historien og ved bruk av kritisk historiebruk trekke det fram for å frigjøre oss fra den unyanserte og hedrende holdningen vi har ovenfor skikkelsene.

Jeg har da vist at aktørene som vil fjerne monumentene ytrer at de ikke vil ta i bruk ikke-bruk på skikkelsene og glemme de delene av historien. Det er likevel slik at hvis man ser på handlingen å fjerne monumentene, så er det isolert sett en form for ikke-bruk. Kanskje man kan se det slik at aktørene som vil fjerne monumentene vil ta i bruk ikke-bruk av historien, å fjerne monumentene, som en korrigering på en tidligere ikke-bruk, den neglisjeringen man har hatt ovenfor de problematiske sidene av historiske personer.

²¹⁹ Røsvik 2020.

²²⁰ Bjerke 2020.

4.11 Resultat

Bøe og Knutsens typologi har funket godt som et rent analyseverktøy for å identifisere og kategorisere argumentene som har blitt ført i debatten. Det er særlig moralsk og ideologisk historiebruk som blir brukt hyppig i debatten, etterfulgt av eksistensiell historiebruk. Ikke-bruk av historien blir, etter min oppfatning, ikke direkte benyttet i debatten. Det ytres derimot, av noen aktører, en frykt for ikke-bruk av historien, noe de aktørene som er for å fjerne monumentene motsier er ønsket. De ytrer heller et ønske at de ikke vil fjerne skikkelsene fra historien, men fjerne hyllesten av dem for å vise lærdom av historien og bygge under en mer nyansert historie. Handlingen å fjerne monumentene er likevel en form for ikke-bruk i teoretiske termer.

Noen av anklagerne mener derimot at det som nå dukker opp rundt skikkelsene er noe som har vært holdt ute av historien og at det er nettopp dette som har blitt underlagt ikke-bruk. Det er derfor slik at deres bruk av moralsk historiebruk er med på å få det fram i offentligheten igjen. Dette kan da også sees i tråd med Nietzsches kritiske historiebruk ved at man trekker fram noe gjemt eller glemt fra historien.

Det finnes også tegn til vitenskapelig historiebruk i debatten når aktører som ønsker å verifisere eller falsifisere noe rundt skikkelsene bruker historiske kilder for å komme med en konklusjon. Dette blir særlig gjort av Herbjørnsrud som går til kildene og ønsker å verifisere at Holberg faktisk var, blant annet, økonomisk innblandet i slavehandelen.

Vitenskapelig historiebruk oppstår særlig i debattinnlegg utgitt i *Khrono* som er skrevet av akademikere. Eksistensiell historiebruk blir særlig brukt av politikere som en måte å få mottakeren til å reflektere og minnes fortiden, og kan opptre i kombinasjon med politisk-ideologisk bruk. Politisk-ideologisk historiebruk blir særlig brukt av politiske aktører slik som monumental historiebruk. Politisk-ideologisk bruker de for å nå og underbygge den norske identiteten og samfunnsordningen vi har, samt delegitimere den historiske autoritarismen som Churchill kjempet mot.

Monumental historiebruk brukes av aktørene for å vise til de verdiene og handlingene som de historiske skikkelsene viste og står for som inspirasjon- individ- og samfunnsmessig.

Antikvarisk historiebruk blir brukt av forskere eller eksperter på området eller skikkelsen som blir diskutert, eksempelvis av Akselberg som Holbergeksperter. Den blir derimot også brukt av personer med et generelt antikvarisk historiesyn og syklisk historiesyn ved at vi kan miste

mye lærdom hvis vi kvitter oss med monumentene. Moralsk og kritisk historiebruk blir utelukkende brukt av anklagerne i debatten.

Nietzsches typologi fungerer svært godt til å forstå og forklare debatten og passer godt til å definere en «kjerne» av debatten mellom to stiliserte motsettende aktørgrupper med motstridende meninger, behov og ønsker. Den ene siden av debatten er karakterisert av aktører som bruker kritisk historiebruk for å kritisere og fordømme historiske skikkelser. Dette i håp om å frigjøre seg fra den unyanserte historien om nasjonale symboler og ønsker heller å påpeke urettferdigheten som til nå har vært gjemt. På den andre siden av debatten står aktørene som føler en nær tilknytning til monumentene og historien monumentene representerer. De ser på de som viktige for sin individuelle identitet og som essensielle i en kollektiv, gjerne nasjonal, forståelse og identitet og oppfatter det som viktig å beholde og videreføre de til neste generasjoner. Det ytres ikke bare en frykt for at monumentene skal rives og personene glemmes, men at de er motvillige til å endre den aktuelle forståelsen av skikkelsene, altså det immaterielle minnestedet av skikkelsene.

5 Konklusjon og avsluttende refleksjoner

For å avslutte prosjektet ønsker jeg å henvise tilbake til dens utgangspunkt. Problemstillingen til studiet var hvordan argumenter med historisk innhold ble brukt i den norske monumentdebatten à 2020. Videre var arbeidsspørsmålene hvordan forskjellige aktørgrupper brukte historien annerledes og hvordan historiebruksteori ville hjelpe å analysere og forstå debatten.

Gjennom nøye kildearbeid og systematisering av alle de historiske argumentene som ble gitt i debatten kom jeg fram til en argumenttypologi. Jeg delte denne typologien i to kategorier: *historisk-empiriske* argumenter og *metahistoriske* argumenter. De historiske argumentene bruker historiske hendelser og handlinger for å argumentere, og er i denne debatten knyttet til argumentasjon rundt rasisme, kolonialisme og imperialisme.

De metahistoriske argumentene bruker derimot retorikk som omhandler samspillet mellom fortid, nåtid og framtid og hvordan den eventuelt bør være. *Barn av sin tid-*, *fremmegjøring-*, *slippery slope-*, *hedringsgrunnlag-*, *lære av historie-*, *glemsels-*, *kontekst-*, *kulturkrig-* og *ad-hominem-*argumentene er underlagt denne kategorien.

*Barn av sin tid-*argumentet som handler hvorvidt man kan fordømme en historisk skikkelse med nåtidens oppfattelse av moral og lov spiller da på hvordan samspillet mellom fortiden og nåtiden skal være. *Fremmedgjøringsargumentet* trekker fram hvordan monumentene fungerer fremmedgjørende for etterfølgere av de historiske offerne av europeisk rasisme, kolonialisme og imperialisme. *Hvor skal det stoppe-*argumentet og *slippery slope-*argumentasjonen viser til en angivelig dømt eller sannsynlig mekanisme som et følge av fjerningen av monumentene, der vi må nærmest fjerne samtlige historiske monumenter. *Hedringsgrunnlagsargumentet* innrømmer skikkelsenes og monumentenes kontroversielle sider, men viser til hvilke grunner de er satt opp: de verdiene og handlinger de representerer. *Lære av historien-*argumentasjon ytrer et ønske å fjerne monumentene for å vise at vi har lært og tatt et oppgjør med historien, til forskjell til *glemselsargumentet* som mener at hvis vi tar det oppgjøret og fjerner monumentene, vil vi også fjerne lærdommen av dem og kan begå de samme historiske feilene om igjen. Argumentasjonen som hevder at debatten er importert fra USA handler om hvordan konteksten mellom den amerikanske og norske debatten er vesentlig forskjellige fra hverandre og derfor at debatten blir ført på feil premisser. *Ad-hominem-*argumentasjonen er tilnærmet navnkalling og undergraving av argumenter og motdebattanter for å delegitimere deres

argumenter og debatten. *Kulturkrig*-argumentasjonen forsøker å vise til hvordan debatten blir ført med et sterkt preg av polariserte motsetninger som egger hverandre opp og er motvillig til å se og forstå hverandres argumentasjon. Jeg har dessuten vist at debattkategoriene gjerne kombineres i debatten, ellers bruker også et flertall aktører utelukkende metahistorisk argumentasjon.

Inndelingen av de to forskjellige argumentkategoriene viser også til hva jeg oppfatter som to forskjellige nivåer i debatten. En kan stille spørsmålet om hva denne debatten egentlig handler om. Noen vil påstå at den ligger under den generelle rasismedebatten, som noen aktører virker å mene (se kapittel 2.3.9: avsporingsargumentet). Ellers kan man også påstå at den handler om historiesyn og hvordan vi som samfunn skal forholde oss til fortiden. Jeg mener dette er to parallelle nivåer som ikke nødvendigvis utelukker hverandre, men ofte samhandler i debatten.

Jeg identifiserte tidlig i kildearbeidet det jeg oppfattet som to ytterpunkter av meninger. Kortfattet var det en gruppe aktører som var kritiske til monumentene og ville fjerne de, og en gruppe som var forsvarende til statuenes iboende kontrovers og ønsket å beholde dem. Jeg kalte de henholdsvis *anklagere* og *forsvarere*. Med gruppe mener jeg ikke at det var en, foruten likheter i argumentasjon og posisjon i debatten, en samlet koherent sammenslutning. I og med at dette var ytterpunktene i debatten, opptrer da de fleste av aktørene i debatten et sted imellom de to posisjonene.

Jeg har også identifisert tre betydelige aktørgrupper. Det er politiske aktører, kommentatorer og akademiske aktører. Jeg har vist hvordan de politiske aktørene skiller seg i argumentasjon, der de konservative aktørene og Vedum (SP) gjerne var forsvarende og brukte kritiske ord ovenfor debatten og mot-debattantene deres (ad-hominem-argumentasjon). Det var også en sammensetning av MDG-, GU-, SV- og Rødt-aktører som var anklagere ved at de kritiserte og fordømte de historiske skikkelsene og monumentene. Disse politiske grupperingene hadde da avvik i form av blant annet Trædal fra MDG, Jensen fra Unge Høyre og Berg fra Rødt som var uenig med sine partifeller.

De debattene som ble særlig fokusert på av aktørene, fra kildene som ble brukt i denne analysen, var Churchill- og Holberg-saken, etterfulgt av Linné-saken og til slutt de som argumenterte rundt og generelt om debatten (se figur 2.1: Fordeling av fokusområdet). Sant skal sies var det mange aktører som kombinerte fokusområde i tekstene sine og argumenterte på et mer generelt plan enn kun om en enkeltsak. De politiske aktørene fokuserte generelt på Churchillsaken, noe som virker intuitivt når han selv var en politisk aktør.

Angående ideologiske momenter i avisene var det ikke mer en tendenser av politisk favorisering i form av hvilke partipolitiske aktører de inviterte til å ytre seg. Kommentatorene i samtlige redaksjoner jeg undersøkte var imot å fjerne monumentene, skjønt at det var variasjon i argumentasjon og slutninger. En god del av kommentatorene tok i bruk demonstrativ tale for å kritisere debatten og dens debattanter eller brukte debatten til å sette søkelys på det de mente var viktigere problemer i nuet. Av disse kommentatorene er det enkelte som viser ideologiske tendenser i sine ytringer, blant dem Skurdal og Bredevien i form av sosioøkonomiske begreper og samfunn- og verdenssyn.

I henhold til historiesyn i denne debatten, oppfatter jeg to motstridende historiesyn, i form av det jeg kaller for kritisk og bevarende historiesyn, som kan sees i lys av Nietzsches historiebrukstyper antikvarisk og kritisk historiebruk. Antikvarisk er ute etter å bevare det fortidige til kommende generasjoner og der den kritiske ser historien som noe ikke verdt å ha som ideal og hylle og ser det som nyttig å kritisere og fordømme fortiden. Jeg har dessuten identifisert elementer av syklisk historiesyn blant aktører, især gjennom bruk av lære av historien- og glemsels-argumentene.

Når det gjelder anvendbarheten av historiebruk som analyseverktøy i et slikt prosjekt vil jeg påpeke at de forskjellige typologiene har hatt forskjellige bruksområder arbeidet mitt. Typologiene til Bøe og Knutsen og Folkenborg fungerer godt til å analysere og forstå argumenter som ble gitt i henhold til brukergrupper, funksjon og hensikt. Nietzsches typologi har vist seg derimot til å fungere godt som et verktøy til å forstå de stiliserte motsetningene i debatten, mellom en antikvarisk bevarende part og en kritisk og fordømmende part. Nietzsches typologi har dessuten fungert godt som et verktøy i analysen ved å se på formålet av argumentene: om de forsøker å bevare og beundre, kritisere og fordømme eller å dele og videreformidle inspirasjon gjennom verdier og historiske handlinger.

Ved å bruke historiebrukstypologiene som et analyseverktøy har jeg kommet fram til at de mest jevnlig brukte historiebrukstypene. Moralsk og kritisk historiebruk blir mye brukt, men nærmest utelukkende av anklagerne. Videre blir politisk-ideologisk og monumental historiebruk brukt av politikere spesielt. Det dukker opp tendenser til vitenskapelig historiebruk, uten at det er helt passende, og blir da særlig brukt av akademikere og gjennom avisen *Khrono*. Antikvarisk historiebruk blir brukt av de fleste som ønsker å beholde monumentene, forsvarerne, men er også spesielt passende til eksperter på de historiske skikkelsene. Dette er spesielt synlig gjennom Holberg-ekspertene, Akselberg og Sejersted,

som diskuterer rundt Holbergsaken, der spesielt Akselberg forsvarer og hyller Holberg (Se kapittel 4.2: Den som bevarer og beundrer).

Denne analysen og hvordan jeg har kommet fram til en argumenttypologien syns jeg viser hvordan historiebruk som teori kan være brukbar som et analyseverktøy innenfor det jeg vil kalle historieretorikk. Det å studere hvordan man bruker historien for å argumentere og overbevise. Når historien da også kan misbrukes for å overtale og overbevise kan det ha betydelige konsekvenser og er da et forskningsområde som bør få viet mer fokus.

Det siste jeg vil trekke fram er hvordan dette prosjektet har gitt en pekepinn på hvordan vi som samfunn forholder oss til historien. Med et klart flertall av debattanter som var mot å kvitte seg med monumentene mot et fåtall som ønsket å fjerne monumentene viser det at vi fortsatt er et samfunn som er preget av fortiden og fortsatt ønsker å være det. Holberg- og Churchillstatuene står fortsatt på sokkel og preger det offentlige rom uten noen endringer, mens Linné-benken fikk en forklarende plakett som forklarer og erkjenner problematikken rundt menneskesystematikken han innførte.

Kanskje marmoren likevel har begynt å sprekke.

5.1 Videre arbeid

I og med at denne oppgaven har vært et nybrottsarbeid i analyse av en monumentdebatt og anvendelse av historiebruk som analyseverktøy i en debatt, er muligheten for videre forskning på temaet og området store.

Med tanke på at kildene til analysen har vært gjennom begrensninger i forhold til aviser framstår dette prosjektet mindre generaliserende enn det kunne vært. Derfor hadde det vært mulig å fortsette samme arbeidet, men uten de samme begrensningene av antall tekster og aviser for at analysen skal kunne være mer generaliserende og potent.

Først hadde det vært interessant og nyttig å gjennomføre en lignende analyse på en annen monumentdebatt, eksempelvis den amerikanske debatten som ble ført i samme periode. Først vil det hjelpe å se brukbarheten av argument-typologien jeg har kommet fram til ved å se om den er like anvendelig i en annen debatt og annen kontekst eller om den amerikanske debatten innehar andre sett med argumenter.

Videre hadde det vært interessant å sammenligne anvendelsen av historiebrukstyper i den amerikanske debatten i forhold til den norske debatten. Videre om det er en tydeligere

ideologisk og politisk skille mellom aktører som ytrer seg i den amerikanske debatten og om partifeller er mer samkjørte enn de norske politiske aktørene, foruten om avisene viser en tydeligere politisk profil og involvering enn de norske avisene.

Det hadde dessuten vært nyttig å få gjennomført en kvantitativ analyse av funnene mine for å sette det i et tydeligere og mer helhetlig perspektiv. Dette kunne eksempelvis blitt gjort ved vise hvor mange ganger de forskjellige argumenttypene blir brukt i debatten eller vise hvor mange ganger et visse begrep (eks. historieløst) blir brukt i debatten.

Kilder

- Akselberg, G. (2020, 17. juni). Ludvig Holberg var verken slavehandler eller rasist. *Khrono*.
<https://khrono.no/ludvig-holberg-var-verken-slavehandler-eller-rasist/496941>
- Bai, M. (2020, 16.juni). Globalistenes feilspor - hvor konteksten blir borte. *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/nyheter/globalistenes-feilspor-hvor-konteksten-blir-borte/s/12-95-3423982858>
- Berg, T. (2020, 26. september). Linné kan være en fiende- eller en alliert. *Klassekampen*, s. 47.
- Berge, K.L., Nicolaysen, B.K., Roos, M. & Tønnesson, J.L. (2020, 26. september). Linné, en oppklaring. *Klassekampen*, s. 42.
- Bjerke, S.D. (2020, 19. juni). Oss seierherrer imellom. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/Op4v5b/oss-seierherrer-imellom-sigrid-bjerke>
- Borgersrud, A. (2020, 25. september). Benkekrenkeren. *Dagsavisen*.
<https://www.dagsavisen.no/nyheter/navn-i-nyhetene/2020/09/25/benkekrenkeren/>
- Bredeveien, J.M. (2020, 18. juni). Ballade om hundre år. *Dagsavisen*, s. 4-5.
- Bruu, T. (2020, 15. juni). Churchills brutale rasisme. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/awmp4d/churchills-brutale-rasisme>
- Evenrud, E. (2020, 11. juni). Vi trenger ikke å hylle statuer, men vi trenger heller ikke å rive dem. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/y3a8or/vi-trenger-ikke-aa-hylle-statuer-men-vi-trenger-heller-ikke-aa-rive-dem>
- Falnes, J. (2020, 13. juni). Støre om kamp mot statuer i Oslo: – Det er primitivt. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/norge/politikk/i/6jL5pL/stoere-om-kamp-mot-statuer-i-oslo-det-er-primitivt?>
- Grande, T.S. (2020, 30. juni). La oss ikke sanere bort historien vår. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/jdobQ9/la-oss-ikke-sanere-bort-historien-vaar-trine-skei-grande>

- Gullestad, F.H. & Brække, J. (2020, 16. juni). Vil debattere Oslos statuer. *Klassekampen*, s. 27
- Hegtun, H. (2020, 20.juni). Duene har det lettere. Kan slenge dritt på alle. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/MROKar/duene-har-det-lettere-kan-slengedritt-paa-alle-halvor-hegtun>
- Hellesnes, P. (2020, 20. juni). Holberg inn, Churchill ut. *Klasskampen*, s. 4.
- Herbjørnsrud, D. (2020a, 25. juli). Originalkilder fra 1730 dokumenterer Ludvig Holbergs investeringer: Holbergs ukjente forhold til slavehandelen. *Khrono*.
<https://khrono.no/originalkilder-fra-1730-dokumenterer-ludvig-holbergs-investeringer-holbergs-ukjente-forhold-til-slavehandelen/503676>
- Herbjørnsrud, D. (2020b, 6. august). Om avkolonisering, Black Lives Matter og slavehandel: Heller ikke Holberg bør umyndiggjøres. *Khrono*. <https://khrono.no/om-avkolonisering-black-lives-matter-og-slavehandel-heller-ikke-holberg-bor-umyndiggjores/505599>
- Inan, M.K. (2020, 20. juni). Jeg lenker meg fast om jeg må! *Dagbladet*.
<https://www.dagbladet.no/kultur/jeg-lenker-meg-fast-om-jeg-ma/72581786>
- Jensen, T.S (2020, 15. juni). La statuene stå! *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/sid/i/9vPGJM/la-statuene-staa-tage-slind-jensen>
- Johnsen, L.W. (2020, 13. juni). La stå! *Dagsavisen*, s. 37.
- Kifle, M. (2020, 17. juni). Statuedebatten: -En viktig påminnelse. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/JoJz9R/statuedebatten-en-viktig-paaminnelse>
- Klassekampen, uten forfatter. (2020, 16. juni). Støtter gjennomgang, vil ikke rive. *Klassekampen*, s. 27.
- Kvistad, Y. (2020, 12. juni). La Churchill stå! *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/awm3b7/la-churchill-staa>
- Lefkadiou, A. & Kyllingstad, J.R. (2020, 3. oktober). Linné, en bortforklaring. *Klassekampen*, s. 41.
- Mauno, H. (2020, 13. juni). Kan tas ut i det absurde! *Dagsavisen*.
<https://www.dagsavisen.no/kultur/2020/06/13/kan-tas-ut-i-det-absurde/>

- Melle, O.M. (2020, 20. juli). Churchill-kultusen. *Klassekampen*, s. 18
- Pedersen, B.E. (2020, 11. juni). «Nettkamp om statuer: – Han var en undertrykker».
Dagsavisen. <https://www.dagsavisen.no/nyheter/verden/2020/06/11/nettkamp-om-statuer-han-var-en-undertrykker/>
- Røsvik, E. (2020, 11. juni). Grønn Ungdom vil fjerne Oslos Churchill-statue. *VG*.
<https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/9vP6Ql/groenn-ungdom-vil-fjerne-oslos-churchill-statue>
- Schei, A. (2020, 23. september). Jeg elsker Linné, men jeg er også lidenskapelig antirasist.
Khrono. <https://khrono.no/jeg-elsker-linn-men-jeg-er-ogsa-lidenskapelig-antirasist/517271>
- Sheikh, R.N. & Ellingvåg, T.H. (2020, 17. juni). En statue er en hyllest i seg selv.
Klassekampen, s. 31-32.
- Solberg, M. (2020, 31. juli). «Falske nyheter» og villedende påstander. *Khrono*.
<https://khrono.no/falske-nyheter-og-villedende-pastander/504318>
- Skurdal, M. (2020a, 20. juni). På sokkel. *Klassekampen*, s. 2.
- Skurdal, M. (2020b, 22. september). Avsporing. *Klassekampen*, s. 2.
- Sollien, T. (2020, 12. juni). Å huske er å glemme. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/g7bzqk/aa-huske-er-aa-glemme-therese-sollien>
- Stanghelle, H. (2020, 27. juni). Ingen moralsk storrengjøring. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/meninger/kommentar/i/awgjx4/ingen-moralsk-storrengjoering-harald-stanghelle>
- Stephansen, E. (2020, 11. juni). Totalitær trumpisme begynner å tære på - på begge sider.
Nettavisen. <https://www.nettavisen.no/nyheter/totalitar-trumpisme-begynner-a-tare-pa-pa-begge-sider/s/12-95-3423980647>
- Svendsen, N.V. (2020a, 17. juni). Holberg var en kritiker av slave- og rasetenkingen. *Khrono*.
<https://khrono.no/holberg-var-en-kritiker-av-slave--og-rasetenkingen/496882>

- Svendsen, N.V. (2020b, 2. oktober). «Den vitskapelege rasismen har ingen far, og den har ingen mor». *Khrono*. <https://khrono.no/den-vitskapelege-rasismen-har-ingen-far-og-den-har-ingen-mor/519562>
- Svendsen, N.V. & Løkeland-Stai, E. (2020, 13. juni). Når statuer faller som fluer. *Khrono*. <https://khrono.no/nar-statuer-faller-som-fluer/495604>
- Svensson, T. (2020, 3. desember). Gratulerer med dagen, Ludvig! *NRK*. https://www.nrk.no/ytring/gratulerer-med-dagen_-ludvig_-1.15268307
- Swensen, L. (2020, 16. juni). Fjern statuene! *Dagsavisen*. <https://www.dagsavisen.no/debatt/2020/06/16/fjern-statuene/>
- Teigen, E. (2020, 10. juni). Opprop for å fjerne Churchill-statue møter kraftig motbør: – Ytterliggående vås. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/okonomi/oppop-for-a-fjerne-churchill-statue-moter-kraftig-motbor-ytterliggaende-vas/s/12-95-3423980343>
- Trædal, E. (2020, 12. juni). Ikke bidra til å avspore rasismedebatten. *VG*. <https://www.vg.no/nyheter/meninger/i/0n5WgM/ikke-bidra-til-aa-avspore-rasismedebatten>
- Vedum, T.S. (2020, 17. juni). Frihet og likhet. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/nyheter/frihet-og-likhet/s/12-95-3423983497>
- Zahid, S. (2020, 17. juni). Bør læres om, men ikke hedres. *Dagbladet*, s. 31.

Litteratur

- Aabø, J. (2015, 16. september). Nå har Aftenposten blitt Høyre-avis igjen. Hvor klokt var egentlig det? M24. <https://m24.no/aftenposten-debatt-espen-egil-hansen/na-har-aftenposten-blitt-hoyre-avis-igjen-hvor-klokt-var-egentlig-det/119335>
- Anderson, B. (2006). *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Verso.
- Arntzen, F.C. (2021). Historie som retorisk våpen: Analyse av debatten om konføderale monumenter i USA fra mai til september 2020. UiA, Forskningsoppgave på kurs HI-411 «Oppgaveseminar».
- Bøe, J.B. & Knutsen, K. (2012). *Innføring i historiebruk* (1 utg.). Cappelen Damm Høyskoleforlag.
- Clemet, K. (2015. 1. januar). *Aftenposten – en borgerlig avis?* Civita. <https://civita.no/blogg/aftenposten-en-borgerlig-avis/>
- Corner, A., Hahn, U. & Oaksford, M. (2011). «The psychological mechanism of the slippery slope argument». *Journal of Memory and Language*, 64 (2), s. 133-152.
- Darrud, A. & Elster K. (2020). Krever at statuer koblet til slavehandel og undertrykking blir fjernet. NRK. <https://www.nrk.no/urix/krever-at-statuer-koblet-til-slavehandel-og-undertrykking-blir-fjernet-1.15047586>
- Doss, E. (2012). *Memorial Mania: Public Feeling in America*. The University of Chicago Press.
- Folkenborg, H.R. (2018). *Én fortid- mange fortellinger: Introduksjon til historiebruk*. (1. utg.). Cappelen Damm Akademiske.
- Gulati, H. (2020, 9. juni). Munch var ikke rasist. *Nettavisen*. <https://www.nettavisen.no/norsk-debatt/munch-var-ikke-rasist/o/5-95-247145>
- Isaksen, T.R. & Syse, H. (red). (2011). *Konservatisme*. Universitetsforlaget.
- Jensen, B.E. (2006). *Historie- livsverden og fag*. Gyldendal.

- Karlsson, K.G. (2004). *Historiedidaktikens teori: Historiedidaktik: begrepp, teori och analys*. I Zander, U. (red.), *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. Studentlitteratur.
- Koch, I. (2017). What's in a vote? Brexit beyond culture wars. *American Ethnologist*, 44 (2), s.225-230. <https://doi.org/10.1111/amet.12472>
- Kjeldsen, J.E. (2015). *Retorikk i vår tid: en innføring i moderne retorikk*. Spartacus.
- Kjeldstadli, K. (1999). *Fortida er ikke hva den en gang var: en innføring i historiefaget* (2. utg). Universitetsforlaget.
- Koleva, S.P., Graham, J., Iyer, R., Ditto, P.H. & Haidt, J. (2012). Tracing the threads: How five moral concerns (especially Purity) help explain culture war attitudes. *Journal of Research in Personality*, 46 (2), s.184-194. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2012.01.006>
- Kumar, K. (2006). Colonialism. I Turner, B.S. (Red.), *Cambridge Dictionary of Sociology* (s.79-80). Cambridge university press.
- Kvande, L. & Naastad, N.E. (2013). *Hva skal vi med historie?: historiedidaktikk i teori og praksis*. Universitetsforlaget.
- Lees, W. (2021, 19. april). The Problem with “Confederate” Monuments on our Heritage Landscape. *Social science quarterly*. <https://doi.org/10.1111/ssqu.12962>
- Lindblad, K.E. (2020, 9. juni). Full strid om maleri: -Hverdagsrasistisk. *Dagbladet*. <https://www.dagbladet.no/kultur/full-strid-om-maleri---hverdagsrasistisk/72544697>
- Løland, L.R. & Dolve, S.M. (2020, 8. juni). Meiner måleriet i bystyresalen minner om drapet på George Floyd. *NRK*. <https://www.nrk.no/vestland/meiner-maleriet-i-bystyresalen-minner-om-drapet-pa-george-floyd-1.15045563>
- MacMillan, M. (2010). *The Uses and Abuses of History*. Profile Books.
- Melve, L (2018). Å arbeide med tekstanalyse. I Ryymin, T. (red.). *Historikerens arbeidsmåter*. Universitetsforlaget.
- NAOB (Det norske akademis ordbok) (2022a). Kolonialisme. Hentet fra <https://naob.no/ordbok/kolonialisme>. 25. mars 2022
- NAOB (Det norske akademis ordbok) (2022b). Imperialisme. Hentet fra <https://naob.no/ordbok/imperialisme> 25. mars 2022

- Nielsen, M.B.O. (2004). Historiebevissthet og erindringsspor: undervisnings- og forskningserfaringer fra arbeid med begrepsrelasjoner i historielærerutdanning og praksisveiledning. Ahonen, S., Poulsen, M., Stugu, O.S., Thorkelsson, M. & Zander, U. (Red.), *Hvor går historiedidaktikken?: historiedidaktikk i Norden 8*. Institutt for historie og klassiske fag Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet.
- Nietzsche, F. (2004). *Historiens nytte og unytte for livet* (Trans. Skar. Ø. & Hansen, B.). Damm. (Originalt utgitt 1874).
- Nora, P. (1996). *Realms of memory: The construction of the french past. Vol 1: Conflicts and Divisions*. (A. Goldhammer, Trans). Colombia university press. (1992).
- NTB (2019, 12. juni). Politisk ståsted styrer tilliten til mediene. *Aftenposten*.
<https://www.aftenposten.no/kultur/i/RR4W4x/politisk-staasted-styrer-tilliten-til-mediene>
- Oslo kommune (2020, 27. august). *Oppfordring til Botanisk hage om å fjerne dedikasjon til Carl von Linné (SV og R)*. <https://www.oslo.kommune.no/bydeler/bydel-gamle-oslo/politikk-og-politiske-moter/politiske-saker-i-bydel-gamle-oslo/politiske-saker-2020/2020-09-17/oppfordring-til-botanisk-hage-om-a-fjerne-dedikasjon-til-carl-von-linne-sv-og-r#gref>
- Rozzi, M.J. & Whitman, D.G. (2003). «The Camel's Nose Is in the Tent: Rules, Theories, and Slippery Slopes». *UCLA Law Review*, 51, s. 539-591
- Rødt (2019). Prinsippprogram 2019. Hentet fra: <https://roedt.no/prinsippprogram>
- Saue, O.A. (2019, 2. januar). Dagbladet feirar 150 år med hyllest til eigen historie i jubileumsutgåve. *M24*. <https://m24.no/alexandra-beverfjord-dagbladet/dagbladet-feirar-150-ar-med-hyllest-til-eigen-historie-i-jubileumsutgave/205247>
- Schwencke, M. (2019, 19. des). Dette skal Trine Eilertsen ikke gjøre som ansvarlig redaktør. *Aftenposten*. <https://www.aftenposten.no/kultur/i/jd13bz/dette-skal-trine-eilertsen-ikke-gjoere-som-ansvarlig-redaktoer>
- Studentenes og akademiskernes internasjonale hjelpefond (2020, 5. februar). *Avkolonisering av akademia*. SAIH.no https://saih.no/assets/docs/Avkolonisering/Avkolonisering_-_webversjon-mobilvennlig.pdf
- Stugu, O.S. (2008). *Historie i bruk* (1. utg). Det norske samlaget.

- Stugu, O.S. (2016). *Historie i bruk* (2. utg). Det norske samlaget.
- SV (2019). Prinsippogram 2019. Hentet 30.03.2022 fra:
<https://www.sv.no/politikken/prinsippogram/#kap-5>
- Sørensen, Ø. (1998). *Jakten på det norske: perspektiver på utviklingen av en norsk nasjonal identitet på 1800-tallet*. Ad notam Gyldendal
- Tosh, J (2015). *The pursuit of history; Aims, methods and new directions in the study of history*. (6. Utg). Routledge.
- Trædal, T. (2021, 11. juni). Denne benken vekket sterke følelser. Slik løste de det. *Khrono*.
<https://khrono.no/denne-benken-vekket-sterke-foeluser-slik-loste-de-det/587234>
- Universitetet i Oslo (u.å.). *Carl von Linnés benk*. Hentet 9. november 2020.
<https://www.nhm.uio.no/besok-oss/botanisk-hage/kunstneriske-innslag/benker/linnes-benk/>
- Utdanningsdirektoratet. (2021). *Læreplan i historie (HIS01-03)*. Fastsatt som forskrift. Læreplanverket for Kunnskapsløftet 2020. <https://www.udir.no/lk20/his01-03/om-faget/fagets-relevans-og-verdier>
- Vaught, S.E. & Castagno, A.E. (2008, 25. juni). "I don't think I'm a racist": Critical Race Theory, Teacher Attitudes, and Structural Racism. *Race Ethnicity and Education*, 11 (2), 95-113. <https://doi.org/10.1080/13613320802110217>
- Vestrheim, G. (2018). *Klassisk retorikk*. Dreyers
- Walton, D. (1998). *Ad Hominem Arguments*. The University of Alabama Press.
- Wilhelmsen, P.N. (2017, 28. februar). Hvilke medier mener hva? *Nettavisen*.
<https://www.nettavisen.no/meninger/nisjawil/hvilke-medier-mener-hva/s/12-95-3423470889>
- Yrvin, K. (u.å. trolig juni 2020). *Behold statuer av historiske personer*. Opprop.net.
<https://www.opprop.net/stats.php?id=271961>
- Zander, U. (2004). Læreböcker i sten: historiedidaktiska aspekter på monument och minnesmärken. I Zander, U. (red.), *Historien är nu: En introduktion till historiedidaktiken*. Studentlitteratur.

Zannachi, Y. (u.å. trolig juni 2020). *Ta ned rasist/slavehandler-statuene i Norge!* Opprop.net.
https://www.opprop.net/ta_ned_slavehandler-statuene_i_norge